

การศึกษาวิเคราะห์ปริญาานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญาานิพนธ์
ของ
ภัทรารุช ทองแย้ม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
ตุลาคม 2550

การศึกษาวิเคราะห์ปริญาานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ
ของ
ภัทรารุฐ ทองแย้ม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
ตุลาคม 2550

ภัทรารุช ทองแถม. (2550). การศึกษาวิเคราะห์ปริญญาานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ทางด้านศิลปะ
พื้นบ้าน ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม:
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรชาติ ทินานนท์, รองศาสตราจารย์พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ

ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะ
พื้นบ้าน ระหว่างปีพุทธศักราช 2531 จนถึงปีพุทธศักราช 2549 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒ ในด้านประเภทของปริญญาานิพนธ์ เนื้อหาที่ศึกษา จุดมุ่งหมายที่ศึกษา ประชากรหรือกลุ่ม
ตัวอย่าง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล จากสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนคร
ินทรวิโรฒ จำนวน 27 เล่ม เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปริญญาานิพนธ์ โดยใช้แบบตรวจรายการ ในการ
บันทึกรายละเอียดของปริญญาานิพนธ์ เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จึงนำมา
วิเคราะห์ข้อมูล และหาค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า

ประเภทของปริญญาานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ส่วนใหญ่เป็นปริญญาานิพนธ์เชิงคุณภาพ
มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 96.29 น้อยที่สุดเป็นปริญญาานิพนธ์เชิงปริมาณที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.70

เนื้อหาที่ศึกษา ส่วนใหญ่เป็นปริญญาานิพนธ์เรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์พื้นบ้านมากที่สุด คิด
เป็นร้อยละ 74.07 น้อยที่สุดเป็นปริญญาานิพนธ์เกี่ยวกับเรื่องทัศนศิลป์พื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ
25.92

จุดมุ่งหมายที่ศึกษา ส่วนใหญ่เป็นปริญญาานิพนธ์เกี่ยวกับการผลิตและการถ่ายทอดศิลปะ
พื้นบ้าน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.14 น้อยที่สุดเป็นปริญญาานิพนธ์เกี่ยวกับเรื่องการผลิต คิด
เป็นร้อยละ 7.40

ประชากรที่ใช้ ส่วนใหญ่เป็นใช้ประชากรเป็นผลงานศิลปะพื้นบ้าน และช่างพื้นบ้านมาก
ที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.66 น้อยที่สุดเป็นช่างพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 11.11

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนใหญ่ใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบตรวจรายการมากที่สุด
คิดเป็นร้อยละ 51.85 น้อยที่สุดใช้แบบสอบถาม คิดเป็นร้อยละ 3.70

การวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนใหญ่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ
96.29 น้อยที่สุดใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยอ้างอิงสถิติ คิดเป็นร้อยละ 3.70

An Analysis of Master's Theses on Folk Art of Srinakharinwirot University

AN ABSTRACT

BY

PATTRAWUT THONGYAM

Presented in Partal Fulfillment of the Requirements for the
Master of Arts Degree in Art Education
at Srinakharinwirot University

October 2007

Patrawuth Thongyam. (2007). *An Analysis of Master's Theses on Folk Art of Srinakharinwirot University*. Master's Thesis. M.Ed. (Art Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisory Committee: Asst.Prof. Surachart Thinanont, Assoc.Prof. Prut Suphasethasiri.

This research aimed to analyze master's thesis studies on folk arts conducted from A.D. 1988 to 2006 at Srinakharinwirot University with the emphasis on types, contents, objectives, population and sample groups, data collection, and data analysis. The data of the study were collected from 27 thesis studies available at the main library of Srinakharinwirot University. After recording the details of all 27 studies through item investigation, the researcher analyzed the data and calculated them in percentage.

Findings revealed that qualitative studies were the type of theses found with the highest frequency of 96.29 and the quantitative studies were found the lowest with the frequency of 3.70.

With regard to content, most studies involved the study of folk handicraft with the highest frequency of 70.37 and folk visual arts were found the lowest with the frequency of 29.62.

Concerning the objectives, most studies aimed to produce work of folk art as well as transmission and instruction folk arts and crafts with the highest frequency of 48.14. The lowest frequently found were the theses related to the produce of folk art works with the percentage of 7.40.

Regarding the population, the craftsmen who produced the work of folk arts were used as the population with the highest frequency and at the percentage of 66.66. The lowest frequently found were ordinary skilled workmen with the percentage of 11.11.

In regard to data collection, the most frequently employed instrument were interview and item investigation, at the percentage of 51.85. The lowest frequently employed instrument was questionnaire, at the percentage of 3.70.

In terms of data analysis, the data were analyzed descriptively with the highest frequency, at the percentage of 96.29. The lowest frequently found were data analysis based on statistics, at the percentage of 3.70.

การศึกษาวิเคราะห์ปริญาานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญาานิพนธ์
ของ
ภัทรารุท ทองแถม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

ตุลาคม 2550

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญาบัตร

เรื่อง

การศึกษาวิเคราะห์ปริญญาบัตรระดับมหาบัณฑิต ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ของ

ภัทรารุท ทองแถม

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)

วันที่ ..... เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2550

คณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตร

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

.....ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ ทินานนท์)

(รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ)

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์พฤทธิ์ สุภเศรษฐศิริ)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์นนทภัทร ทินานนท์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ ทินานนท์)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์พฤทธิ์ สุภเศรษฐศิริ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญาโทฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาจากหลายๆ บุคคล ผู้วิจัยขอกล่าวไว้ดังนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรชาติ ทินานนท์ ที่ท่านเป็นประธานกรรมการ ได้ให้คำแนะนำต่างๆ ในการทำปริญญาโท การแก้ไขปริญญาโทและให้กำลังใจจนปริญญาโทสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี รองศาสตราจารย์พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ ที่ท่านเป็นกรรมการ และได้ให้คำแนะนำต่างๆ ในการแก้ไขปริญญาโท รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ ที่ท่านเป็นกรรมการสอบผู้วิจัย และให้คำแนะนำต่างๆ ในการแก้ไขปริญญาโท ผู้ช่วยศาสตราจารย์นนทภัทร ทินานนท์ ที่ท่านเป็นที่ปรึกษาที่ให้คำแนะนำ กำลังใจในการทำปริญญาโท และกรรมการสอบผู้วิจัย ตลอดจนคำแนะนำต่างๆ ในการแก้ไขปริญญาโท ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความกรุณาของท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.โกสุม สายใจ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผดุงพรหมมูล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสงอรุณ เชื้อวงษ์บุญ ที่ท่านกรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ที่เคยอบรมสั่งสอน เพื่อนร่วมงาน และเพื่อนร่วมรุ่น ที่ให้กำลังใจจนปริญญาโทสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ผู้วิจัยขอโน้มรำลึก และกราบขอบพระคุณ คุณปู่ คุณย่า คุณอา คุณพ่อ คุณแม่ และน้องๆ ที่สนับสนุน และให้กำลังใจมาโดยตลอด

ภัทรารุท ทองแถม

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของงานวิจัย.....	8
ความสำคัญของการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการศึกษา.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมาย ศิลปะพื้นบ้าน.....	9
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเภทของศิลปะพื้นบ้าน.....	13
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทางด้านศิลปะพื้นบ้าน.....	31
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับปริญญาโท และการวิจัย.....	35
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ปริญญาโท.....	55
3 วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า	62
การกำหนดประชากร.....	62
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	64
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	65
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	65
4 ผลวิเคราะห์ข้อมูล	66
5 สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ	98
ความมุ่งหมายของงานวิจัย.....	98
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	98
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	98
อภิปรายผล.....	99
ข้อเสนอแนะ.....	106
บรรณานุกรม	107
ภาคผนวก	112
ประวัติย่อผู้วิจัย	115

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงจำนวนและคำร้อยละของปริญญาโทระดับมหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา จำแนกตามปีพุทธศักราช และเนื้อหาของปริญญาโท.....	85
2 แสดงจำนวนและคำร้อยละปริญญาโททางด้านศิลปะพื้นบ้าน จำแนกตามปีพุทธศักราช และประเภทของปริญญาโท.....	86
3 แสดงจำนวนและคำร้อยละปริญญาโททางด้านศิลปะพื้นบ้าน จำแนกตามปีพุทธศักราชและเนื้อหาที่ศึกษา.....	88
4 แสดงจำนวนและคำร้อยละปริญญาโททางด้านศิลปะพื้นบ้าน จำแนกตามปีพุทธศักราชและประเด็นที่ศึกษา.....	90
5 แสดงจำนวนและคำร้อยละปริญญาโททางด้านศิลปะพื้นบ้าน จำแนกตามปีพุทธศักราชและประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	92
6 แสดงจำนวนและคำร้อยละปริญญาโททางด้านศิลปะพื้นบ้าน จำแนกตามปีพุทธศักราช และวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล.....	94
7 แสดงจำนวนและคำร้อยละปริญญาโททางด้านศิลปะพื้นบ้าน จำแนกตามปีพุทธศักราช และการวิเคราะห์ข้อมูล.....	96

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศไทย เป็นประเทศที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและน่าภาคภูมิใจมากที่สุดสำหรับคนไทย นั่นก็คือการที่ประเทศไทยรอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นของต่างชาติหลายครั้งด้วยกัน เพราะพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ที่ทรงรักษาเอกราชของประเทศไทยไว้ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าในอดีตประเทศไทยมีความสามัคคี เข้มแข็ง มีความรุ่งเรืองและความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก จึงทำให้อารยประเทศต้องการประเทศไทยไปเป็นเมืองขึ้น หลักรฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย เท่าที่ค้นพบได้มานั้น ย่อมแสดงให้เห็นพัฒนาการของคนไทยและประเทศไทยในด้านต่างๆ มาเป็นลำดับ หากต้องการศึกษาเรื่องราวต่างๆ ของประเทศไทย หรือสังคมไทย สามารถศึกษาได้จากเป็นโบราณสถาน พิพิธภัณฑที่รวบรวมโบราณวัตถุ หรือจากหนังสือ ตำราต่างๆ ซึ่งเป็นการศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ ความเป็นมา อาจถือได้ว่าเป็นหน้าที่สำหรับคนไทยทุกคนที่ควรจะได้ศึกษาและรับรู้เรื่องราวความเป็นมาของประเทศและบรรพบุรุษของตน ดังพระราชดำรัส ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงกล่าวไว้

“เป็นที่ทราบกันว่า หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของประเทศของเราที่เป็นเอกสารนั้นมีอยู่จำกัด การศึกษาประวัติศาสตร์ จำเป็นต้องอาศัยหลักฐานทางโบราณวัตถุ เทียบเคียงสันนิษฐานด้วยอย่างมาก ดังนั้นจึงถือได้ว่าโบราณสถานหรือโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบต้องระมัดระวังอย่างดีที่สุดตลอดไป ไม่ปล่อยให้ปะละเลยให้เกิดความสูญเสี หรือเสียหาย เพราะถ้าได้ปล่อยให้เป็นอย่างนั้น ทำกับได้ทำลายหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชาติ ซึ่งถือเป็นความเสียหายอย่างร้ายแรง” (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2544 : 21:อ้างอิงจากสำนักราชเลขาธิการ 2517 : 22)

วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่แสดงถึงความเป็นมาของประเทศชาติได้ในทุกๆด้าน ประเทศไทยที่มีวัฒนธรรมมายาวนาน ย่อมแสดงถึงความภาคภูมิใจของคนในประเทศได้ สำหรับประเทศไทยนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา แต่สำหรับด้านวัฒนธรรมนั้นประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วโลก นั่นคือยี่มสยาม ที่แสดงออกถึงความสุภาพอ่อนโยนจิตใจที่ดีงามของคนไทย ดังพระราชดำรัส ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีพระบรมราโชวาท แก่คณะนาฏศิลป์จากกรมศิลปากร ซึ่งเดินทางไปเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมไทย ณ ประเทศออสเตรเลีย ความตอนหนึ่งดังนี้

“คำว่า “วัฒนธรรม” นี้ จะแปลว่าอะไรก็แล้วแต่จะตีความ ความจริงแปลว่าความเจริญ ความก้าวหน้า แต่วัฒนธรรมในที่นี้คงจะบ่งถึงว่า มีความเจริญมาช้านาน ไม่ใช่มีความเจริญก้าวหน้า แต่

มีความเจริญมาช้านานต่อเนื่องมา และจนกระทั่งฝังอยู่ในสายเลือด แต่ถ้าเราไปแสดงตนว่ามีวัฒนธรรมว่ามีฝีมือเท่านั้นยังไม่พอ ต้องแสดงว่าวัฒนธรรมของเรานั้นอยู่ในเลือด วัฒนธรรมไทยมีความอ่อนโยน ก็ต้องมีความอ่อนโยนทั้งในเวลาที่มาแสดงและนอกเวลาที่มาแสดง วัฒนธรรมหมายถึงว่าเป็นคนที่มีความคิดสูงด้วย อย่างเราบอกว่าคนนี้มีวัฒนธรรม หรือคนนี้ไม่มีวัฒนธรรม หมายความว่าคนนี้หยาบคาย หรือคนนี้อ่อนโยน มีความสุภาพเรียบร้อย ก็แสดงว่าสุภาพเหมือนกันให้เห็นว่าความสุภาพอ่อนโยนนั้นอยู่ในเลือดของคนไทย” (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2544 : 32:อ้างอิงจากสำนักพระราชเลขานุการ 2513 : 127)

ความเป็นอยู่ของคนไทยในอดีตนั้น มีความผูกพันอยู่กับธรรมชาติ การนำธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อวิถีชีวิต จึงถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมายาวนาน จนแปรเปลี่ยนเป็นศิลปวัฒนธรรมที่ยึดถือสืบต่อกันมาได้อย่างน่าภาคภูมิใจ วัฒนธรรม จุฑะวิภาค.(2545 : 11) ได้กล่าวถึงศิลปวัฒนธรรมไว้ว่า

“ศิลปวัฒนธรรม (Art and Culture) เป็นหลักฐานทางวัฒนธรรมของชาติ และวัฒนธรรมพื้นบ้าน (Folk Culture) เป็นวิถีชีวิตที่แท้จริงของประชาชน เพราะแต่สงให้เห็นวิถีชีวิตเรื่องราวความเป็นอยู่ตลอดจนสังคมวัฒนธรรมของชาวชนบทของประชาชนที่ล้าหลัง หรือของชนชั้นชาวนาชาวลาวไร ตลอดจนกลุ่มชนและสังคมที่มีวัฒนธรรมโบราณ หรือแบบอนุรักษ์นิยม มีรูปแบบการดำเนินชีวิต จารีต ประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนความรู้ความสนใจแบบธรรมดาสมาัญทั่วไป หรือที่เรียกกันว่า “แบบชาวบ้าน” นั่นเอง ดังนั้นงานศิลปะที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ ที่ดีของสังคมอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีการพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ลักษณะรูปแบบของศิลปหัตถกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวหลายชั่วอายุคน จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าควรค่าต่อการศึกษา รวบรวมเพื่อดำรงรักษา สืบหาพัฒนา และปรับปรุงยุคให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน”

ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทยหลายอย่างนั้น เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของคนไทย ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น แต่ละภูมิภาค เพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตในด้านต่างๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นมรดกที่สำคัญยิ่งของแต่ละท้องถิ่น และชาติ นอกจากจะแสดงออกถึงสติปัญญาของบรรพบุรุษ ยังเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงสภาพสังคม ประเพณีที่มีความร่มเย็น สงบสุข จึงควรที่ต้องรักษาและสืบทอดไว้อย่างยิ่ง จากกระแสวัฒนธรรมตะวันตก การยึดถือวัตถุนิยมมีอิทธิพลสำคัญอย่างยิ่งต่อสภาพของสังคม ในการปรับเปลี่ยนแนวคิด วิธีการดำรงชีวิต การผลิต และการบริโภค ที่ให้ก้าวทันต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ภูมิปัญญา ศิลปะและวัฒนธรรม ต่างๆ ที่เป็นมรดกล้ำค่ายิ่งของชาติไทย กำลังหมดคุณค่าลง ขาดความสนใจ ไม่ได้รับการสืบทอด เนื่องด้วยสภาพสังคมแปรเปลี่ยนไป มีการแข่งขัน กาลงทุนกำไร เพื่อให้ทันต่อความเจริญของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้คนไทยละเลยต่อภูมิปัญญา ศิลปะ และวัฒนธรรมต่างๆ ของไทย ที่สั่งสม สืบทอดมาเป็นเวลานาน

ศิลปะพื้นบ้าน หรือศิลปะชาวบ้าน เป็นงานที่สร้างสรรค์ขึ้นจากประสบการณ์ และภูมิปัญญา ในการสร้างเครื่องมือในการทำมาหากิน การถักทอเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย และการสร้างเครื่องบูชา

ตามศรัทธาและความเชื่อ ศิลปะพื้นบ้านนั้น ก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี ศิลปะพื้นบ้านหลายอย่าง ได้รับการสืบทอดอย่างชาญฉลาด มีกระบวนการคิดที่น่าอัศจรรย์อย่างมาก งานศิลปะพื้นบ้านจึงเป็นงานที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต งานส่วนใหญ่จึงสะท้อนถึงสภาพของสังคม ศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ.(2541: 49) ได้กล่าวถึงศิลปะพื้นบ้านไว้ว่า

“ศิลปะพื้นบ้านจัดทำขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านใช้ เพื่อสนองประโยชน์ต่อชาวบ้านโดยตรงทั้งร่างกายและจิตใจ ศิลปะพื้นบ้านนอกจากจะสร้างเพื่อประโยชน์และความงามในชีวิตประจำวันแล้ว ยังสร้างขึ้นเพื่อความศรัทธาอีกด้วย และสิ่งที่สร้างขึ้นด้วยความศรัทธาอีกด้วย และสิ่งที่สร้างขึ้นด้วยความศรัทธาอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมที่เชื่อถือสืบทอดกันมา”

มโน พิสุทธิรัตนานนท์.(2539: 47) ได้กล่าวถึงศิลปะพื้นบ้านไว้ว่า สิ่งปรากฏออกมาให้เห็นนั้นเป็นสิ่งซึ่งได้สะท้อนออกมาจากจิตใจและสำนึกของผู้สร้าง ในการมุ่งจะตอบสนองประโยชน์ใช้สอยและความเชื่อของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ โดยตรง

นวลลอ ทินานนท์.(2542: 43) ได้กล่าวถึงศิลปะพื้นบ้านไว้ว่า ศิลปะพื้นบ้านเป็นการสร้างสรรค์งานของชาวบ้านที่ใช้ภูมิปัญญาแสดงออกมาให้เห็นเป็นลักษณะเฉพาะถิ่นของตน ซึ่งชาวบ้านได้มีการสืบทอดการสร้างสรรคนี้จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

ศิลปะพื้นบ้านจึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นเรื่องราวของมนุษย์ ในด้านภูมิปัญญา วิถีชีวิต ชุมชน สังคม และงานศิลปะ ที่ได้สั่งสมมาเป็นเวลาอันยาวนาน จากการเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก การถ่ายทอดประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ จึงทำให้มีความจำเป็นต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะพื้นบ้าน นอกจากนี้ศิลปะพื้นบ้านยังถือเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ด้วยการสร้างสรรค์งานศิลปะพื้นบ้านที่แสดงออกถึงความเชื่อและความศรัทธาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นเรื่องราวของสภาพสังคมและเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี

การฟื้นฟูศิลปะพื้นบ้านจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ศิลปะพื้นบ้านยังคงอยู่กับสังคมไทยต่อไปและช่วยให้คนไทยได้มีรายได้จากงานศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งยังเป็นการอนุรักษ์ และการส่งเสริมศิลปะพื้นบ้านอีกด้วย ตามที่โครงการศิลปาชีพของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่พระองค์ทรงริเริ่มโครงการ โดยมีกระแสพระราชดำริ ย้ำให้เห็นมีที่มาของโครงการส่งเสริมศิลปาชีพมีความว่า

“ทุกครั้งที่เมืองไทยเกิดน้ำท่วมหรือเกิดภัยพิบัติ...ข้าพเจ้าได้ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงนำของพระราชทานไปช่วยราษฎร มักจะเห็นเครื่องอุปโภค บริโภคแล้วก็รับสั่งกับข้าพเจ้าว่า การช่วยเหลือแบบนี้เป็นการช่วยเหลือเฉพาะหน้าซึ่งช่วยเขาไม่ได้จริงๆ ไม่พอเพียง ทรงคิดว่าทำอย่างไรจึงจะช่วยเหลือชาวบ้านเป็นระยะยาว คือทำให้เขามีความหวังที่อยู่ดีกินดีขึ้น ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงคิดหาอาชีพเสริมให้แก่ครอบครัวชาวนา ชาวไร่ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหา

แหล่งน้ำให้การทำไร่ทำนาของเขาเป็นผลต่อประเทศชาติบ้านเมือง ทรงพระราชดำเนิรไปดูตามไร่ของ เขา ทรงคิดว่านี่เป็นกำลังใจ และทรงที่ให้ข้าพเจ้าดูแลครอบครัว ก็เลยเกิดเป็นมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ” (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2544 : 71 : อ้างอิงจากพระราชดำรัสเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา 11 สิงหาคม 2534)

มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ เป็นมูลนิธิที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงก่อตั้ง ขึ้นเมื่อ วันที่ 21 กรกฎาคม พุทธศักราช 2519 โดยมีวัตถุประสงค์ช่วยเหลือชาวนา ชาวไร่ที่มี ปัญหารายได้น้อย เนื่องจากอุปสรรคในการเพาะปลูก และการรักษาศิลปหัตถกรรมให้มีความ รุ่งเรือง จึงมีพระราชดำริหาวิธีแก้ไข ดังที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราช ดำรัส ความว่า

“ความเป็นมาของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ข้าพเจ้าก็อยากจะอวด อยากจะคุยให้ท่านทั้งหลาย ทราบว่า ทุกๆ ครั้งที่ภัยพิบัติเกิดขึ้นทั่วประเทศไม่ว่าที่ไหนก็ตาม จะเป็นน้ำท่วมหรือว่าแล้งเป็น พิเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ เยี่ยม และจะทรงบ่นทุกครั้งว่าที่เรามาช่วยเหลือประชาชน ก็ช่วยได้นิดเดียวช่วยเพื่อจะว่ามีให้เขามีกำลังใจ มีผ้าห่ม มีอาหาร เฉพาะที่เกิดอุบัติเหตุอะไรขึ้นเท่า นั้นเอง รับสั่งว่าไม่เป็นทางแก้ปัญหาในการที่เขาขาดรายได้ ขาดอาชีพที่จะมาเลี้ยงดูครอบครัว ก็รับสั่ง ว่า ไหนลองช่วยกันคิดสิว่าประชาชนมีความสามารถอะไรอีก นอกจากจะเป็นนักเกษตรกรที่สามารถ ข้าพเจ้าก็ทราบบังคมทูลว่ามีมือทอผ้าของประชาชนเป็นเยี่ยม และลายมัดหมี่ที่ตั้งเดิมที่เขาเอามาถวายเป็นลายที่สวยงามมาก วิจิตรพิสดารมาก ซึ่งข้าพเจ้าก็ใช้อันนั้นนะ บอกเขาว่าช่วยทอให้ที แล้วจะให้ เงินเขา เขาก็ตามข้าพเจ้าว่ามัดหมี่เอาไปทำไม ทอไปทำไม ราชีนีเอาไปทำไม ข้าพเจ้าก็บอกว่าเอา ไปใช้สิ ก็สวยมาก เขาก็บอกว่าไม่รู้หรือว่าที่กรุงเทพฯนะมีแต่คนใช้เท่านั้นแหละที่ใช้มัดหมี่ ซึ่งเดี๋ยวนี้ ข้าพเจ้าก็บอกกับบุคคลทั่วไปว่าไม่จริงเลยนะ เดี่ยวนี้คนกรุงเทพฯ ทุกคนนะ พร้อมใจกันช่วยกันซื้อผ้า มัดหมี่จากมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ แล้วมาตัดใส่ด้วยความภาคภูมิใจในงานใหญ่ๆ ด้วยซ้ำไปเพราะ เชื่อมั่นว่าเป็นฝีมือ เป็นการทอที่สวยงามที่สุด เป็นงานฝีมือที่สวยงามที่สุดซึ่งชาวต่างประเทศก็รับรอง และเห็นด้วย” (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2544 : 71 : อ้างอิงจากข่าวสด. 12 สิงหาคม 2542 : 12)

ศิลปะพื้นบ้านนั้น เป็นงานที่มีคุณค่าซึ่งชาวบ้านไม่ทราบว่าคุณค่าของงานศิลปะพื้นบ้าน นั้นมีมากมายแค่ไหน การสร้างงานศิลปะชาวบ้านจึงเป็นการทำขึ้นเพื่อใช้สอย และใช้ในประเพณี ตามความเชื่อและความศรัทธา การที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงริเริ่มก่อตั้ง มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ นั้นถือได้ว่าเป็นแนวทางที่ดีในการที่ช่วยเหลือชาวบ้าน และยังคงรักษา ศิลปะพื้นบ้านให้คงอยู่อีกด้วย และในปีพุทธศักราช 2544 พันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีคนที่ 23 ของประเทศไทย ได้ริเริ่มโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นนโยบายที่ เร่งด่วน แก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน ทั้งในเขตชนบทและเขตเมือง โดยการกระตุ้นให้ ประชาชนในชุมชนรวมตัวกันสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นความต้องการของตลาด โดยการใช้วัตถุดิบที่มี อยู่ในท้องถิ่นของตน สามารถนำมาสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ ซึ่งโครงการหนึ่งตำบลหนึ่ง ผลิตภัณฑ์นี้ ได้รับต้นแบบและการถ่ายทอดแนวคิดหนึ่งชุมชน หนึ่งผลิตภัณฑ์ มาจากเมืองโออิตะ

ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งได้ดำเนินโครงการมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2522 นับได้ว่าโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์สามารถส่งเสริมศิลปะพื้นบ้านให้คงอยู่ และยังสามารถช่วยประชาชนมีรายได้อีกด้วย

การอนุรักษ์ส่งเสริม ศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งถือได้ว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าที่สุด บางเรื่องราวได้สูญหายไปกับกาลเวลา บางเรื่องราวยังคงเหลือหลักฐานให้ได้ศึกษาค้นคว้า จึงมีความจำเป็นที่ต้องร่วมการรักษาเพื่อให้ภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านยังคงอยู่ต่อไปในสังคมไทย ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงกล่าวไว้ “งานด้านการศึกษาศิลปะและวัฒนธรรมนั้น คืองานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและทางจิตใจ ซึ่งเป็นต้นเหตุ ทั้งองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่นๆ ทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่ช่วยให้เรารักษาและดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบต่อไป”(วิรุณ ตั้งเจริญ. 2544 : 18 : อ้างอิงจากทบทวนมหาวิทยาลัย. 2539 : 135)

จากการปฏิรูปการศึกษาในปีพุทธศักราช 2542 ได้มีการกำหนดการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะพื้นบ้านในลักษณะต่างๆ ไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งกล่าวถึงความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาไว้ว่า

“มาตรา 7 ในการะบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมายความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2542:5-6)

จะเห็นได้ว่าในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มุ่งเน้นความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย งานศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย จึงถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญ และมีความเกี่ยวข้องกับศิลปะพื้นบ้านโดยตรง เพื่อจะได้เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมให้คนภายในประเทศเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น งานศิลปะพื้นบ้านเป็นสิ่งที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวของปัญญาศิลปะ และวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นสิ่งที่เกิดจากการสั่งสมสืบทอดประสบการณ์ ต่อกันมาของบรรพบุรุษไทย ที่ชนรุ่นหลังควรได้เรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา และได้กำหนดนโยบายแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549 ซึ่งสรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 พัฒนาคอนอย่างรอบด้าน สมดุลเพื่อเป็นหลักของการพัฒนา

วัตถุประสงค์ที่ 2 สร้างสังคมไทยให้เป็นคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ที่ 3 พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

หลังจากการเริ่มปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญของไทย ในพ.ศ.2542 แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 9 จึงถือได้ว่าเป็นแผนการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มากที่สุด เพราะเนื่องจากแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้เริ่มใช้ในปีการศึกษา 2545 – 2549 ซึ่งสังเกตได้ว่าในการกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนการศึกษา ฉบับที่ 9 นั้น ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์ การเผยแพร่ประยุกต์ใช้ และการจัดระบบการศึกษา ศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย การเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนมีความรู้ ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถพึ่งพาตนเองและแข่งขันได้ แม้ว่าความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความเจริญก้าวหน้าไปมากเพียงไร การศึกษาค้นคว้า เผยแพร่งานทางด้านศิลปะพื้นบ้าน เป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาให้สามารถประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ในปัจจุบันได้ เป็นสถาบันการศึกษา มีการจัดการศึกษา ให้บริการทางวิชาการ และมีส่วนร่วมกับสังคมในการสืบสานและสร้างเสริมภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยยึดหลักจริยธรรมทางวิชาการ และหลักการให้การศึกษแก่เยาวชน และประชาชน

การจัดการศึกษาทางด้านศิลปะพื้นบ้านนั้น มีความสำคัญต่อประเทศชาติอย่างยิ่ง ดังจะพบได้จากการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ ศิลปะพื้นบ้านจะเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ดังเช่นกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะของการศึกษาขั้นศึกษาพื้นฐาน ได้กำหนดคุณภาพของผู้เรียนไว้ว่า

“เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะแล้ว ผู้เรียนจะมีจิตใจงดงาม มีสุนทรียภาพ รักความสวย ความเป็นระเบียบ รับรู้อย่างพินิจพิเคราะห์ เห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชาติ สามารถค้นพบศักยภาพ ความสนใจของตนเองอันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือการประกอบอาชีพทางศิลปะ มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นพัฒนาตนเองได้และแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ มีสมรรถภาพในการทำงาน มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้” (กรมวิชาการ 2545 : 3)

สำหรับการจัดการศึกษาทางด้านศิลปะพื้นบ้านในระดับอุดมศึกษานั้น ได้กำหนดมาตรฐานด้านพันธกิจการบริหารการศึกษา ในตัวบ่งชี้ที่ 4 ไว้ว่า “มีการอนุรักษ์ฟื้นฟู สืบสาน พัฒนา เผยแพร่ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีการปรับใช้ศิลปวัฒนธรรมต่างประเทศอย่างเหมาะสม เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ” (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา : 2549 : ออนไลน์) ศิลปะพื้นบ้านเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของคนในชาติที่มีความสำคัญ ในการจัดการศึกษาในทุกๆระดับ จึงให้ความสำคัญต่อการศึกษาทางด้านศิลปะพื้นบ้าน

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้กำหนดยุทธศาสตร์ทางการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 9 ที่มีการเน้นเรื่องการส่งเสริมศิลปะพื้นบ้านไว้ในยุทธศาสตร์การสืบสานและสร้างสรรค์วัฒนธรรมและศิลปะ จึงทำให้นิสิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้มีโอกาสในการเรียนรู้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย และศิลปะพื้นบ้าน ด้วยการจัดการเรียนการสอนของคณะศิลปกรรมศาสตร์ นอกจากนี้ในสาขาอื่นๆ ยังได้รับรู้ถึงภูมิปัญญาไทย และศิลปะพื้นบ้าน จากการจัดกิจกรรมของคณะศิลปกรรมศาสตร์ หรือหน่วยงานอื่นๆ ภายในมหาวิทยาลัยได้อีกด้วย

สำหรับการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิต ระดับมหาบัณฑิต และระดับดุษฎีบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีความหลากหลายในสาขาวิชา ในส่วนของการจัดการศึกษาในระดับมหาบัณฑิต และระดับดุษฎีบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นส่วนบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในการจัดการศึกษา และได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ไว้ดังนี้ “การจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา เป็นการศึกษาเพื่อแสวงหาความรู้แนวลึก เพื่อการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ หรือการต่อยอดความรู้ให้เกิดขึ้นในสาขาวิชาต่างๆ จึงถือเป็นการศึกษาเพื่อส่งเสริมองค์ความรู้ให้แก่ผู้เรียนและสังคม ดังนั้นการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาจึงได้กำหนดให้หลักสูตรต่างๆ มีการทำโครงการวิจัยและนำเสนอในรูปแบบปริญญานิพนธ์” (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ : 2549 : ออนไลน์)

ในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ก็มีส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับงานศิลปะพื้นบ้าน การทำปริญญานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน จึงถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยรักษา สืบค้น หรือการพัฒนาศิลปะพื้นบ้านให้มีความเหมาะสมกับปัจจุบันได้ เพราะศิลปะพื้นบ้านมีความสำคัญต่อประเทศไทย เป็นเรื่องราวที่แสดงออกถึงความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม หรือวิวัฒนาการต่างๆ ของคนในชาติได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาข้อมูลเพื่อมาใช้เป็นหัวข้อในการทำวิทยานิพนธ์ ได้พบว่าปริญญานิพนธ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะพื้นบ้าน มีเนื้อหาที่น่าสนใจ เป็นงานที่ศึกษาค้นคว้าวิจัย ซึ่งผู้วิจัยเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการทำปริญญานิพนธ์ และการศึกษาทางด้านศิลปะพื้นบ้าน จึงมีความสนใจในการศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะของปริญญานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงทิศทางของปริญญานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้านในแง่มุมต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์เพื่อประโยชน์ในการพัฒนางานวิจัยในสาขาที่เกี่ยวข้องกับด้านศิลปะพื้นบ้าน ในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในด้านประเภทของปริญญาานิพนธ์ เนื้อหาที่ศึกษา จุดมุ่งหมายที่ศึกษา ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

ความสำคัญของการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบคุณลักษณะปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ระหว่างปีพุทธศักราช 2531-2549 ในด้านประเภทของปริญญาานิพนธ์ เนื้อหาที่ศึกษา ประเด็นที่ศึกษา ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

2. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา ผู้สนใจทำการศึกษาวิจัยและคณะกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะพื้นบ้าน ในการวางแผนปรับปรุง และกำหนดแนวทางในการทำวิจัยทางด้านศิลปะพื้นบ้าน

ขอบเขตของการวิจัย

1.กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน รวมทั้งสิ้น 27 เล่ม ซึ่งเป็นผลงานปริญญาานิพนธ์ของสาขาวิชาศิลปศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ในระหว่างปีพุทธศักราช 2531 จนถึงปีพุทธศักราช 2549 จากสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2.ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา คือ คุณลักษณะต่าง ๆ ของงานปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ในด้านประเภทของปริญญาานิพนธ์ เนื้อหาที่ศึกษา ประเด็นที่ศึกษา ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

นิยามศัพท์เฉพาะ

งานปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน

หมายถึง ปริญญาานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตที่ศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ข้อมูลทางด้านศิลปะพื้นบ้าน เป็นงานที่มีความเกี่ยวข้องกับทัศนศิลป์พื้นบ้าน และหัตถกรรมพื้นบ้าน

ประเภทของปริญญาานิพนธ์

หมายถึง ลักษณะของงานปริญญาานิพนธ์ที่พิจารณาจากข้อมูลของการทำวิจัย โดยแบ่งเป็นปริญญาานิพนธ์เชิงปริมาณ และปริญญาานิพนธ์เชิงคุณภาพ

เนื้อหาที่ศึกษา

หมายถึง เนื้อหาสาระหลักที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าใน 2 ประเด็นหลักด้วยกันคือทัศนศิลป์
 พื้นบ้าน ได้แก่จิตรกรรมพื้นบ้าน ประติมากรรมพื้นบ้าน สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน และหัตถกรรม
 พื้นบ้าน ได้แก่ หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา หัตถกรรมเครื่องจักสาน หัตถกรรมเครื่องถัก-ทอ
 หัตถกรรมเครื่องมือ หัตถกรรมเครื่องโลหะ หัตถกรรมกระดาษ และหัตถกรรมเบ็ดเตล็ด

จุดมุ่งหมายที่ศึกษา

หมายถึง ประเด็นหลักของการศึกษาวิจัย ซึ่งได้แก่ 1. การศึกษาการสร้างสรรค์ผลงาน
 ศิลปะพื้นบ้าน 2. การศึกษาการผลิตงานศิลปะพื้นบ้าน 3. การศึกษาการถ่ายทอดงานศิลปะ
 พื้นบ้าน 4. การศึกษาการผลิตและการถ่ายทอดงานศิลปะพื้นบ้าน

ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง

หมายถึงลักษณะของประชากร หรือกลุ่มตัวอย่างหลักที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1. ผลงาน
 ศิลปะพื้นบ้าน 2. ช่างพื้นบ้าน 3. ผลงานและช่างพื้นบ้าน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

หมายถึงวิธีการหลักที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1. แบบสอบถาม 2. แบบ
 สัมภาษณ์ 3. แบบตรวจรายการ 4. แบบสัมภาษณ์และแบบตรวจรายการ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมายของศิลปะพื้นบ้าน
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเภทของศิลปะพื้นบ้าน
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทางด้านศิลปะพื้นบ้าน
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับปริญญาโทและการวิจัย
5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ปริญญาโท

1. ความหมายของศิลปะพื้นบ้าน

ความหมายของศิลปะ

ศิลปะ เป็นคำที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์มากมายหลายอย่าง มักจะใช้คำว่าศิลปะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง มีบทบาทหลายอย่างเช่นศิลปะการทำงาน ศิลปะการทำอาหาร ศิลปะการดำรงชีวิต แต่หากกล่าวถึงความเข้าใจความหมายของศิลปะอย่างถูกต้องนั้น อาจยังไม่มีความเข้าใจกันมากนัก ในที่นี้จึงขอกล่าวถึงความหมายของศิลปะ ให้พอเข้าใจ สามารถสรุปได้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 1101) ได้ให้ความหมายคำว่า ศิลปะ ไว้ว่า “ฝีมือ, ฝีมือทางการช่าง, การทำให้วิจิตรพิสดาร ;การแสดงออกซึ่งอารมณ์สะท้อนใจให้ประจักษ์ด้วยสื่อต่างๆ อย่างเสียง เส้น สี ผิวดู รูปทรง เป็นต้น”

ชะวั้งชัย ภาคินธุ (2544: 12) ได้ให้ความหมายคำว่า ศิลปะ ไว้ว่า “ผลงานที่เกิดการแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึกและเชาว์ปัญญา การคิดและสร้างสรรค์ด้วยเทคนิควิธีการเฉพาะตัว จนได้มาซึ่งผลงานที่พึงประสงค์”

ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2543: 5) ได้ให้ความหมายคำว่า ศิลปะ ไว้ว่า “ผลงานสร้างสรรค์ของมนุษย์โดยมีเจตนา ในการแสดงออกซึ่งอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความงาม หรือพุทธิปัญญา โดยผ่านสื่อรูปลักษณะต่างๆกัน เช่นทัศนศิลป์ ดุริยางคศิลป์ นาฏยศิลป์ วรรณศิลป์ เป็นต้น”

ฉัตรชัย อรรถปักษ์ (2548: 9) ได้ให้ความหมายคำว่า ศิลปะ ไว้ว่า “ผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นในรูปลักษณะต่างๆ ให้ปรากฏซึ่งสุนทรียภาพ ความประทับใจ ความสะท้อนใจ ตามทักษะของแต่ละคน เพื่อความงามและความพอใจ”

วิรุณ ตั้งเจริญ (2537: 3) ได้ให้ความหมายคำว่า ศิลปะ ไว้ว่า

“เป็นเรื่องราวของการสร้างสรรค์ความงามให้ปรากฏขึ้นเป็นผลงานศิลปะ และความงามอันเกิดจากศิลปะจะก่อให้เกิดความปิติพึงพอใจและความดีงามในสังคมด้วย เรื่องราวของความงามซึ่งกินความงามในธรรมชาติและศิลปะเป็นปัญหาที่ศึกษาค้นคว้ากันในวิชาสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ซึ่งเป็นแขนงหนึ่งของวิชาปรัชญา (Philosophy) อันเป็นวิชาที่พยายามค้นหาคำตอบเกี่ยวกับความจริง ความดี และความงาม”

วิทย์ พิณคันเงิน (2547: 2) ได้ให้ความหมายคำว่า ศิลปะ ไว้ว่า “การแสดงออกทางความคิดและฝีมือให้ปรากฏเป็นผลงาน”

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2546: 19) ได้ให้ความหมายคำว่า ศิลปะ ไว้ว่า “การงานอันเป็นความเพียรของมนุษย์ ซึ่งต้องใช้ความพยายามด้วยมือและความคิดเห็น”

สกันธ์ ภู่งามดี (2545: 18) ได้ให้ความหมายคำว่า ศิลปะ ไว้ว่า “สิ่งที่สื่อทางความชอบไม่ชอบของผู้ปฏิบัติทางศิลปกรรม ซึ่งแสดงออกด้วยความชำนาญหรือไม่ชำนาญที่สะท้อนในรูปแบบของปฏิกริยาการรับรู้โดยผู้ชม”

อารี สุทธิพันธ์ (2535: 13-14) ได้ให้ความหมายคำว่า ศิลปะ ไว้เป็นคำนิยามว่า

1. ศิลปะ คือ การเลียนแบบธรรมชาติ
2. ศิลปะ คือ การแสดงออกเกี่ยวกับความเชื่อและศรัทธาของแต่ละสมัย
3. ศิลปะ คือ การติดต่อสื่อสารกันแบบหนึ่ง
4. ศิลปะ คือ ภาษาชนิดหนึ่ง
5. ศิลปะ คือ การแสดงออกทางบุคลิกภาพเด่นๆ ของศิลปิน
6. ศิลปะ คือ การถ่ายทอดความรู้สึก หรือการแสดงความรู้สึกเป็นรูปทรง
7. ศิลปะ คือ การแสดงออกทางความงาม
8. ศิลปะ คือ การแสดงออกของความเชื่อ
9. ศิลปะ คือ ความชำนาญในลำดับประสบการณ์และการถ่ายทอดตามจินตนาการให้เป็นวัตถุที่มีสุนทรีย์ภาพ
10. ศิลปะ คือ การรับรู้ทางการเห็น

ความหมายของศิลปะพื้นบ้าน

สำหรับความหมายของศิลปะพื้นบ้านนั้น ได้มีผู้ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 1102) ได้ให้ความหมายคำว่า ศิลปะพื้นบ้าน ไว้ว่า “ ศิลปะแขนงต่างๆ เช่นวรรณกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม นาฏศิลป์ หัตถกรรม ที่ชาวบ้านสร้างสรรค์ขึ้นจากการเรียนรู้และการฝึกปรือในครอบครัวหรือในหมู่บ้าน เป็นงานสร้างสรรค์ของสังคมชาวบ้าน และได้พัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องกันมาหลายชั่วคน ”

วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ (2541: 49) ได้ให้ความหมายคำว่า ศิลปะพื้นบ้าน (Folk Art) ไว้ว่าเป็นรูปแบบศิลปะอย่างหนึ่งที่มนุษย์ในแต่ละท้องถิ่น ได้สร้างขึ้น โดยใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นนั้นๆ มีวิธีการสร้างที่เป็นของตนเองควบคู่ไปกับการดำรงชีวิต เพื่อใช้ในครัวเรือนและชุมชนสืบต่อกันมา

วัฒน์ จูฑะวิภาต (2545: 11-12) ได้ให้ความหมายคำว่า ศิลปะพื้นบ้าน ไว้ว่า

ศิลปะพื้นบ้าน (Folk Art) จึงหมายถึง งานประณีตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือผลงานศิลปะที่ช่างในท้องถิ่นได้ประดิษฐ์ทำขึ้นตามความเห็นดีเห็นงามของตนเองเพื่อประโยชน์ใช้สอย โดยได้รับการอิทธิพลจากสภาพธรรมชาติ ลัทธิความเชื่อ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ของสังคม โดยมีสาระสำคัญ 7 ประการดังนี้ คือ

1. งานนั้นเป็นผลงานของช่างนิรนามที่ทำขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน
2. มีรูปแบบง่าย ๆ และใช้วัสดุที่หาได้ภายในท้องถิ่น
3. ผลิตขึ้นเป็นจำนวนมาก
4. มีความเป็นธรรมชาติปรากฏอยู่มากกว่าความสละสลวย
5. แสดงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น
6. เป็นงานที่ทำด้วย “ มือ ”
7. ความงามของผลงานเกิดจากการฝึกฝนความเป็นมาของศิลปะพื้นบ้าน

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2546: 6) ได้ให้ความหมายคำว่า ศิลปะพื้นบ้าน หรือศิลปะชาวบ้าน (Folk Art) ไว้ว่า

“ศิลปะชาวบ้านมีลักษณะที่สำคัญ คือ สร้างโดยชาวบ้าน หรือประชาชน หรือศิลปิน (นักวิชาการศิลปะตะวันตกบางคนเรียก people art) โดยได้รับความบันดาลใจมาจากชนบประเพณี ความเชื่อของชาวบ้านที่สืบต่อกันมาแต่โบราณ จะเป็นงานศิลปะที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นช่างหรือศิลปินชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดเหล่านั้นให้ปรากฏออกมาอย่างเรียบง่ายและแสดงให้เห็นภูมิปัญญาของกลุ่มชนนั้น ๆ ดังนั้นลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของศิลปะชาวบ้านคือ “ ความเรียบง่าย ” เพราะสร้างขึ้นโดยชาวบ้านหรือช่างพื้นบ้านที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้สอย (Utilitarian) หรือสนองความต้องการตามสภาพท้องถิ่น ขนบประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชน ความงาม ความไพเราะของศิลปะชาวบ้านเกิดจากความชำนาญและการขัดเกลาสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ต่างจากงานศิลปะที่สร้างโดยช่างหลวงหรือช่างที่ได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบในสถาบันการศึกษา ซึ่งมักให้ความสำคัญกับความวิจิตรงดงามเป็นพิเศษ”

มารุต อัมรานนท์.(2543: 4) ได้ให้ความหมายคำว่า ศิลปะพื้นบ้าน (Folk Art) ไว้ว่า

“พฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกในแนวทางที่นำมาใช้เพื่อก่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ปรากฏออกมาในลักษณะของเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องและมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมเป็นสำคัญ ไม่ได้คำนึงความสวยงามเป็นหลัก แต่ความงาม

เหล่านั้นจะปรากฏอยู่ในผลงานเหล่านั้น เป็นสิ่งซึ่งได้ปรากฏออกมาจากส่วนลึกของจิตใจมนุษย์ที่สะท้อนออกมาโดยธรรมชาติ”

นวลลอ ทินานนท์ (2543: 4) ได้ให้ความหมายคำว่า ศิลปะพื้นบ้าน (Folk Art) ไว้ว่า

“ศิลปะพื้นบ้านหรือศิลปะชาวบ้านเป็นวัฒนธรรมด้านวัตถุสร้างขึ้นโดยชาวบ้านที่ใช้ภูมิปัญญาในการสร้างสิ่งของ เครื่องใช้ สิ่งก่อสร้าง งานศิลปะ ออกมาให้เห็นเฉพาะถิ่นของตน ซึ่งชาวบ้านเหล่านี้มิได้ผ่านการศึกษามาอย่างเป็นระบบ หากแต่เป็นการสืบทอดมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกคนหนึ่ง ที่ถ่ายทอดเรียนรู้โดยอาศัยการถ่ายทอดปากเปล่าและการเลียนแบบประกอบกันไป การสร้างงานศิลปะพื้นบ้านทำขึ้นเพื่อตอบสนองความจำเป็นด้านประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ประเพณี ความเชื่อ ของกลุ่มชนในท้องถิ่นนั้นๆ โดยมีได้มุ่งประโยชน์ด้านความงามเป็นหลัก”

2. ประเภทของศิลปะพื้นบ้าน

ประเภทของศิลปะพื้นบ้าน นั้นมีความคล้ายคลึงกับประเภทของศิลปะตามที่กล่าวข้างต้น แต่จะมีความแตกต่างกันที่ชัดเจนคือการสร้างงาน ศิลปะพื้นบ้านจะสร้างโดยช่างพื้นบ้าน ซึ่งประเภทของศิลปะพื้นบ้าน สามารถอธิบายได้ดังนี้

นวลลอ ทินานนท์ (2543: 4) ได้อธิบายประเภทของศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ศิลปะพื้นบ้าน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ทัศนศิลป์พื้นบ้าน
2. หัตถกรรมพื้นบ้าน

ทัศนศิลป์พื้นบ้านหมายถึง งานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม

จิตรกรรมพื้นบ้านเป็นงานการเขียนภาพระบายสี และการเขียนภาพลายเส้นที่ไม่ได้ระบายสี สร้างสรรค์โดยช่างพื้นบ้าน ที่ต้องการสื่อความหมายโดยการถ่ายทอดออกมาบนระนาบ โดยไม่มีหลักเกณฑ์การเขียนภาพแบบช่างหลวง ซึ่งมีกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนในการเขียนภาพในแนวประเพณี ช่างพื้นบ้านที่สร้างงานจิตรกรรมอาจได้ประสบการณ์ในการดูภาพจิตรกรรมจากวัดในเมือง จึงนำมาถ่ายทอด

ประติมากรรมพื้นบ้านเป็นงานประเภทการปั้นและการแกะสลัก ที่ชาวบ้านใช้วัสดุในท้องถิ่นในการสร้างสรรค์เช่น ดิน ไม้ ปูน ฯลฯ งานประติมากรรมพื้นบ้านที่ปรากฏได้แก่งานเกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อ ประติมากรรมที่เป็นส่วนประกอบประดับงานสถาปัตยกรรม เครื่องเรือน เครื่องใช้ ตลอดจนนันทนาการ

สถาปัตยกรรม เป็นงานสิ่งปลูกสร้างต่างๆที่ชาวบ้านได้สร้างขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์โดยตรงและตลอดจน ในด้านความเชื่อของคนในท้องถิ่นนั้น สิ่งปลูกสร้างโดยทั่วไปเป็นผลของการแก้ปัญหาเป็นผลเกิดขึ้นจากการแก้ไขปรับปรุงสิ่งที่บกพร่องให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ ซึ่งชาวบ้านเลือกใช้วัสดุในท้องถิ่นของตนมาก่อสร้างส่งปลูกสร้างให้สอดคล้องกับเครื่องมือเป็นผลให้

รูปแบบ ระบบ วิธีการก่อสร้างมีรูปแบบไม่เปลี่ยนแปลงและลักษณะคลี่คลายไปไม่มากแบบ ประกอบในสมัยก่อน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นไปอย่างเชื่องช้า ลักษณะปลูกสร้างพื้นบ้าน จึงคงรูปเดิมไว้ สิ่งปลูกสร้างจึงเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนได้อย่างชัดเจน

หัตถกรรมพื้นบ้าน หมายถึง งานประดิษฐ์ที่สร้างขึ้นจากฝีมือของชาวบ้าน สร้างขึ้นโดยมี วัตถุประสงค์เพื่อการใช้สอยในชีวิตประจำวัน โดยใช้วัสดุจากธรรมชาติแสดงออกมาให้เห็นลักษณะ ของท้องถิ่น งานหัตถกรรมพื้นบ้าน แยกตามวิธีการ และวัสดุได้ดังนี้

1. งานจักสาน (Basketry)
2. งานทอ (Weaving)
3. งานเครื่องปั้นดินเผา (Pottery)
4. งานไม้ (Woodwork)
5. งานกระดาษ (Paperwork)
6. งานโลหะ (Mettalwork)
7. งานเครื่องเขิน (Lacquirework)
8. งานหนัง (Leatherwork)
9. งานประดิษฐ์เบ็ดเตล็ด

งานจักสาน

การทำเครื่องจักสาน เป็นงานหัตถกรรมที่ทำกันมาเป็นยาวนาน มีหลักฐานทาง โบราณคดีที่พบการทำเครื่องจักสานในยุคหินใหม่ ที่บริเวณถ้ำแห่งหนึ่งในจังหวัดกาญจนบุรีเป็น งานจักสานที่ทำด้วยไม้ไผ่ ลายขัดสองเส้นประมาณอายุได้ 4,000 ปีมาแล้ว แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ รู้จักสร้างสรรค์เครื่องจักสานขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการใช้สอยมาเป็นเวลานาน งานจักสานพื้นบ้านมี มากมายหลายชนิด เนื่องจากผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยมาโดยตลอด ที่ต้องพึ่งพาสิ่งของเครื่องใช้ เหล่านี้ในการใช้สอยประกอบกิจกรรมที่จำเป็นต่อชีวิต ซึ่งพอจะจำแนกหน้าที่ใช้สอยของเครื่องจัก สาน ได้ดังนี้

1. เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน
2. เครื่องใช้เกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อ

งานทอ

เครื่องทอเป็นความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ มีความสำคัญของชาวบ้านทุกท้องถิ่น มนุษย์รู้จักการทอผ้ามานานนับพันปี ดังมีตัวอย่างเป็นหลักฐานทางโบราณคดี คือชิ้นส่วนของผ้าที่ ยังคงเหลือร่องรอยติดอยู่กับเครื่องประดับสำริด และมีโครงกระดูกมนุษย์ ในอารยธรรมสมัยก่อน ประวัติศาสตร์ยุคสำริด และยุคหินใหม่ ความสำคัญของการทอผ้า จำแนกได้ 3 ประการดังนี้

1. เพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต
2. เครื่องแสดงถึงฐานะ
3. เพื่อแสดงถึงการแบ่งหน้าที่ระหว่างชายและหญิง

กล่าวได้ว่าผ้ามีบทบาทในชีวิตประจำวันของชาวบ้านทั้งในการใช้สอยและพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งพอแยกประเภทได้ดังนี้

- ผ้าสำหรับนั่ง
- ผ้าสำหรับห่ม
- ผ้าสำหรับใช้ในพิธีกรรมและศาสนา
- ผ้าอื่นๆในชีวิตประจำวัน

เครื่องปั้นดินเผา

มนุษย์รู้จักการทำเครื่องใช้เครื่องปั้นดินเผามาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จุดประสงค์ของการทำก็คือเพื่อใช้ใส่อาหาร หรือหุงต้มอาหาร และเพื่อใช้ในพิธีกรรมบางอย่าง กรรมวิธีในการทำเครื่องปั้นดินเผาในยุคนั้นเป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่มีการเคลือบ เป็นเพียงการปั้นแบบต่าง ๆ แล้วเผา มีการค้นพบเครื่องปั้นดินเผาที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดอยู่ระหว่าง 9006 -7322 ปีล่วงมาแล้ว บริเวณถ้ำผีแมน อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน

ยุคสำริด มีการสร้างสรรค์เครื่องปั้นดินเผาที่น่าสนใจ คือช่วงยุคสำริด ที่แหล่งบ้านเชียง อ.หนองหาน จ.อุดรธานี หลักฐานที่พบทำให้ทราบวิธีการในการทำเครื่องปั้นดินเผา และการสร้างสรรค์รูปทรง จำแนกการใช้สอยเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนที่ทำเพื่อความเชื่อและพิธีกรรม

งานไม้

ไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่พบอยู่ในทั่วภูมิภาคของประเทศไทย ชาวบ้านจึงรู้จักนำไม้มาเป็นวัตถุดิบในการทำเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน จนถึงเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ การทำมาหากิน ใช้ในพิธีกรรมความเชื่อ งานประเภทไม้แสดงออกด้วยการแปรรูปด้วยวิธีการต่างๆ เช่น แกะสลัก ฉลุ กลึง ตัด ต่อดัด

งานไม้ทางภาคเหนือเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง เนื่องจากภาคเหนือมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยไม้สัก บทบาทของงานไม้ในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านพอจะแบ่งได้ดังนี้

1. เครื่องเรือน
2. เครื่องใช้ในครัวเรือน
3. เครื่องใช้ในพิธีกรรม หรือเกี่ยวกับศาสนา
4. เครื่องมือในการประกอบอาชีพต่างๆ
5. เครื่องดนตรี
6. เครื่องส่งให้สัญญาณ
7. ยานพาหนะ

งานกระดาษ

กระดาษที่มีบทบาทในงานศิลปะพื้นบ้าน มีใช้ในฐานะเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวันโดยตรง เช่นงานจักสานหรืองานเครื่องปั้นดินเผา ที่มนุษย์จำเป็นต้องใช้เครื่องมือเครื่องใช้เหล่านั้น เมื่อพิจารณาแล้วงานกระดาษส่วนใหญ่จะนำไปใช้ในการตกแต่ง เครื่อง

นันทนาการ ส่วนการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยก็มีบ้าง เช่นร่มกระดาษ นอกจากนี้กระดาษยังถูกนำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ คือตุง หรือธง กระดาษที่ใช้ในการนันทนาการเพื่อความเพลิดเพลิน เช่นการทำวามี่หลายรูปแบบและหลายขนาด ทั้งยังมีชื่อเรียกต่างกันไป

งานโลหะ

โลหะเป็นเครื่องมือใช้สอยของชาวบ้านตั้งแต่อารยธรรมก่อนประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอารยธรรมยุคสำริดบ้านเชียง ที่กระจายอยู่ทั่วไปทางแถบตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดนนำมาทำเป็นอาวุธและเครื่องมือล่าสัตว์ ตลอดจนเครื่องประดับ การนำเอาแร่ธาตุต่างๆ มาหลอมละลายจนทำให้เป็นโลหะผสมแสดงให้เห็นภูมิปัญญาในการแก้ปัญหาเพื่อให้ทรัพยากรที่มีอยู่สามารถทำให้เกิดประโยชน์ ต่อการดำรงชีวิต เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านได้แก่

1. เครื่องมือสำหรับการกสิกรรม
2. เครื่องมือสำหรับช่าง
3. รูปหล่อ รูปเคารพ
4. เครื่องใช้ทั่วไป
5. อาวุธ

เครื่องเขิน

เครื่องเขินเป็นเครื่องใช้ประเภทภาชนะที่ผลิตขึ้นโดยชาวเชียงใหม่ ที่มีเชื้อสายชาวไทยเขินแต่โบราณ ชาวไทยเขิน คือคนไทยที่อยู่ลุ่มแม่น้ำเขินในแคว้นเชียงตุงของพม่า ซึ่งถูกกวาดต้อนเข้ามาอยู่ในเขตเชียงใหม่ เครื่องเขิน เป็นภาชนะที่มีโครงเครื่องจักสานหรือไม้จริง เคลือบทาด้วยยางรักหลายๆ ชั้น โดยชั้นแรกๆ จะทำหน้าที่ยึดโครงสร้างให้มั่นคง ชั้นต่อไป จะตกแต่งผิวให้เรียบ ชั้นสุดท้ายเป็นการตกแต่งผิวให้สวยงาม เครื่องเขินแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. เครื่องเขินแบบพื้นเมือง มักผลิตแต่เดิมโดยชาวเชียงใหม่และละแวกใกล้เคียง โครงสร้างภาชนะใช้โครงไม้ไผ่ แล้วขัด หรือขดให้เกิดเป็นรูปทรง

2. เครื่องเขินแบบวัลลาย มีแหล่งผลิตบริเวณเขตหมู่บ้านวัลลาย หมู่บ้านนันทาราม และบ้านระแกง ทางด้านใต้ของตัวเมืองเชียงใหม่ โครงสร้างของเครื่องเขินวัลลายขัดด้วยเส้นตอกไม้ไผ่ที่เหลาให้มีขนาดเล็กเรียวยาวคล้ายทาบมะพร้าวสานขัดกับตอกเส้นบางแบนเป็นรูปแฉกรัศมีจกกันของภาชนะจนได้รูปทรงที่ต้องการ

เครื่องเขินที่ใช้กันอยู่ในชีวิตของชาวเหนือ ซึ่งถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง การนำเครื่องเขินมาใช้มีทั้งการใช้สอยในครัวเรือน และเกี่ยวเนื่องกับศาสนา และพิธีกรรม

งานหนัง

งานหัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นงานหนัง คือการนำหนังสัตว์เช่นวัว ควาย เสือ กวาง ฯลฯ ที่ตากแห้งแล้วมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ด้วยการประดิษฐ์เป็นงานหนังเท่าที่พบเห็นอาจมิใช่เป็นการตอบสนองประโยชน์ใช้สอยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน เช่นเครื่องปั้นดินเผา หรือเครื่องจัก

สาน และเครื่องทอ แต่งงานหนึ่งมีบทบาทในแง่สุนทนาการ หรือของใช้เบ็ดเตล็ด ซึ่งเป็น การตอบสนองการใช้สอยอย่างหนึ่ง เช่นหนึ่งตุลึง กลองต่างๆ

งานประดิษฐ์เบ็ดเตล็ด

งานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ไม่อาจจัดเข้าประเภทใดได้ ทั้งด้านวิธีการและวัสดุ เช่น ลูกบิด และเครื่องประดับกาย งานประดิษฐ์จากพืชงานประดิษฐ์จากไม้ไผ่

มารุต อัมรานนท์ (2542: 42- 59) ได้อธิบายประเภทของศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ศิลปะพื้นบ้าน สาขาศิลปกรรม

ศิลปะและเครื่องใช้พื้นบ้านที่ปรากฏพบอยู่โดยทั่วไปนั้น เพื่อความสะดวกและเป็นระบบ ในด้านการศึกษา อาจแยกกล่าวได้เป็น 2 ลักษณะสาขา คือ สาขาหัตถกรรมและสาขาศิลปกรรม โดยการจำแนกลักษณะดังกล่าวที่เห็นลักษณะได้ชัดเจนก็คือ จำแนกตามประเภทของวัตถุดิบที่นำมาใช้และกระบวนการสร้างสรรค์ รวมทั้งหน้าที่ใช้สอย

งานพื้นบ้านประเภทที่เป็นลักษณะของศิลปกรรมที่อาจแบ่งแยกโดยอนุโลมตามรูปแบบของงานในสาขาทัศนศิลป์ (Visual Art) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการแสดงออกหรือการสร้างสรรค์ที่แตกต่างออกไปจากบรรดาเครื่องใช้พื้นบ้านโดยทั่วไป ทั้งนี้เนื่องมาจากงานประเภทที่เป็นกลุ่มของงานศิลปกรรมประเภททัศนศิลป์นี้ ได้มีการแสดงออกในเรื่องของความสวยงาม ตลอดจนคติความเชื่อบางประการแฝงอยู่ในผลงานนั้นๆ ด้วย เพียงแต่การแสดงออกหรือการสร้างสรรค์ดังกล่าว นั้นเป็นสิ่งซึ่งเกิดจากความรู้สึกนึกคิดและประสบการณ์ของชาวบ้าน ที่ไม่ได้มีการศึกษาโดยผ่านสถาบันการศึกษาอันประกอบด้วยทฤษฎีและกฎเกณฑ์ทางศิลปะ การแสดงออกของช่างหรือผู้สร้างสรรค์งานศิลปะพื้นบ้านเหล่านั้น จึงไม่ได้คำนึงหรือยึดติดอยู่กับทฤษฎีใดๆทั้งสิ้น งานประเภทของศิลปกรรมประเภทที่กล่าวถึงนี้ ที่สำคัญก็คือ

1. งานจิตรกรรมหรือการเขียนภาพ
2. งานประติมากรรมหรือการปั้น-แกะสลัก
3. งานสถาปัตยกรรม

งานจิตรกรรม

งานจิตรกรรมในแง่ของการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้านแล้ว เราควรจะได้พิจารณา ดูให้ถ่องแท้ในเรื่องของเทคนิควิธีการ ตลอดจนฝีมือทางการช่างด้วยว่าควรจะจัดฝีมือและการแสดงออกของช่างที่ปรากฏอยู่ในกลุ่มใดระหว่างช่างหลวง (ประเพณีหลวง) หรือช่างพื้นบ้าน ทั้งนี้เนื่องจากการแสดงออกของจิตรกรรมเหล่านั้นจะปรากฏอยู่ในสถานที่และพื้นที่ตลอดจนวัสดุในการเขียนประเภทเดียวกัน เช่น จิตรกรรมฝาผนัง พระบฏ สมุดข่อย รวมไปถึงงานประเภทลายเส้นต่างๆด้วย งานประเภทจิตรกรรมฝาผนังในลักษณะที่จัดเป็นแบบพื้นบ้านนั้น เราอาจสังเกตได้จากการแสดงของฝีมือทางการช่าง การใช้สี การจัดวางองค์ประกอบของเรื่องราวต่างๆตลอดจน

รายละเอียดของเนื้อหาสาระที่ปรากฏอยู่ในภาพ ที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์หรือแยกประเภท ออกมาจากรายงานในกลุ่มที่เรียกว่าฝีมือช่างหลวงได้ชัดเจน

ฝีมือทางการช่างที่แสดงออกมานั้นส่วนใหญ่ผู้เขียนจะเป็นบุคคลที่มีฝีมือทางด้านนี้ ของ กลุ่มชนจากหมู่บ้านนั้นหรือท้องถิ่นใกล้เคียงนั่นเอง ช่างพื้นบ้านดังกล่าวอาจมีประสบการณ์จาก การที่เคยเห็นภาพจิตรกรรมฝาผนังจากเมืองหลวงหรือวัดในเมือง อาศัยความรักและฝีมือในการ แสดงออกเป็นที่ยอมรับของคนในกลุ่มชนนั้น เวลาถึงงานที่ต้องอาศัยการเขียนภาพก็จะได้รับการ จ้างหรือขอแรงให้ช่วยเขียนภาพประกอบตกแต่งให้ บางครั้งเมื่อได้มีการสร้างโบสถ์ วิหาร ตลอดจนศาลา เสนาสนะต่างๆของวัดขึ้น มีผู้ศรัทธาต้องการที่จะให้มีการเขียนภาพเอาไว้ที่ฝาผนัง ภายในตัวอาคารดังกล่าวก็จะมีผู้มาว่าจ้างให้ไปเขียน

สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนอีกประการหนึ่งก็คือ เรื่องของการใช้สี ช่างพื้นบ้านมักจะไม่คำนึงถึง เรื่องของทฤษฎีและการใช้สีที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของศิลปะไทยโดยทั่วไป บ่อยครั้งเราจะพบว่า มีการใช้สีที่ขาดความกลมกลืน หรือเป็นไปแนวคิดและคตินิยมของกลุ่มช่างหลวง ที่มีระเบียบ กฎเกณฑ์ที่ค่อนข้างจะแน่นอน สีที่ปรากฏอยู่ในจิตรกรรมฝาผนังแบบพื้นบ้านนี้ จึงมักจะมีสีที่ ค่อนข้างจะสดใสดูดกัน บางครั้งก็จะถูกนำมาใช้โดยไม่มีการผสมกับสีอื่นใด เพื่อลดค่าความตัดกัน ของสี และคู่สีที่ใช้ก็ไม่ได้คำนึงถึงสัดส่วนปริมาณใดๆทั้งสิ้น ภาพเหล่านั้นจึงมองดูสีสดใสและตัด กันอย่างรุนแรง แต่สีเหล่านั้นก็มีความหมายในการแทนค่าความรู้สึกจากการมองเห็นหรือ จินตนาการของช่าง ในด้านการจัดวางองค์ประกอบต่างๆภายในภาพ เพื่อบรรยายถึงเหตุการณ์ แต่ละตอนนั้นบางครั้งช่างก็ดูจะไม่คำนึงถึงสิ่งเหล่านี้เลย จนเวลาดูอาจจะเกิดความรู้สึกในเรื่องของ พื้นที่ว่างหรือสัดส่วนของช่องไฟ กับส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระของภาพนั้นไม่มีความสัมพันธ์และขาด สมดุลในพื้นที่ส่วนรวมไปเลยก็มี

ประติมากรรม

งานประติมากรรม ซึ่งส่วนใหญ่จะได้แก่ งานปั้น งานแกะสลัก ส่วนที่เป็นเรื่องของศิลปะ พื้นบ้านซึ่งผูกพันอยู่กับวิถีทางการดำเนินวิถีชีวิตของชาวบ้านโดยตรงนั้น จากหลักฐานที่ปรากฏ แนนชัดนั้นอาจกล่าวได้ว่ามีปรากฏอยู่แล้วในกลุ่มชาวไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย สิ่งซึ่งมีการแสดงออก ตามกระบวนการของประติมากรรมดังกล่าวนี้ ชาวบ้านได้เป็นผู้ที่สร้างขึ้นมาในลักษณะที่เป็น รูปแบบที่ง่าย ๆ ไม่ได้มุ่งคำนึงถึงเรื่องความงามและหลักเกณฑ์ทางศิลปะเท่าไรนัก หากแต่มุ่ง สนองตอบความต้องการในด้านการนำไปใช้ หรือเกี่ยวข้องกับความเป็นหลัก รูปแบบของ งานประติมากรรมพื้นบ้านนี้จึงมักจะลักษณะที่เรียบง่ายในฐานะเป็นสื่อสนองความต้องการของผู้ทำ เท่านั้น อาจกล่าวได้ว่าใครๆก็สามารถที่จะทำได้ โดยไม่ต้องอาศัยช่างฝีมือหรือประติมากรแต่ อย่างไม่เห็นค่า ดั่งคำพังเพยของไทยเราแต่โบราณที่ได้สะท้อนออกมาให้เห็นอยู่ประโยคหนึ่งคือ “อยู่บ้านทำนองอย่างนี้ดูตาย บั้นวับันความให้ลูกท่านเล่น” จากคำพังเพยที่ยกมานี้เราจะเห็นได้ว่า เรื่องของการปั้นซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งของประติมากรรม ได้มามีบทบาทเกี่ยวข้องกับอยู่อย่างใกล้ชิดในวิถี ชีวิตของชาวบ้านของไทยมาเป็นเวลานานแล้วโดยการแสดงออกในลักษณะของเล่นสำหรับเด็กที่

สามารถทำขึ้นได้ง่ายๆโดยผู้ใหญ่หรือผู้ซึ่งเลี้ยงดูและมีความเกี่ยวข้องกับเด็กเล็ก ๆ นั้นเอง ส่วนวัสดุที่นำเอามาใช้ก็คือดินเหนียว ที่สามารถขุดหาได้ง่ายจากท้องนา ริมคลอง ร่องสวน อันเป็นพื้นที่แวดล้อมรอบๆบริเวณที่อยู่อาศัยนั่นเอง

ลักษณะที่เรียกว่าประติมากรรมแบบพื้นบ้านนี้ที่พบโดยทั่วไป มักจะเป็นประเภทของงานปั้นที่มีทั้งปั้นด้วยดินเหนียวแบบไม่เผา ปั้นด้วยดินแล้วนำไปเผาไฟ กับวิธีการที่มีการเคลือบผิวด้วยน้ำยาเคลือบอีกชั้นหนึ่ง งานประติมากรรมประเภทพื้นบ้านนี้ส่วนหนึ่งเราจะเห็นได้ว่า มีการสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความเชื่อของชาวบ้าน เช่น ตุ๊กตาเสียดบาลสมัยสุโขทัย ซึ่งนิยมทำเป็นรูปคนอุ้มเด็กหรือในอิริยาบถแบบต่างๆตุ๊กตาดังกล่าวนี้มักจะทำด้วยวิธีของเครื่องเคลือบดินเผาจากหลักฐานที่พบปรากฏว่า ตุ๊กตาเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตุ๊กตารูปคนอุ้มเด็ก อยู่ในสภาพที่คอหักเกือบทั้งหมด จึงทำให้เกิดเป็นชื่อที่เรียกตุ๊กตาประเภทนี้ว่าตุ๊กตาเสียดบาลขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายของการทำขึ้นเพื่อที่จะตอบสนองความเชื่อของชาวบ้าน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภูตผีปีศาจ ซึ่งในสมัยนั้นเชื่อกันว่า การที่หญิงมีครรภ์เวลาคลอดบุตร หญิงผู้เป็นมารดาส่วนหนึ่งจะเสียชีวิตลง

งานแกะสลักแบบพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของชาวบ้านก็มี เช่น ในบางท้องถิ่นลูกธอกที่ใช้กับก็สำหรับทอผ้านั้นจะมีการแกะสลักเป็นรูปทรงต่างๆ อย่างสวยงาม เช่น กลุ่มไทยลื้อ ในท้องที่อำเภอท่าวัง ฝาย จังหวัดน่าน นิยมที่จะทำเป็นรูปสิงห์บ้าง นกยูงและหงส์บ้าง หรือกลุ่มไทยพวนที่บ้านหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย นิยมที่จะทำเป็นรูปกิ้งกือ กิณรี บางแห่งก็อาจแกะสลักเป็นรูปดอกไม้ หรือลวดลายประดับลงไปที่ด้านข้าง ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความงามน่าใช้มากกว่าที่จะเจตนาเป็นอย่างอื่น โดยประโยชน์ใช้สอยเดิมก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง

เครื่องใช้ในครัวเรือนบางชนิดที่เราพบที่มีการแกะสลักให้เป็นรูปทรงต่างๆก็คือกระต่ายขูดมะพร้าว ที่เรามักจะพบว่า นิยมที่จะแกะสลักให้เป็นรูปกระต่ายในลักษณะที่กำลังหมอบอยู่มีเหล็กขูดเสียบเอาไว้ตรงปลายของส่วนหัว โดยทั่วไปมักจะเสียบอยู่ที่ส่วนปาก แต่ในหลายท้องถิ่นทางภาคใต้ นิยมที่จะทำเป็นรูปแปลกๆที่สะท้อนออกให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกในบางมุมของชาวบ้านได้กล่าวคือแทนที่จะแกะสลักให้เป็นรูปกระต่ายหมอบก็ทำเป็นรูปสัตว์อื่นๆ เช่น ตะกวดก็มี และยังมีอีกส่วนหนึ่ง ดังจะได้เป็นตัวอย่างที่เรารวบรวมเอาไว้ในห้องแสดงของสถาบันทักษิณคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขต สงขลา ทำเป็นรูปเด็กในลักษณะหมอบโค้งโค้ง เปลือยกายกันโค้งมองเห็นอวัยวะเพศ ส่วนที่เป็นเหล็กขูดเสียบติดอยู่ที่ศีรษะ หรือบางที่เสียบอยู่ที่ก้นก็มี

สถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรมพื้นบ้านที่สร้างขึ้นในแต่ละท้องถิ่นนั้น จะมีรูปลักษณะที่แตกต่างกันออกไปบ้างไม่มากนักน้อย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ประเพณี วัฒนธรรม ที่มีความเกี่ยวข้องกับชาวบ้านผู้พักอาศัย รูปแบบต่างๆที่เกิดขึ้นนี้อาจกล่าวได้ว่ามีวิวัฒนาการ ความเป็นมาที่สืบต่อกันเป็นเวลายาวนาน จนเกิดเป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับชาวบ้าน หรือผู้พักอาศัยในท้องถิ่นนั้นๆโดยสามารถใช้พื้นที่ส่วนของการพักอาศัยหรือประกอบกิจกรรมต่างๆอย่างเป็น

สุข สถาปัตยกรรมในส่วนของเรือนพักอาศัยแบบพื้นบ้าน หรือท้องถิ่นของไทยเรานั้น มีรูปแบบเฉพาะที่เหมาะสมของตัวเองอาจมองได้ทั้งในส่วนซึ่งมีขอบเขตอย่างกว้างขวางหรือเพียงกลุ่มย่อยๆ ตั้งแต่ระดับชาติเรื่อยมาจนถึงระดับท้องถิ่น เช่น เรือนไทย หากเรากล่าวอย่างรวมๆแล้ว ก็จะเข้าไปถึงสถาปัตยกรรมของไทยเรารูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะสำคัญโดยส่วนรวม คือ ใต้ถุนสูง ชานกว้าง ชายคายื่นยาว มีบ้านลมเป็นมุมแหลมขึ้นไป บ้านลมส่วนมุมของชายคาทำเป็นรูปตัวหงาเป็นต้น หรือสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของล้านนา ก็มักจะรู้จักกันในรูปแบบของเรือนกาแล ทั้งๆที่ความเป็นจริงแล้วยังมีอีกหลายรูปแบบ แต่ลักษณะส่วนรวมดังกล่าวนี้เป็นเสมือนสัญลักษณ์ของท้องถิ่น ที่สร้างความเข้าใจร่วมกันให้แก่คนทั่วไป ที่มองดูอย่างกว้างๆและค่อนข้างห่างไกลจากการได้เข้าไปสัมผัสกับชนบท หรือวิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้านในท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามหากเราจะกล่าวรวมๆโดยทั่วไปแล้วสถาปัตยกรรมที่ปรากฏอยู่ในประเทศไทยซึ่งเกี่ยวข้องกับ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของไทยเรานั้น สามารถที่จะแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 3 กลุ่ม คือวัง วัด บ้าน สถาปัตยกรรมประเภทเรือนพักอาศัยแบบพื้นบ้านที่พบทั่วไปในท้องถิ่นภาคต่างๆ ของประเทศไทยเรานั้น อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆได้ คือเรือนเครื่องผูก เรือนเครื่องสับ สถาปัตยกรรมประเภทเรือนพักอาศัยโดยทั่วไปที่ปรากฏพบในประเทศไทยนั้น ในด้านรูปแบบของตัวเรือน การวางผัง การรวมตัวเป็นกลุ่มหรือชุมชนนั้น จะเกิดจากการตั้งถิ่นฐานตามสภาพของภูมิประเทศที่แตกต่างกันออกไปทั้งสิ้น โดยอาจแบ่งออกเป็นลักษณะใหญ่ๆ ได้คือหมู่บ้านริมน้ำ (River Linear Village) หมู่บ้านริมทาง (Road Linear Village) หมู่บ้านดอน (Cluster Village) หมู่บ้านแบบกระจัดกระจาย (Scatter Village) ลักษณะภูมิประเทศ สังคม และวัฒนธรรมประเพณี ในลักษณะดังกล่าวนี้เราจะพบได้ว่ามีผลต่อการเกิดรูปแบบต่างๆ ของสถาปัตยกรรมประเภทเรือนพักอาศัยอีกด้วย เราอาจจะแบ่งประเภทของเรือนพักอาศัยที่พบในท้องถิ่นต่างๆ ของประเทศไทยได้ คือเรือนครอบครัวเดี่ยว เรือนหมู่แบบครอบครัวขยาย เรือนหมู่สำหรับคบหบดี กุฎี เรือนร้านค้าริมน้ำ เรือนแพ เรือนร้านค้าริมทาง

มารุต อัมรานนท์ (2542: 64- 83) ได้อธิบายประเภทของศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ศิลปะพื้นบ้าน สาขาหัตถกรรม

ศิลปะพื้นบ้านอันเป็นผลงานซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์ของชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆนั้น อาจกล่าวได้ว่าการแสดงออกเป็นหลายรูปแบบด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัสดุต่างๆ ที่นำมาใช้ในการสร้างหรือทำสิ่งเหล่านั้นขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเราจะพบว่าจุดมุ่งหมายในการทำนั้น ได้มุ่งเพื่อตอบสนองหน้าที่ในด้านการใช้สอยในชีวิตประจำวันทั้งสิ้น จะมีบ้างบางประเภทที่มุ่งสนองตอบในด้านความสวยงาม แต่อย่างไรก็ตาม ล้วนแต่เป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์นั่นเอง

สาขาหัตถกรรม

อาจแยกได้เป็นประเภทต่างๆดังนี้

1. เครื่องปั้นดินเผา (Pottery)
2. เครื่องจักสาน (Basketry)
3. เครื่องทอ (Weaving)
4. เครื่องโลหะ (Metalwork)
5. เครื่องไม้ (Woodwork)
6. เครื่องไม้ไผ่ (Bamboowork)
7. เครื่องเขิน (Lacquirework)
8. เครื่องกระดาษ (Paperwork)
9. เครื่องหนัง (Leatherwork)
10. ลูกปัดและเครื่องประดับกาย (Beads and Body Decoration)
11. ยานพาหนะ (Vehicle)
12. วัสดุเคมีและเชื้อปะทุ (Firework)

เครื่องปั้นดินเผา

งานเครื่องปั้นดินเผาที่กล่าวมาแล้วแต่แรกว่า เป็นสิ่งซึ่งได้มีหลักฐานเป็นมาที่เก่าแก่ที่สุดประเภทหนึ่ง อันเกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะใช้ประโยชน์ในด้านการใช้สอยในชีวิตประจำวันเป็นสำคัญ และเป็นสิ่งซึ่งได้มีการกระทำที่สืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน การศึกษาเรื่องราวของเครื่องปั้นดินเผานี้อาจกล่าวได้ว่า สามารถจำแนกได้เป็นยุคตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา ซึ่งแต่ละยุคสมัยนั้นก็จะมีการแสดงออกที่แตกต่างกันออกไปเป็นต้นว่ารูปแบบ ลวดลายที่นำมาใช้ในการประดับตกแต่ง วัตถุประสงค์ที่ได้นำมาใช้ในแต่ละยุค รวมถึงเทคโนโลยีต่างๆ ที่ถูกนำมาใช้ในการทำ เป็นต้นว่า วิธีการขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน ใช้แม่พิมพ์ วิธีขด วิธีตี เป็นต้น

เครื่องจักสาน

เครื่องจักสานเป็นงานพื้นบ้านที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งมีหลักฐานความเป็นมาที่เก่าแก่ตั้งแต่อารยธรรมยุคก่อนประวัติศาสตร์ ควบคู่กันมากับเครื่องปั้นดินเผา งานจักสานนี้อาจกล่าวได้ว่า เป็นงานพื้นบ้านที่ปรากฏทำกันอย่างกว้างขวางในภูมิภาคต่างๆ ของโลกโดย เฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่อยู่ในเขตร้อน ซึ่งอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถนำมาทำเป็นวัตถุดิบ สำหรับนำมาทำเป็นเครื่องจักสาน ที่สำคัญที่สุดก็คือ ไม้ไผ่ นอกจากนั้นก็ยังมีหวาย และพันธุ์ประเภทเถาทุกชนิด ตามความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น เช่น กก ป่าหนัน ลำเจียก เตย ย่านลิเภา เป็นต้น นอกจากนี้ก็ยังมีประเภทที่เป็นเครื่องใช้หรือสร้างขึ้นเพื่อกิจกรรมอื่น แต่มีวิธีการสร้างที่เกี่ยวเนื่องกับงานประเภทจักสาน เช่น การสานเสื่อ กระบุง โขงโลง เสวียน พ้อม สมุก ตะกร้อ สอยผลไม้ ลูกตะกร้อ ฝาเรือน รั้วบ้าน เป็นต้น

เครื่องทอ

เครื่องทอเป็นงานพื้นบ้านอีกชนิดหนึ่ง ที่มนุษย์ได้รู้จักทำขึ้นเป็นเวลานานนับพันปีมาแล้ว ดังตัวอย่างหลักฐานชิ้นส่วนผ้าที่ยังคงเหลือล่องรอยติดอยู่กับเครื่องประดับสำริดและโครงกระดูกของมนุษย์ในอารยธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ยุคสำริดและหินใหม่ ซึ่งมีทั้งสิ่งทอที่ทำจากเส้นใยที่

ได้จากพืช ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ทางวิชาการด้านวิทยาศาสตร์ ปรากฏว่าทางแถบภาคอีสานนั้น เส้นใยส่วนใหญ่ที่พบจะเป็นพืชชนิดที่เรียกกันว่าป่านักงูชา โดยนำเอาเส้นใยที่ได้มาจากส่วนเปลือกของพืชพันธุ์ดังกล่าวมาใช้ ซึ่งร่องรอยดังกล่าวได้พบเหลือปรากฏอยู่ดังได้กล่าวมาแล้ว ส่วนวิธีการทอนั้น สันนิษฐานว่าน่าจะทอนขึ้นด้วยวิธีง่าย ๆ แบบที่ชาวชนบทและชาวเขาบางกลุ่มยังคงทอนกันอยู่ โดยขึงด้ายยืนเข้ากับเสาหรือต้นไม้แล้วโยงมาสู่ลำตัวของผู้ทอ ซึ่งวิธีนี้ไม่จำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องมือ หรือก็แต่อย่างไรงั้น

กรรมวิธีในการทอนนี้ นอกจากการทอนขึ้นในลักษณะที่เป็นพื้นผ้า ผ่าชิ้น ซึ่งพบกันอยู่อย่างมากมาย โดยทั่วไปแล้ว ยังได้มีการทอนเป็นผ้าซึ่งใช้ในโอกาสต่าง ๆ อีก เช่น ผ้าโพกศีรษะ แพรวา ผ้าห่ม ผ้าคลุมไหล่ ดินซิ่น ย่าม หน้าหมอน ดุง นอกจากการทอปรากฏออกมาในลักษณะของการใช้วัตถุดิบประเภทที่เป็นเส้นใยแล้ว สิ่งซึ่งได้มีการแสดงออกตามกรรมวิธีของการทออีกประเภทหนึ่งก็คือ การทอเสื่อ ซึ่งใช้กระบวนการและกรรมวิธีในแนวทางเดียวกันกับการทอผ้า โดยแนวที่เป็นด้ายยืนก็ใช้ปอที่นำมาควั่นเป็นเกลียวแบบเชือกแทน ส่วนแนวที่เป็นด้ายพุ่งก็จะใช้กก หากจะมีการทำเป็นสีหรือลวดลายก็มักจะขึ้นอยู่กับกกที่นำไปย้อมเป็นสีต่าง ๆ นั้นเอง การทอเสื่ออีกด้วยวิธีการเช่นนี้ แหล่งที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันอย่างดีโดยทั่วไปก็คือเสื่อกกจันทบูรณ์ ซึ่งมีแหล่งการผลิตอยู่ที่จังหวัดจันทบุรี

เครื่องโลหะ

เครื่องโลหะเป็นงานพื้นบ้านอีกประเภทหนึ่งซึ่งมีความเป็นมาที่เก่าแก่ โดยกลุ่มมนุษย์ที่อาศัยอยู่แถบทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ในอารยธรรมก่อนประวัติศาสตร์ ยุคโลหะ ได้รู้จักวิธีการทำเครื่องมือเครื่องใช้ และเครื่องประดับที่ทำด้วยโลหะผสมเช่น ช้อนหรือทัพพีส่วนประเภทที่เป็นเครื่องประดับส่วนใหญ่จะเป็นกำไลที่มีรูปแบบต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ได้รู้จักการขุดหาเพื่อนำเอาแร่ธาตุมาใช้ผสมกับแร่อื่น ๆ ซึ่งได้เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้น และยังประกบด้วยรูปแบบที่มีคุณค่าในด้านความงามและประโยชน์ใช้สอยสมบูรณ์อีกด้วย

ประเภทที่เป็นเครื่องมือช่างก็จะมีแตกต่างกันออกไปสำหรับช่างไม้ เช่น ฝัก สำหรับถากไม้ ขวาน สิ่ว สว่านหรือเหล็กไซ เครื่องมือของช่างแกะสลักก็จะมีขวานสำหรับถากหรือโกลนไม้ขึ้นรูป สิ่วสำหรับแกะสลัก มีดสำหรับทำรายละเอียด ซึ่งเครื่องมือช่างเหล่านี้มักจะมีแหล่งผลิต มีกรรมวิธีในการทำแบบพื้นบ้าน หรือเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ และมักที่จะทำเฉพาะเครื่องมือหลักที่ใช้กันทั่วไป หากช่างผู้ใดจะใช้เครื่องมือพิเศษที่คิดขึ้น ก็จะต้องนำแบบหรืออธิบายให้ผู้ทำได้เข้าใจก่อน เพื่อจะได้ทำให้ถูกต้องตามที่ต้องการต่อไป

เครื่องไม้

งานพื้นบ้านที่เป็นประเภทเครื่องไม้นี้อาจกล่าวได้ว่า เป็นรูปแบบที่แสดงออกและคงสภาพที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่เป็นไม้ได้ค่อนข้างชัดเจน โดยอาจนำเอาชิ้นส่วนของไม้หรือแผ่นไม้ที่แปรรูปแล้วขนาดต่าง ๆ มาประกอบเข้าด้วยกัน เพื่อทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ตลอดจนการประกอบอาชีพของชาวบ้านทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม้เป็น

ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ นอกจากเครื่องมือประเภทที่ใช้ในครัวเรือนทั่วไปแล้ว ก็ยังมีประเภทที่ทำเครื่องเรือนภายในบ้าน เช่น ตั่งแวนของภาคเหนือ หีบและตู้ใส่ผ้า

สำหรับชีวิตชาวบ้านแบบไทยเรานั้น ในหมู่พวกชายฉกรรจ์ วัยรุ่น ยังนิยมใช้ฝักหัดเพลงอาวุธที่ทำด้วยไม้ เช่น พลอง กระบองสั้น ไม้สั้น หรือที่ใช้ป้องกันตัวก็มีเช่น คิ้ว คมแฝก ตะพด เครื่องไม้ไผ่ งานพื้นบ้านที่เป็นประเภทไม้ไผ่นี้ อาจกล่าวได้ว่ามีส่วนซึ่งเป็นข้อแตกต่างไปจากงานประเภทเครื่องจักสานนั้น วัตถุดิบที่นำมาใช้ จะเป็นการนำเอาไม้ไผ่นั้นมาแปรรูปแล้วจึงเข้าสู่วิธีการในการจักสาน เพื่อให้เกิดความเป็นรูปแบบของภาชนะ หรือสิ่งซึ่งเกิดประโยชน์ใช้สอยใหม่ ขึ้นโดยแทบจะไม่เหลือให้เห็นถึงร่องรอยของวัตถุดิบคือไม้ไผ่ที่นำมาใช้เลย

หากเราได้พิจารณาดูแล้ว ก็จะพบว่าบรรดาศิลปะและเครื่องใช้พื้นบ้านเหล่านั้น ได้ปรากฏให้เห็นถึงส่วนประกอบหรือโครงสร้างหลัก ที่แสดงออกถึงลักษณะและความรู้สึกของไม้ไผ่ได้อย่างค่อนข้างชัดเจนด้วยตัวของมันเอง ทั้งที่มีสภาพที่เป็นกระบอกลูกไม้ไผ่ แม้กระทั่งการนำมาดัดแปลงให้เกิดรูปทรง การผ่าเป็นซีก การท่อมให้เป็นแผ่นแบน แต่ไม่ว่าอย่างก็มองเห็นเป็นไม้ไผ่อย่างชัดเจน เครื่องเขิน

เครื่องเขินเป็นงานพื้นบ้านที่นิยมทำและใช้กันอย่างกว้างขวางทั่วไปในล้านนา หรือบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย เครื่องเขินเป็นวิธีเชื่อกันว่าเป็นวิธีการที่ได้รับมาจากกลุ่มคนภายนอกเขตแดนล้านนา ในช่วงเวลาพระเจ้ากาวิละได้ทำการฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ หลังจากที่ได้มีสภาพเป็นเมืองร้างอยู่ระยะหนึ่ง พระเจ้ากาวิละได้ทำการรวบรวมผู้คนจากเมืองต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกเขตแดนล้านนา ให้เข้ามาช่วยฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ขึ้น โดยมีผู้คนเผ่าพันธุ์ต่างๆ มากมายตั้งสภาพที่เรียกว่า เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง โดยกลุ่มชนเหล่านี้ได้มีการหักล้างทางพงเมืองเชียงใหม่ เพื่อให้เป็นที่พักอาศัยดั้งเดิม ซึ่งแต่ละกลุ่มก็รวมตัวกันอยู่เป็นหมู่บ้าน ดำเนินการประกอบอาชีพตามถนัดเช่นที่ได้เคยทำสืบต่อกันมาเมื่อครั้งยังคงอยู่ในถิ่นฐานเดิม

เครื่องเขินนี้เป็นที่นิยมทำขึ้นใช้อย่างแพร่หลายในภาคเหนือ ซึ่งมีแหล่งผลิตที่สำคัญคือเมืองเชียงใหม่ ส่วนในภาคอื่นๆ นั้นก็มีทำกันบ้าง โดยมีวิธีการทำนองเดียวกันกับการทำเครื่องเขินของล้านนา หากแต่โครงสร้างส่วนใหญ่จะเป็นไม้ ไม้ใช้วิธีการจักสาน แต่ก็ไม่ได้มีการทำอย่างแพร่หลายมากนัก และไม่ปรากฏแสดงออกถึงเอกลักษณ์ที่เด่นชัดเฉพาะตัว เช่นเดียวกับที่ทำขึ้นในท้องถิ่นล้านนา สิ่งที่ทำเป็นรูปแบบของเครื่องใช้ เช่น ถาด ที่ใส่สำหรับอาหาร พาน เป็นต้น เครื่องกระดาศ

เครื่องกระดาศที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและเครื่องใช้พื้นบ้านนั้น เราจะพบว่ามีรูปแบบของการแสดงออกที่แตกต่างกันออกไปมากมายหลายอย่าง เมื่อเราได้พิจารณาดูแล้วก็จะเห็นว่ากระดาศได้เข้าไปมีบทบาทสอดแทรกอยู่ก็งานพื้นบ้านในหลายลักษณะด้วยกันไม่ว่าเป็นเรื่องศาสนา พิธีกรรมและความเชื่อ การประดับตกแต่ง นันทนาการ กระดาศโดยทั่วไปนั้นมีหลากหลายประเภทด้วยกันนอกจากนี้ยังมีคุณสมบัติที่สามารถนำไปย้อมสีทำให้เกิดสีสันต่างๆ ได้ง่ายจากคุณสมบัติที่มีอยู่มากมายหลายประการนั้นจึงทำให้กระดาศเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ ในลักษณะของสิ่งซึ่งเรียกว่าเป็นงานพื้นบ้านอย่างกว้างขวาง

งานกระดาษแบบพื้นบ้านนี้ เราจะเห็นได้ว่ามีความงามซึ่งเกิดจากสีสันทองกระดาษสีเองก็มี หรือไม่มี อีกรูปแบบหนึ่งก็คือที่เกิดจากการนำเอากระดาษเหล่านั้นไปย้อมสี ทาสีหรือเขียนเป็นภาพระบายสี ตกแต่งลงไปบนกระดาษนั้นอีก

เครื่องหนัง

งานพื้นบ้านที่ทำประเภทเครื่องหนังนั้น เป็นผลผลิตที่เกิดจากการนำเอาเครื่องหนังสัตว์ที่ตากแห้งแล้ว มาประดิษฐ์เพื่อให้เกิดประโยชน์ของต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งงานหนังแบบพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปอย่างกว้างขวางก็คือ หนังตลุงของชาวภาคใต้ ที่เกิดจากการนำเอาหนังสัตว์มาดองจนลวดลายเป็นตัวหนังและลายละเอียดต่างๆ ภายในรูปแบบที่ปรากฏออกมาเป็นลักษณะของตัวภาพบุคคลต่างๆ สำหรับใช้เซ็ด ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างผู้พากย์หนังกับผู้ดู เรื่องราวต่างๆ ของหนังตลุงภาคใต้นั้น สามารถที่จะปรับเปลี่ยนแปลงได้ตลอด ดังนั้น ตัวหนังส่วนหนึ่งจะมีรูปที่ไม่แน่นอนตายตัวลงไปหรือแม้กระทั่งการแต่งกายของตัวหนัง ก็ไม่ได้ผูกพันอยู่กับประเพณีนิยมที่ตายตัว แต่จะเปลี่ยนไปตามลักษณะแฟชั่นที่ปรากฏอยู่ในยุคปัจจุบันของเวลานั้น เช่น การแต่งกายตัวหนังผู้ชาย บางยุคก็จะทำเป็นกางเกงขาบานข้างขาลีบข้าง ตามแฟชั่นทรงมอดทรงเดปรทอตัวหนังที่เป็นผู้หญิง อาจนุ่งกระส้นแบบมินิสก็ตทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนายหนังหรือผู้พากย์ที่อาจจะแต่งเรื่องขึ้นใหม่ให้เข้ากับเหตุการณ์ที่เด่นๆ ของท้องถิ่นหรือประเทศในช่วงเวลานั้นๆ ส่วนที่เป็นรูปแบบตายตัวก็มี เช่น รูปฤๅษีเวลาออกไหว้ครู รูปพระอิศวร เทวดา ตัวตลก เช่น นายเท่ง นายยอดทอง นายไข่น้อย ซึ่งจะเป็นตัวหลัก มีสอดแทรกเข้าไปได้ทุกเรื่อง ส่วนงานพื้นบ้านชนิดอื่นๆ ซึ่งต้องอาศัยส่วนประกอบที่เป็นหนัง ได้แก่ กลองยาว กลองยาว ตะโพนโพน รำมะนา กลองเพล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่นล้านนาจะมีกลองที่ทำเป็นรูปแบบขนาดต่างๆ มากมาย ส่วนมากจะมีขนาดค่อนข้างใหญ่ เช่น กลองแวง กลองหลวง ซึ่งต้องอาศัยล้อเลื่อนรองรับสำหรับการเคลื่อนย้ายกลองสะบัดไชย กลองตุ๊ก กลองปฐจา นอกจากนี้แล้ว บางครั้งหนังก็ได้ถูกนำมากรีดให้เป็นเส้นเพื่อนำเอามาใช้เป็นส่วนประกอบของเครื่องใช้ไม้สอยและอาวุธของชาวบ้าน เช่น สายธนู หน้าไม้ คันกระสุน ตลอดจนเชือกหนังสำหรับการชักลาก ล่ามสัตว์ หรือทำเป็นเชือกประกำที่ใช้สำหรับการคล้องช้างป่า

ลูกบิดและเครื่องประดับกาย

งานพื้นบ้านประเภทลูกบิดและเครื่องประดับกายนี้อาจกล่าวได้ว่า เป็นงานประเภทหนึ่งที่ได้มีความเป็นมาที่ยาวนานนับพันปีมาแล้ว ตั้งแต่มนุษย์ในสมัยอารยธรรมก่อนประวัติศาสตร์เลยก็เดี๋ย เป็นสิ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกลงถึงส่วนลึกของจิตใจมนุษย์ ที่มีต่อการแสดงออกในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความงามมากกว่าอย่างอื่น เริ่มตั้งแต่การที่มนุษย์ได้ พยายามนำเอาวัตถุดิบที่ปรากฏมีอยู่ในธรรมชาติในท้องถิ่นนั้นๆ มาใช้ตัดแปลงเพื่อการประดับร่างกาย ที่เห็นได้ชัดก็คือมนุษย์ตั้งแต่อารยธรรมก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ มีการนำเอาเปลือกหอยแครงมาเจาะรูร้อยกันเป็นสายสำหรับประดับส่วนลำคอ มีการนำเอาหินมาเจาะรู หรือทำลูกบิดแก้วสีต่างๆ กระดุกสัตว์ เมล็ดพืช ตลอดจนดินเผา นำมาร้อยสำหรับเป็นสายห้อยคอ ตามแบบที่เรียกกันว่าสร้อยคอ และได้มีวิวัฒนาการเรื่อยมาจนถึงสมัยประวัติศาสตร์ ก็ได้มีวัสดุอื่นๆ เพิ่มมากขึ้นเช่น ลูกบิดแก้วสีต่างๆ ทำ

เป็นลวดลายบ้าง โลหะมีค่า เช่น เงิน ทอง เหริยญูตรา เครื่องหมายต่างๆ ตลอดจนอัญมณีที่มีค่าและสีสันทวยงามมากมายหลายชนิด และยังได้พบว่ามีการทำกันอยู่อย่างกว้างขวางทั่วไปจนถึงยุคปัจจุบันเครื่องที่นิยมนำมาติดตัวไปในลักษณะดังกล่าวนี้ มักจะเป็นประเภทลูกประคำ ที่นำเอาสิ่งซึ่งเป็นมงคลมาทำกันเป็นต้นว่า ไม้โพธิ์ นำเอามากลึงให้กลม เจาะรู แล้วร้อยเป็นสายเข้าด้วยกัน โดยมีจำนวนตัวเลขที่แน่นอน เช่น 108 เม็ด ซึ่งหมายความถึงมงคล 108 ประการ ตามความเชื่อในแง่พระพุทธศาสนา หรือไม่ก็อาจจะเป็นวัตถุอื่นๆ เช่น โลหะแผ่นที่นำมาลงอักขระ จารเป็นเลขยันต์ คาถาอาคมต่างๆ ลงกำกับไว้ แล้วม้วนให้เป็นหลอดกลม นำมาร้อยเป็นสายแต่ที่สำคัญคือ สิ่งเหล่านี้ต้องนำมาผ่านกรรมวิธีและขั้นตอนตามความเชื่อ คือมีการปลุกเสกโดยบรรดาเกจิอาจารย์ ซึ่งมักจะเป็นพระภิกษุสงฆ์ พระเถรจารย์ซึ่งทรงคุณในวิทยาคมแต่ละด้าน ทำพิธีปลุกเสกด้วยการนั่งภาวนา คาถาอาคมต่างๆ เพื่อให้เกิดความขลัง

ยานพาหนะ

ยานพาหนะนับได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านซึ่งได้สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความเหมาะสมต่อการที่นำไปใช้สอย และเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ ตลอดจนการประกอบอาชีพในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งมีเฉพาะพาหนะที่ใช้สำหรับการเดินทางเคลื่อนย้ายไปในทางบกและทางน้ำเพียงสองประการเท่านั้น พาหนะดังกล่าวนี้ชาวบ้านได้ออกแบบคิดขึ้นเองเพื่อความเหมาะสมในการใช้งาน

ยานพาหนะบางประเภทที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นเช่นรถม้า ซึ่งมีถิ่นกำเนิดที่จังหวัดนครศรีธรรมราช อาจกล่าวได้ว่าเมื่อนำไปเผยแพร่ลำปาง แล้วพัฒนาขึ้นจนเกิดเป็นเอกลักษณ์ของชาวลำปาง

วัสดุเคมีและเชื้อปะทุ

งานพื้นบ้านที่มีความเกี่ยวข้องกับวัสดุเคมีและเชื้อปะทุ ชาวบ้านมักใช้ในพิธีการเฉลิมฉลอง จนไปถึงการเล่นเพื่อการนันทนาการ เพื่อความสนุกสนาน

วิวัฒน์ จุฑะวิภาต (2545: 33-39) ได้อธิบายประเภทของศิลปะพื้นบ้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

ประเภทของศิลปะพื้นบ้าน

ศิลปะพื้นบ้านของไทยเป็นศิลปะที่มีรูปแบบและเอกลักษณ์เป็นของตนเองอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย และมีจำนวนมากมายหลายประเภท เพื่อความสะดวกในการศึกษาและจดจำ เราอาจแบ่งประเภทของศิลปะพื้นบ้านออกเป็น 2 รูปแบบ

1. แบ่งตามลักษณะของงานศิลปะพื้นบ้าน

เป็นการแบ่งตามลักษณะของการสร้างสรรค์งานศิลปะ ดังนี้

1.1 การจักสาน (Basketery) หมายถึง การนำวัสดุจาก ธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ หวาย ฟาง ใบไม้ เชือก ป่าน ปอ เถาวัลย์ ฯลฯ มาสานเป็นภาชนะเครื่องใช้ต่างๆ แต่เนื่องจากไม้ไผ่เป็น

วัสดุที่นิยมใช้มากที่สุด เพราะพบได้ทั่วไปในทุกภูมิภาคของไทยและราคาไม่แพง บางครั้งจึงมีการเรียกงานจักสานว่า งานจักสานไม้ไผ่ (Bamboo work) ซึ่งสามารถแบ่งออกตามประโยชน์ใช้สอย 4 ประเภท ดังนี้

1.1.1 เครื่องมือกลสิกรรม เช่น เข่ง คราด สุ่มไถ่ ฯลฯ

1.1.2 เครื่องมือจับปลา เช่น สุ่ม ลอบ กระชัง ฯลฯ

1.1.3 เครื่องใช้ในบ้าน เช่น กระด้ง ตะกร้า กระชอน ฯลฯ

1.1.4 สิ่งของเบ็ดเตล็ด ได้แก่ เครื่องเล่น เครื่องกีฬา เครื่องใช้ เช่น หมวก กอบ

1.2 การทอผ้าและการเย็บปักถักร้อย (Textile and Embroidry) ได้แก่ การนำวัสดุต่าง ๆ เช่น ด้าย ไหม มาทอหรือปักเย็บเพื่อให้เกิดเนื้อหาวัตถุและเป็นลวดลายสีสนต่าง ๆ บนวัตถุสิ่งของทั้งแบบธรรมดาและแบบพิศดารสวยงาม เช่น ผ้าขิด ผ้ามัดหมี่ ผ้าตีนจก พรหมถัก ตลอดจนการปักด้ายสีเป็นลวดลายบนสิ่งต่าง ๆ

1.3 การแกะสลักและฉลุ (Cawing and Fret work) หมายถึงการนำเอาวัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ เขาสัตว์ งาช้าง แผ่นหนัง มาแกะสลักหรือฉลุเฉลาให้เกิดความงาม เพื่อเป็นเครื่องใช้หรือเครื่องประดับตกแต่ง เช่น กล้องไม้แกะสลัก การแกะสลักรูปสัตว์ต่างๆ ตู้ โต๊ะ หนังสี่ใหญ่ หนังสี่ตลง เป็นต้น

1.4 การปั้นและการเคลือบดินเผา (pottery and Ceramics) หมายถึง การนำดินมาปั้นให้เป็นรูปทรงตามต้องการ แล้วนำไปผ่านกรรมวิธีเผา เพื่อให้มีความแข็งแกร่งทนถาวร อาจมีการตกแต่งให้เป็นลวดลายต่างๆ หรือเขียนเป็นลวดลายต่างๆ ให้สวยงามก่อนที่จะนำไปเผา และนำไปใช้สอยหรือประดับตกแต่งต่อไป ได้แก่ ภาชนะต่างๆ ที่ทำด้วยดินเผา เครื่องประดับตกแต่ง เช่น เต้าหุงต้ม หม้อ ชาม ตุ่ม กระถาง แจกัน ถ้วยโถโอชาม เป็นต้น

1.5 การหล่อและการทำเครื่องโลหะ (Casing and metal) หมายถึง การนำโลหะ ได้แก่ เหล็ก เงิน ทองนาก ทองแดง ทองเหลือง ดีบุก มาหลอมให้ร้อนจนเหลวแล้วเทลงในแม่พิมพ์ให้เกิดรูปทรงตามต้องการ อาจมีการตกแต่งด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้เกิดลวดลายหรือมีความสวยงามมากขึ้น นำมาทำเป็นเครื่องใช้สอยตลอดจนอาวุธต่างๆ เช่น ดาบ มีด จอบ สี่ว กระดิ่ง ชั้นน้ำ พาน ผอบ เครื่องเงิน เครื่องทอง และเครื่องถม

1.6 การทำเครื่องกระดาษและหนัง (Papers and leathers) เครื่องกระดาษ หมายถึง การนำไม้หรือพืชที่มีใบยาวประดิษฐ์เป็นแผ่นบาง ส่วนเครื่องหนังคือการนำเอาหนังสัตว์ต่างๆ มาทำเป็นแผ่น เพื่อใช้ในการสร้างงานต่างๆ ต่อไป เช่น เครื่องดนตรี ว่าว ร่ม สมุดข่อย พัด หรือธงกระดาษ ที่ใช้งานพิธีต่างๆ เช่น ธงปักเจดีย์ทราย ตุง เป็นต้น

1.7 การปั้นรูปและลายปั้น (Sculpture and Decoration) หมายถึงการนำเอาวัสดุต่างๆ เช่น โลหะ ดินเผา ปูน มาสร้างเป็นงานประติมากรรม เช่น การปั้นพระพุทธรูป การปั้นรูปคน สัตว์ และลวดลายต่างๆ เป็นต้น

1.8 การวาดเขียน (Painting) หมายถึงงานจิตรกรรมทั้งหลาย เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภาพลายน้ำ ภาพพระบฏ

1.9 การก่อสร้าง (Architecture) หมายถึง งานสถาปัตยกรรมทั้งหลาย เช่น บ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวบ้านในภูมิภาคต่างๆ ตลอดจนโรง ร้าน ซึ่งเป็นที่พักอาศัยชั่วคราวตามฤดูกาล (หรือสิ่งก่อสร้างทางศาสนาและสิ่งก่อสร้างตามความเชื่อถือต่างๆ เช่น กุฏิ ศาลา โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ปราสาท ศาล มณฑป กู่ ปราสาท ฯลฯ รวมทั้งสิ่งก่อสร้างที่มีรูปลักษณะพิเศษต่างๆ ด้วย

1.10 การประพันธ์ (Literature) หมายถึงงานวรรณกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งได้สื่อสารถ่ายทอดสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน เช่น นิทาน ตำนาน นิยาย สุภาษิต เพลงกล่อมเด็ก บทสวด บทเพลง เป็นต้น ซึ่งเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านที่มีมาแต่โบราณและมีรูปแบบ เนื้อหา ภาษา และสำนวนโวหารที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

1.11 การดนตรีและนาฏศิลป์ (Music and Dancing) หมายถึง เครื่องดนตรีชนิดต่างๆ เพลงและทำนองเพลงที่ใช้บรรเลงหรือการตีตี สี ตี เป่า ตามลักษณะดนตรีไทย ตลอดจนการฟ้อนรำ การแสดงละคร การเชิดหนัง กระบี่ กระบอง เป็นต้น

1.12 ประเภทเบ็ดเตล็ด (Others) หมายถึง ศิลปะพื้นบ้านที่มีลักษณะคลุมเครือ ไม่สามารถจัดเข้าประเภทใดได้ หรือมีจำนวนและความสำคัญน้อย เช่น การจัดดอกไม้ การแกะสลักผลไม้ หุ่นกระดาษ เครื่องเขิน เครื่องประดับตกแต่งร่างกาย ยานพาหนะ (เรือ เกวียน กระจัง) การละเล่นพิธีการ (พื้นบ้าน) เป็นต้น

2. แบ่งตามภูมิภาค

เป็นการแบ่งตามลักษณะที่เด่นชัดของแต่ละภูมิภาค ซึ่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์แตกต่างกันไปดังนี้

2.1 ภาคกลาง เป็นภาคที่มีการผสมผสานทางศิลปวัฒนธรรมมากที่สุด เนื่องจากตำแหน่งที่ตั้งภูมิศาสตร์ และการปกครองเอื้ออำนวยให้เป็นศูนย์กลางหรือเป้าหมายทางศิลปวิทยาการ และการผสมผสานทางศิลปวัฒนธรรมได้มีมาเป็นเวลาช้านานกลายเป็นของตนเองไป ซึ่งถ้าไม่ศึกษาให้ละเอียดก็อาจจะมองไม่เห็นชัด

จังหวัดที่ตั้งอยู่ในบริเวณภาคกลาง ได้แก่ ออยุธยา อ่างทอง สระบุรี ลพบุรี กรุงเทพมหานคร ชนบุรี นนทบุรี นครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี

2.2 ภาคเหนือภาคเหนือแม้จะได้รับอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านจากประเทศใกล้เคียงในบางอย่างแต่ก็ได้พัฒนารูปแบบและหน้าที่ ประโยชน์ใช้สอย เป็นแบบฉบับของตัวเองเป็นส่วนใหญ่ ที่สำคัญคือลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน ขนบธรรมเนียม ประเพณี การกินอยู่ ศิลปะ ฯลฯ รักษาเอกลักษณ์ของตนเองไว้ได้ดีมาก เนื่องจากอาณาจักรล้านนาไทยได้กลายเป็นศูนย์กลางความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมที่รุ่งเรืองอย่างยิ่ง และมีความเข้มแข็งยืนยงอยู่ตลอดมาไม่ต่ำกว่า 800 ปีแล้วจนทำให้เกิดอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมแก่ประเทศใกล้เคียงด้วย

จังหวัดที่ตั้งอยู่ในบริเวณภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง พะเยา สุโขทัย อุตรดิตถ์ แพร่ น่าน ลำพูน นครสวรรค์

2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลุ่มวัฒนธรรมทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความน่าสนใจไม่น้อย เนื่องจากเป็นที่ราบสูงมีอาณาเขตกว้างใหญ่และมีประชากรมาก เป็นดินแดนที่เก่าแก่ มีร่องรอยของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่น่าสนใจยิ่ง มีลำน้ำมูลกับลำน้ำชีเป็นเส้นเลือดใหญ่ไหลไปบรรจบลงแม่น้ำโขง ทำให้ดินแดนฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของแม่น้ำโขงคล้ายกัน เนื่องจากประชาชนข้ามพากเดินทางติดต่อถึงกันได้สะดวกมาแต่โบราณ

จังหวัดที่อยู่ในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ อุบลราชธานี มหาสารคาม ยโสธร ขอนแก่น กาฬสินธุ์ สกลนคร นครพนม อุดรธานี หนองคาย เลย ร้อยเอ็ด

2.4 ภาคใต้ ภาคใต้เป็นปากประตูบ้านเป็นทางเดินผ่าน และสายการเดินทางเรือสินค้าขายของชนชาติต่างๆ มาแต่โบราณ ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านจึงได้รับการถ่ายทอดจากหลายทางและซับซ้อนกันหลายยุคสมัยแต่ก็ไม่มีเปลี่ยนแปลงมากนัก เนื่องจากเป็นภูมิภาคที่คล้ายกับเป็นเกาะอยู่ในทะเล

จังหวัดที่อยู่ในบริเวณภาคใต้ ได้แก่ ภูเก็ต ประจวบคีรีขันธ์ ระนอง นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ยะลา ปัตตานี นราธิวาส

2.5 ภาคตะวันออก ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านในภูมินี้น่าสนใจไม่น้อยแม้จะเป็นภาคเล็กๆ โดยเฉพาะในเขตจังหวัดตราด จันทบุรี ปราจีนบุรี เนื่องจากติดต่อกับเขมรและอยู่ใกล้กับทะเล ลักษณะภูมิอากาศบางส่วนคล้ายกับภาคใต้ ชีวิตความเป็นอยู่ อาชีพ สังคม และวัฒนธรรมจึงแปลกออกไป โดยเฉพาะพวกไทยของจึงมีหลายสิ่งหลายอย่างที่น่าสนใจ โดยมีเมืองจันทบุรีเป็นศูนย์กลางความเจริญทางศิลปวัฒนธรรม

จังหวัดที่อยู่บริเวณภาคตะวันออก ได้แก่ สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี จันทบุรี

2.6 ภาคตะวันตกภาคตะวันตกของประเทศไทย แม้จะมีอาณาเขตติดต่อภาคกลางแต่ก็มีเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมเป็นของตัวเองและมีความน่าสนใจไม่น้อยทีเดียว ทางภูมิศาสตร์มีแม่น้ำท่าจีน (แม่น้ำสุพรรณ) กับแม่น้ำแม่กลองเป็นเส้นเลือดใหญ่ ดังนั้น เมืองสุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรีและเพชรบุรีจึงเป็นเขตที่มีความสำคัญมากและมีเมืองสุพรรณบุรีเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมมาแต่โบราณ ภาคตะวันตกตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี แสดงว่าเป็นภูมิภาคที่มีมรดกทางวัฒนธรรมเก่าแก่มาก เป็นเขตที่ดอนสูง จึงเป็นที่อยู่อาศัยตั้งชุมชนมาแต่โบราณกาลยาวเป็นแนวติดต่อกับภาคใต้หรือแหลมมลายู

จังหวัดที่อยู่บริเวณภาคตะวันตก ได้แก่ กาญจนบุรี สมุทรสาคร สมุทรสงคราม

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2546: 6) ได้อธิบายประเภทของศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งสามารถสรุป ได้ดังนี้

ศิลปะชาวบ้านมีหลายประเภทตามวัฒนธรรมของกลุ่มชน แต่โดยทั่วไปมักแบ่งประเภทตามแนวการแบ่งประเภทของวิจิตรศิลป์ได้แก่ จิตรกรรม (painting) ประติมากรรม (sculpture) สถาปัตยกรรม (architecture) วรรณกรรม (literature) ดนตรี (music) นาฏศิลป์ (drama) ศิลปะชาวบ้านอีกประเภทหนึ่งที่ทำกันมากก็คือศิลปหัตถกรรม (arts and crafts) หรือ หัตถกรรม

(handicraft) ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ งานถักทอ (weaving) งานเย็บปักถักร้อย (embroidery) งานจักสาน(wickerwork) เครื่องปั้นเผา(ceramic) งานโลหะ (metalwork) งานกระดาษ (paperwork) และอื่น ๆ เป็นต้น

ศิลปะชาวบ้านประเภทต่างๆ มีลักษณะเฉพาะถิ่นและรูปแบบที่แตกต่างกันดังนี้
จิตรกรรม ได้แก่ ภาพวาดระบายสีตามภาคต่างๆ ส่วนมากเป็นภาพเขียนบนผนังโบสถ์ วิหาร สิม หอไตร ศาลาสถาน อาคาร เรือ ล้อ ภาพเขียนชาวบ้านมีรูปแบบและเนื้อหาเฉพาะถิ่นตามความนิยมของแต่ละสกุลช่าง เช่น ภาพเขียนชาวบ้านสกุลช่างล้านนามักวาดเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาตามผนังด้านในวิหาร แต่ภาพเขียนชาวบ้านสกุลช่างอีสานมักวาดเรื่องนิทานพื้นบ้านหรือชาดกไว้บนผนังด้านนอกและด้านในของสิมหรือโบสถ์ รูปแบบของจิตรกรรมเหล่านี้จึงต่างกันไปตามความนิยมที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ

ประติมากรรม ได้แก่ รูปที่ปั้นด้วยดินเหนียว ปูน หรือไม้แกะสลัก รวมทั้งรูปที่หล่อเป็นโลหะ ได้แก่ พระพุทธรูป รูปเคารพ และลวดลายตกแต่ง ประติมากรรมเหล่านี้มีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามความนิยมของแต่ละถิ่น เช่น ชาวบ้านอีสานนิยมนำไม้มาแกะสลักพระพุทธรูปเล็กๆ เพื่อถวายเป็นพุทธรูชา ชาวบ้านล้านนานิยมทำปูนปั้นเป็นรูปและลวดลายตกแต่งพุทธศาสนสถาน หรือปั้นพระพุทธรูปแล้วหล่อด้วยทองเหลืองหรือสำริด ดังปรากฏชื่อหมู่บ้านช่างหล่อในบริเวณอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มาจนทุกวันนี้ เช่นเดียวกับภาคกลางที่มีช่างปั้นพระพุทธรูปและช่างหล่อพระพุทธรูปในหลายท้องถิ่น

สถาปัตยกรรม ได้แก่ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย พุทธศาสนสถาน เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ หอไตร หอระฆัง ศาลาท่าน้ำ สถูป เจดีย์ สิ่งก่อสร้างเหล่านี้มีรูปแบบแตกต่างกันไป เช่น เรือนการแลของภาคเหนือ ต่างจากเรือนปั้นหยาและเรือนบลานอของภาคใต้ สิมภาคอีสานต่างจากโบสถ์และวิหารของภาคเหนือ รูปแบบ กรรมวิธีการก่อสร้างตามแบบอย่างที่ยังสืบทอดกันมาในแต่ละกลุ่มชน จะมีรูปแบบเฉพาะถิ่นที่สอดคล้องกับการใช้สอย มีเอกลักษณ์ชัดเจน สถาปัตยกรรมชาวบ้าน นักวิชาการบางคนเรียกว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (vernacular architecture หรือ indigenous architecture)

วรรณกรรม ได้แก่ งานที่เขียนขึ้นเป็นตัวหนังสือของชาวบ้าน มักเขียนเกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนา นิทาน ตำนาน หรือเรื่องราวที่เล่าสืบทอดกันมาในกลุ่มชนต่างๆ ที่เรียกว่าวรรณกรรมมุขปาฐะ มักเป็นตำนานที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชนเผ่าหรือกลุ่มชนนั้นๆ

ดนตรีและนาฏศิลป์ ได้แก่ ดนตรีของชาวบ้าน รวมทั้งการขับร้องแบบอย่างที่ยังสืบทอดกันมาในแต่ละถิ่น เช่น กลองยาว ปี่พาทย์ ซอ แคน และเพลงเรือ เพลงฉ่อย เพลงบอก ทั้งดนตรีและการขับร้องหรือการร้องรำทำเพลงของชาวบ้านมักแสดงหรือเล่นเพื่อบันเทิง หรือเล่นประกอบพิธีกรรมตามขนบประเพณีของท้องถิ่น เช่นเกี่ยวกับการแสดงและการฟ้อนรำที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นแตกต่างกัน เช่น การเล่นหนังตะลุงและมโนราห์ของภาคใต้ การฟ้อนเล็บของภาคเหนือ เป็นต้น ศิลปะชาวบ้านที่สำคัญยิ่งอีกประเภทหนึ่งคือศิลปะหัตถกรรม

ศิลปหัตถกรรม ได้แก่ สิ่งซึ่งเครื่องมือเครื่องใช้ที่สร้างขึ้นด้วยมือ มีทั้งประโยชน์ใช้สอย คุณค่าทางศิลปะ และความงาม โดยช่างทำให้สวยงามน่าใช้ตามรสนิยมและความสามารถของตนมี รูปแบบและความงามตามความนิยมของกลุ่มชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ

หัตถกรรม ได้แก่ สิ่งซึ่ง เครื่องมือ เครื่องใช้ที่สร้างขึ้นด้วยมือ เพื่อใช้สอย อาจมีความงาม หรือไม่มีความงาม แต่ใช้ประโยชน์ได้ดีตามวิถีชีวิตของกลุ่มชนผู้สร้าง ผู้ใช้

สภาพการเปลี่ยนแปลงงานศิลปะพื้นบ้านในปัจจุบัน

ศิลปะพื้นบ้าน เป็นงานที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์ มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านศิลปะพื้นบ้าน จนศิลปะพื้นบ้านบางอย่างอาจไม่ได้รับการถ่ายทอดต่อไปได้ ดังนั้นการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านศิลปะพื้นบ้าน จะเป็นประเด็นสำคัญต่อการรักษาศิลปะพื้นบ้านให้ยังคงอยู่ด้วยวิธีการต่างๆ

หากจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านศิลปะพื้นบ้านอย่างเดี๋ยวกจะไม่มีเรื่องจะจะอธิบายรายละเอียดได้ทั้งหมด เนื่องจากศิลปะพื้นบ้านเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการที่เกิดผลกระทบ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนั้น อาจเกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิประเทศเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการสร้างงานศิลปะพื้นบ้าน แต่ในขณะที่เดียวกันภูมิประเทศก็สามารถทำให้งานศิลปะพื้นบ้านเกิดการเปลี่ยนแปลงไปได้ เนื่องจากสภาพของภูมิประเทศไม่เหมาะสมต่อการสร้างและการใช้งานศิลปะพื้นบ้าน เช่นการเปลี่ยนแปลงทางด้านพื้นที่การใช้สอย ทำให้ไม่สามารถหาวัสดุที่มีถิ่นกำเนิดนั้นๆ มาใช้ในการทำงานศิลปะพื้นบ้านได้

2. สภาพสังคม สภาพสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงการรับเทคโนโลยีใหม่มีผลมากขึ้นเรื่อยๆ งานศิลปะพื้นบ้าน เลยเป็นงานที่ไม่ทันสมัย ไม่ตอบสนองความต้องการหรือไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม สังคมเกษตรกรรมดั้งเดิมของคนไทย เริ่มปรับเปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรม เพื่อการแข่งขันกับประเทศอื่นในโลก การคิดค้นวัสดุอื่นๆ ที่มีคุณสมบัติที่ดีกว่าวัสดุธรรมชาติและราคาถูกกว่าเป็นผลอย่างยิ่งที่ให้งานศิลปะพื้นบ้านหายไปจากสังคมไทย เพื่อความอยู่รอดของตนเองและท้องถิ่น

การสร้างงานศิลปะพื้นบ้านเลยไม่สามารถตอบสนองความจำเป็นในการดำรงชีวิตได้

3. สภาพวัฒนธรรม การติดต่อแลกเปลี่ยนกันของประเทศต่างๆ ตั้งแต่อดีตมีผลอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงของศิลปะพื้นบ้าน เนื่องความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การรับวัฒนธรรมตะวันตก การแข่งขัน ทำให้วัฒนธรรมบางอย่างที่ถูกมองว่าล้าสมัย เชื่องช้า เริ่มแปรเปลี่ยนไป ในการสร้างงานศิลปะพื้นบ้านก็ถูกลดคุณค่าในตัวเองลง ขาดความมีเสน่ห์ในตัวเอง เพื่อความต้องการการสร้างงานศิลปะพื้นบ้านเพื่อแลกกับรายได้

4. **คติความเชื่อ** กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นกระบวนการที่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้เป็นอย่างดี คติความเชื่อต่างๆ ที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์จึงได้เลื่อนหายไปจากความคิดของชาวบ้าน หากจะมองเกี่ยวกับคติความเชื่อของชาวบ้านที่ยึดถือปฏิบัติกันมานั้น มีความลึกซึ้งที่คนในปัจจุบันไม่สามารถเข้าใจในกลอุบายที่สั่งสอนสืบทอดกันมา จะมาทราบอีกครั้งก็ต่อเมื่อสายไปแล้ว เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับธรรมชาติ ต้นไม้ใหญ่ ชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับผีและเทวดาจะไม่มีการตัดต้นไม้ แต่จะเป็นการดูแลอย่างดี ความเชื่อเหล่านี้ก็หมดไปด้วยความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีความต้องการวัสดุเพื่อการผลิตสินค้าให้ได้ตามความต้องการ ของมนุษย์ได้มากกว่า

3. การจัดการศึกษาทางด้านศิลปะพื้นบ้าน

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมีปรัชญาประจำมหาวิทยาลัย ที่สามารถอธิบายได้ดังนี้ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2549: ออนไลน์)

ปรัชญา

"การศึกษาคือความเจริญงอกงาม" ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Education is Growth" และตรงกับภาษาบาลีว่า "สิกขา วิรุพฺพหิ สมปตฺตา"

เจริญงอกงามด้วย อารยวัฑฒิ 5 ประการ

1. งอกงามด้วยศรัทธา งอกงามด้วยศรัทธาในชีวิต บทบาท และหน้าที่ของตน
2. งอกงามด้วยศีล งอกงามด้วยจริยธรรมและความดีงามทั้งปวง
3. งอกงามด้วยสุตะ งอกงามด้วยการสดับตรับฟังและเรียนรู้ตลอดเวลา
4. งอกงามด้วยจาคะ งอกงามด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเอื้ออาทรต่อผู้อื่น
5. งอกงามด้วยปัญญา งอกงามในการดำรงชีวิต คิด และทำด้วยปัญญา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นมหาวิทยาลัยหนึ่งซึ่งช่วยสร้างความแข็งแกร่งให้กับสังคมและประเทศชาติมายาวนาน ที่สามารถอธิบายได้ดังนี้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพัฒนาจาก โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง และวิทยาลัยวิชาการศึกษา โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง สถาปนาพุทธศักราช 2492 วิทยาลัยวิชาการศึกษา พุทธศักราช 2496 และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พุทธศักราช 2517 (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2549: ออนไลน์)

การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีความเป็นมาดังนี้ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2549: ออนไลน์)

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้เริ่มผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีทางการศึกษาดังแต่ปีการศึกษา 2496 ในสมัยที่ยังเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา การศึกษาชั้นบัณฑิตศึกษาได้เริ่มขึ้นในปีการศึกษา 2499 ณ วิทยาเขตประสานมิตร โดยการเปิดสอนระดับปริญญาโท ครั้งแรกเริ่มในสาขาจิตวิทยาพัฒนาการ

ด้วยความร่วมมือกับสถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก (ปัจจุบัน คือ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์)

ในปีการศึกษา 2504 วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ได้เปิดรับสมัครและคัดเลือกนิสิตเข้าศึกษา ในระดับปริญญาโท 8 สาขาวิชา คือ การประถมศึกษา การมัธยมศึกษา การอุดมศึกษา การบริหารการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การวัดผลการศึกษา โสตทัศนศึกษา และบรรณารักษศาสตร์

ในปีการศึกษา 2506 วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ได้เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาเฉพาะชั้น 12 สาขา ได้แก่ ภาษาและวรรณคดีไทย ภาษาและวรรณคดีอังกฤษ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ชีววิทยา ฟิสิกส์ เคมี คณิตศาสตร์ การวัดผลการศึกษา โสตทัศนศึกษา บรรณารักษศาสตร์ และการแนะแนว

ในปีการศึกษา 2515 กระทรวงศึกษาธิการได้ระบุในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 3 ว่า เห็นสมควรให้วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตรเปิดสอนหลักสูตรชั้นดุษฎีบัณฑิตได้ วิทยาลัยได้ใช้เวลา เตรียมงาน บุคลากร และหลักสูตร จนกระทั่งพร้อมจึงได้เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาชั้นดุษฎีบัณฑิตขึ้น ในปีการศึกษา 2517 ในสองสาขาวิชา คือ สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ และสาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร เมื่อวิทยาลัยวิชาการศึกษาได้เปลี่ยนฐานะเป็นมหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2517 และมีพระราชบัญญัติ กำหนดให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนราชการของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ จึงได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประจำ บัณฑิตวิทยาลัยขึ้นตามพระราชบัญญัติ เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2519 ปัจจุบันมหาวิทยาลัยได้ขยาย การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ออกไปอย่างกว้างขวางทั้งทางด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และ วิทยาศาสตร์ โดยมีคณะ สถาบัน สำนัก ของมหาวิทยาลัยทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาและผลิตบัณฑิต โดยตรงเป็นส่วนใหญ่ บัณฑิตวิทยาลัยในปัจจุบันจึงมีบทบาทหลัก 2 ประการ คือ บทบาทในการ ประสานงานและสนับสนุนการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่มีคุณภาพของคณะ สถาบัน และสำนัก และบทบาทในการจัดการศึกษาและผลิตบัณฑิตในหลักสูตรสหวิทยาการ ซึ่งดำเนินการในระดับดุษฎีบัณฑิต 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรพัฒนศึกษาศาสตร์ และหลักสูตรการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร

สำหรับการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศ กระทรวงศึกษาธิการ เรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 (2549: 21-31) ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปริญญาโท ดังนี้

ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรปริญญาโทและปริญญาเอก มุ่งให้มีความสัมพันธ์ สอดคล้องกับแผนการศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติ ปรัชญาของการอุดมศึกษา ปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษา และมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพที่มีความรู้ความสามารถระดับสูงในสาขาวิชาต่างๆ โดยกระบวนการวิจัยเพื่อให้สามารถบุกเบิกแสวงหาความรู้ความสามารถระดับสูงในสาขาวิชาต่างๆ รวมทั้งมีความสามารถในการสร้างสรรค์จรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ เชื่อมโยงและบูรณาการศาสตร์อื่นได้อย่างต่อเนื่อง มีคุณธรรม จรรยาบรรณทางวิชาการและวิชาชีพ

สำหรับโครงสร้างหลักสูตร ได้กำหนดให้การศึกษาระดับปริญญาโทมีจำนวนหน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 แผน คือ

แผน ก เป็นแผนการศึกษาที่เน้นการทำวิจัยโยมีการทำวิทยานิพนธ์ ดังนี้

แบบ ก1 ทำเฉพาะวิทยานิพนธ์ซึ่งมีค่าเทียบเท่าได้ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต สถาบันอุดมศึกษาอาจกำหนดให้เรียนรายวิชาเพิ่มเติมหรือทำกิจกรรมทางวิชาการอื่นเพิ่มขึ้นก็ได้ โดยไม่นับหน่วยกิต แต่ต้องมีผลสัมฤทธิ์ตามที่สถาบันอุดมศึกษากำหนด

แบบ ก2 ทำเฉพาะวิทยานิพนธ์ซึ่งมีค่าเทียบเท่าได้ไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต และศึกษารายวิชาอื่นอีกไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต

แผน ข เป็นการศึกษาที่เน้นการศึกษางานรายวิชา โดยไม่ต้องทำวิทยานิพนธ์ แต่ต้องมีการศึกษาค้นคว้าอิสระไม่น้อยกว่า 3 หน่วยกิต และไม่เกิน 6 หน่วยกิต

สำหรับการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ปริญญาโทของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2549: ออนไลน์) มีข้อกำหนดดังนี้

“หลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต ประกอบด้วยจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต หลักสูตรนี้มี 2 แผน

แผน ก เป็นแผนการศึกษาที่เน้นการวิจัยโดยมีการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งอาจมีได้ 2 แบบ คือ

แบบ ก (1) ประกอบด้วยวิทยานิพนธ์ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต และคณะกรรมการบริหารหลักสูตรอาจกำหนดให้มีการเรียนรายวิชา หรือทำกิจกรรมวิชาการอื่นประกอบได้โดยไม่นับหน่วยกิต แต่จะต้องมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาตามที่หลักสูตรกำหนด

แบบ ก (2) ประกอบด้วยวิทยานิพนธ์ไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต และรายวิชาไม่น้อยกว่า 24 หน่วยกิต

แผน ข เป็นแผนการศึกษาที่เน้นการศึกษารายวิชา โดยไม่ต้องทำวิทยานิพนธ์ แต่ต้องทำสารนิพนธ์ 6 หน่วยกิต

การจัดการศึกษาทางด้านศิลปะพื้นบ้านนั้น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ และได้มีรายวิชาทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ตั้งแต่ระดับปริญญาตรี จนถึงปริญญาโท ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

รายวิชาทางด้านศิลปะพื้นบ้านที่มีการเปิดสอนในหลายระดับการศึกษา มีดังนี้

รายวิชาการระดับปริญญาตรี มีรายละเอียดวิชาศึกษาดังนี้

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต (การออกแบบทัศนศิลป์-ออกแบบแฟชั่น) หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต (การออกแบบทัศนศิลป์-ศิลปะเครื่องประดับ) ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต (ทัศนศิลป์-ศิลปวัฒนธรรม) ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต (ทัศนศิลป์-ประติมากรรม) หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต (ทัศนศิลป์-จิตรกรรม) มีรายวิชาVA162 ศิลปะพื้นบ้านไทย THAI FOLK ART มีรายละเอียดวิชาดังที่ศึกษาเกี่ยวกับพื้นฐานความคิด การดำรงชีวิต รูปแบบและเนื้อหาของศิลปะพื้นบ้านไทย เอกลักษณ์ การอนุรักษ์ และการพัฒนา (2549: ออนไลน์)

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา AR291 ศิลปะพื้นบ้านไทย THAI FOLK ART มีรายละเอียดวิชาดังที่ศึกษาเกี่ยวกับพื้นฐานความคิด การดำรงชีวิต รูปแบบและเนื้อหาของศิลปะพื้นบ้านไทย เอกลักษณ์ การอนุรักษ์ และการพัฒนา (2549: ออนไลน์)

รายวิชาระดับปริญญาโท มีรายละเอียดวิชาศึกษา ดังนี้

หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา มีรายวิชาดังนี้ AR562 ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน THAI FOLK ART มีรายละเอียดวิชาดังที่ศึกษาเพื่อให้เข้าใจและรู้คุณค่าของศิลปะพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่น รวมทั้งความเชื่อและสืบทอดรูปแบบจากอดีตจนถึงปัจจุบัน (2549: ออนไลน์)

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกทัศนศิลป์ : ศิลปะสมัยใหม่ มีรายวิชา VA521 ศิลปะพื้นบ้านและภูมิปัญญาไทย THAI FOLK ART AND WISDOM มีรายละเอียดดังที่วิชาศึกษาค้นคว้าคุณค่าของศิลปะพื้นบ้านและภูมิปัญญาไทย การสืบทอด ค่านิยมจากอดีตสู่ปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะพื้นบ้าน ภูมิปัญญา และการดำรงชีวิต (2549: ออนไลน์)

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต(นวัตกรรมการออกแบบ) DI631 นวัตกรรมการออกแบบและภูมิปัญญาไทย มีรายวิชา DESIGN INNOVATION AND THAI WIS DON มีรายละเอียดวิชาดังที่ ศึกษาและนำเสนอการศึกษาค้นคว้าภาคสนามในเชิงวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการออกแบบที่สัมพันธ์กับภูมิปัญญาไทย ในมิติความคิดที่หลากหลาย นวัตกรรมการออกแบบเชิงภูมิปัญญาไทยที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์และมีพลวัต (2549: ออนไลน์)

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา มีรายวิชา TS519 ศิลปกรรมท้องถิ่น LOCAL ART มีรายละเอียดวิชาดังที่ ศึกษาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศิลปกรรมท้องถิ่นในเรื่อง ความหมาย การถ่ายทอดความคิดความรู้สึกในผลงานด้านหัตถกรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรมและปฏิมากรรม โดยเน้นเอกลักษณ์ด้านต่างๆ เพื่อนำเอกลักษณ์ที่ดี ที่งาม หรือสุนทรีย์ภาพมาใช้ให้เป็นประโยชน์ (2549: ออนไลน์)

รายวิชาระดับปริญญาเอก มีรายละเอียดวิชาศึกษา ดังนี้

หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรมวิจัย มีรายวิชาดังนี้ RA824 ภูมิปัญญาและศิลปะพื้นบ้าน WISDOM AND FOLK ART มีรายละเอียดวิชาดังที่ศึกษาค้นคว้าศึกษาภาคสนาม ท้องถิ่นศึกษา และนำเสนอความคิดทางด้านภูมิปัญญาและศิลปะพื้นบ้าน ทั้งภูมิปัญญาสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น กระแสการดำรงชีวิต สภาพแวดล้อม ที่มีผลกระทบต่อพัฒนาการศิลปะพื้นบ้าน ศิลปะพื้นบ้านที่เห็นองค์รวมของการดำรงชีวิต ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อต่างๆ ศิลปะพื้นบ้านที่ครอบคลุมถึงศิลปะการแสดง ดนตรี วรรณกรรม การละเล่น งานช่างฝีมือ การก่อสร้างอาคารบ้านเรือนและการกำหนดพื้นที่ในชุมชน (2549: ออนไลน์)

จากการเปิดหลักสูตรการศึกษาที่หลากหลายสาขา ทำให้มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสามารถจัดการศึกษาที่สอดคล้องพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แผนการศึกษา พ.ศ.2545-2549 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) และเล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมบนฐานของศาสนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย สร้างสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม อันจะสามารถนำพาประเทศให้พ้นจากวิกฤติการณ์เศรษฐกิจได้

4. ปรินญาณินพนธ์ และการวิจัย

ปรินญาณินพนธ์

ความสำคัญของปรินญาณินพนธ์

การศึกษาในระดับมหาบัณฑิต แผน ก ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้กำหนดให้มีการทำปรินญาณินพนธ์เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ หรือเป็นการต่อยอดทางความรู้ให้เกิดขึ้นในสาขาวิชาต่างๆ ซึ่งถือเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้ให้แก่ผู้เรียนและสังคม ซึ่งปรินญาณินพนธ์ จะประกอบไปด้วยกระบวนการต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การออกแบบปรินญาณินพนธ์ คือ กระบวนการ หรือลักษณะของงานวิจัยที่กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ ผู้วิจัยสามารถทำการวิจัยได้ เช่น การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ การวิจัยเชิงบรรยาย การวิจัยเชิงทดลอง การวิจัยกึ่งทดลอง การวิจัยและพัฒนา

2. เนื้อหาที่วิจัย คือเนื้อหาสาระที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้า หาคำตอบ เช่น จิตกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ทัศนกรรม วัฒนธรรมและโบราณคดี

3. จุดมุ่งหมายที่ศึกษา คือประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาวิเคราะห์ในการวิจัย เช่น ประวัติความเป็นมา รูปแบบและองค์ประกอบ จารีตทางศิลปกรรม การเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับสังคม ปัญหาและวิกฤติทางวัฒนธรรม แนวทางการพัฒนา

4. ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง คือลักษณะของประชาชนหรือกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยว่าเป็น ผู้นำชาวบ้านผู้อาวุโสในท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ชาวบ้านในท้องถิ่น เอกสารที่เกี่ยวข้อง และผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรม

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือวิธีการและชนิดของเครื่องมือต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัย เช่น แบบทดสอบ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต กิจกรรมและการทดลอง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล คือวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้การจัดกระทำกับข้อมูล เพื่อสรุปข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถตีความและแปลความหมายได้ โดยแบ่งเป็น การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย

7. การอภิปรายผล คือการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาอธิบายตามประเด็นที่
ต้องการศึกษา

การวิจัย

ความหมายของการวิจัย

การทำปริญญานิพนธ์ ก็คือการทำวิจัย แต่การทำปริญญานิพนธ์มีเป้าหมายมีความหมายแตกต่างกันตามเป้าหมาย ของกระบวนการ และสาขาวิชา

ราชบัณฑิต (2542: 1072) ได้ให้ความหมายของการวิจัย ไว้ว่า “การวิจัยเป็นการค้นคว้าเพื่อหาข้อมูลอย่างถี่ถ้วนตามหลักวิชา”

วิญญา วิชาลากรณ์ (2540: 17) ได้สรุปความหมายของการวิจัย ไว้ว่า “การวิจัยเป็นกระบวนการที่เป็นระบบเพื่อค้ำวหน้าทางวิชาการ เพื่อตอบปัญหาที่มี หรือเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ ด้วยวิธีการที่เชื่อถือได้ และเป็นที่ยอมรับกันในสาขาวิชานั้นๆ”

ภรณ์ พันธุมภกร (2542: 7) ได้สรุปความหมายของการวิจัย ไว้ว่า “การวิจัยคือการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องลักษณะต่างๆ อย่างเป็นระบบ โดยนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการที่เหมาะสม เพื่อตอบปัญหา ได้ข้อพิสูจน์ ได้ความรู้ใหม่ หรือเพื่อสร้างสรรค์ประดิษฐ์กรรมใหม่ที่ตรงตามวัตถุประสงค์”

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544: 1) ได้ให้ความหมายของการวิจัย “กระบวนการแสวงหาความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในสิ่งที่ต้องศึกษา ที่ต้องการเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดระเบียบข้อมูล การวิเคราะห์และการตีความ หมายผลที่ได้รับการวิเคราะห์ และรายงานเผยแพร่”

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ (2544: 17 - 18) ได้ให้ความหมายของการวิจัย “คำว่า การวิจัย หรือ Research หมายถึง การค้นหาแล้ว ค้นหาอีก ค้นหาจนถี่ถ้วน สมบูรณ์ ทั้งข้อจริง ข้อเท็จ จนมั่นใจว่า ได้ความจริงเชื่อถือได้”

ประเภทของการวิจัย

ประเภทของการวิจัย มีนักวิชาการหลายท่านได้กำหนดประเภทของการวิจัย ไว้ซึ่งสรุปได้
ดังนี้

วิญญา วิชาลากรณ์ (2540: 17) ได้อธิบายการจำแนกประเภทของการวิจัยไว้ว่า
การจำแนกการวิจัยโดยวัตถุประสงค์

จำแนกประเภทของการวิจัยโดยวัตถุประสงค์ จะจำแนกออกได้เป็น 5 ประเภท คือ
การวิจัยพื้นฐานและการวิจัยประยุกต์ เป็นการยากที่จะแยกอธิบายการวิจัยพื้นฐาน
และการวิจัยประยุกต์ออกจากกัน เพราะการวิจัยทั้งสองนั้นต่อเนื่องเกี่ยวพัน การวิจัยพื้นฐานเป็น

การพัฒนาทฤษฎีคล้ายกับการควบคุม และเงื่อนไขในห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ การวิจัยประยุกต์เป็นการนำเอาทฤษฎีไปใช้ไปทดสอบในการแก้ปัญหาทางการศึกษา

การวิจัยประเมินผล การประเมินผลเป็นกระบวนการอย่างมีระบบในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ จุดประสงค์ของการประเมินผลคือ การเลือกวิธีการปฏิบัติจากทางเลือกที่มี 2 ทางหรือมากกว่า ซึ่งสิ่งนี้เป็นจุดเน้นสำคัญของการวิจัยประเมินผล

การวิจัยและพัฒนา (R and D) จุดประสงค์ของการวิจัยและพัฒนาไม่ใช่อยู่ที่การสร้างหรือทดสอบทฤษฎี แต่อยู่ที่การพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อใช้ในโรงเรียน ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการวิจัยและพัฒนา จะต้องตรงกับความต้องการที่มีรายละเอียดโดยเฉพาะเมื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ขึ้นแล้วจะต้องไปทดลองใช้และปรับปรุงจนถึงระดับที่มีประสิทธิภาพ

การวิจัยเชิงปฏิบัติ จุดมุ่งหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติ คือ ใช้เพื่อการแก้ปัญหาในชั้นเรียนด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เป็นการมุ่งที่ปัญหาเบื้องต้นที่เกิดในห้องเรียน

การจำแนกการวิจัยโดยระเบียบวิธีวิจัย จะจำแนกออกได้เป็น 5 ประเภท คือ

การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับการศึกษา การทำความเข้าใจ การอธิบายเหตุการณ์ในอดีต จุดประสงค์ของการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ ก็คือการหาข้อยุติเกี่ยวกับสาเหตุ ผลที่เกิดขึ้นหรือแนวโน้มที่เกิดในอดีต ซึ่งช่วยอธิบายเหตุการณ์ในปัจจุบัน และคาดการณ์เหตุการณ์ที่จะเกิดในอนาคต เป็นการรวบรวมข้อมูลจากสิ่งที่มีอยู่แล้ว แหล่งข้อมูลแยกเป็นแหล่งปฐมภูมิและแหล่งทุติยภูมิเป็นการให้ข้อมูลชั้นรอง

การวิจัยเชิงพรรณนา การวิจัยเชิงพรรณนาเกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน หรือตอบคำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของสิ่งที่กำลังศึกษา แบบทั่วไป ของการวิจัยเชิงพรรณนาได้แก่การสำรวจหรือตรวจสอบทัศนคติ ข้อมูลของการวิจัยเชิงพรรณนามักรวบรวมจากแบบสอบถาม แบบสำรวจ การสัมภาษณ์ หรือการสังเกต

การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์พยายามที่จะตอบคำถามว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองตัวหรือมากกว่าหรือไม่ และมีในระดับใด จุดมุ่งหมายของการศึกษาสหสัมพันธ์ก็คือ การตรวจสอบความสัมพันธ์ว่ามีหรือไม่ ถ้ามีก็อาจใช้ในการพยากรณ์ต่อไป โดยทั่วไปแล้วการศึกษาสหสัมพันธ์นั้นจะทำการศึกษาตัวแปรทั้งหลายที่เชื่อว่ามีความสัมพันธ์กับตัวแปรหลักและซับซ้อน

การวิจัยเชิงเปรียบเทียบสาเหตุกับการวิจัยเชิงทดลอง การวิจัยเชิงเปรียบเทียบสาเหตุและการวิจัยเชิงทดลองมีความคล้ายกันและต่างกัน การวิจัยทั้งสองพยายามสร้างความสัมพันธ์ของสาเหตุและผลที่เกิดตามมา (cause – effect relationships)การวิจัยทั้งสองเกี่ยวข้องกับการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม ความแตกต่างระหว่างการวิจัยทั้งสองคือ การวิจัยเชิงทดลองนั้นสามารถควบคุมสิ่งที่เป็นสาเหตุ แต่การวิจัยเชิงเปรียบเทียบสาเหตุไม่สามารถควบคุมสิ่งที่เป็นสาเหตุได้

ภรณ์ พันธุมภกร (2542: 7) ได้อธิบายการจำแนกประเภทของการวิจัยไว้ว่า

การจำแนกประเภทของการวิจัยโดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ เป็นการจัดแบ่งตามความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนั้นๆ โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัด คือ

1. การวิจัยพื้นฐาน หรือการวิจัยบริสุทธิ์ หมายถึง การวิจัยที่กระทำไปเพื่อขยายพื้นฐานความรู้ทางวิชาการให้กว้างขวาง
2. การวิจัยประยุกต์ เป็นการวิจัยที่มีการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง
3. การวิจัยเพื่อประโยชน์ทางใจ เป็นการที่มีการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ทางด้านจิตใจเพื่อคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สุนทรียะ (aesthetic) และจริยะ (moral)

การจำแนกประเภทของการวิจัยโดยแบ่งตามลักษณะของข้อมูลและการรายงาน เป็นการจัดแบ่งตามลักษณะที่เด่นชัดของข้อมูลที่น่ามาใช้ในการศึกษาใช้ในการวิจัย ตลอดจนลักษณะที่เด่นชัดของการรายงานผลซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการวิจัยที่ใช้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเลขหรือปริมาณที่วัดได้เป็นสิ่งสำคัญ
2. การวิจัยเชิงคุณลักษณะ เป็นการวิจัยที่ใช้ข้อมูลที่ไม่เกี่ยวกับตัวเลข นับไม่ได้ แต่เป็นลักษณะของคุณค่า การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการพิจารณาตีความเปรียบเทียบ

การจำแนกประเภทของการวิจัยโดยแบ่งตามกลุ่มวิชา เป็นการจัดแบ่งตามกลุ่มวิชาของความรู้หรือที่เรียกว่า “ศาสตร์” โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มวิชาใหญ่ๆ คือ

1. การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เป็นการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวปรากฏการณ์ทั้งในธรรมชาติ และในตัวตนมนุษย์
2. การวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ เป็นการวิจัยศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความเป็นไปของสังคม
3. การวิจัยทางมนุษยศาสตร์ เป็นการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์

การจำแนกประเภทของการวิจัยโดยแบ่งตามจำนวนสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เป็นการวิจัยที่แบ่งตามสาขาวิชาที่เป็นการศึกษาของสาขาวิชาเดียว หรือมีการข้ามชั้นของสาขาวิชาต่างๆ ในการศึกษาวิจัยนั้นๆ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะคือ

1. การวิจัยเอกวิทยาการ เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิทยาการในสาขาวิชาเดียว
2. การวิจัยสหวิทยาการ เป็นการวิจัยที่มีการขยายขอบเขตร่วมกันเป็นวิทยาการผสมใน 2 สาขาวิชา
3. การวิจัยพหุวิทยาการ เป็นการวิจัยที่มีการขยายขอบเขตครอบคลุมสาขาวิชาต่างๆ มากกว่า

การจำแนกประเภทของการวิจัยโดยแบ่งตามวิธีการเก็บข้อมูล เป็นการวิจัยที่แบ่งตามวิธีการเก็บข้อมูลและการศึกษาค้นคว้า ส่วนใหญ่ที่นำมาใช้ในการศึกษาวิจัย ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. การวิจัยทางเอกสาร เป็นการวิจัยที่ข้อมูล ส่วนใหญ่ได้มาจากเอกสารแหล่งต่าง ๆ
2. การวิจัยภาคสนาม เป็นการวิจัยที่ได้ข้อมูลส่วนใหญ่มาจากการออกภาคสนาม
3. การวิจัยเชิงทดลอง เป็นการวิจัยที่แสวงหาความรู้อย่างมีระบบมีเหตุผล ภายใต้การควบคุมสถานการณ์ แล้วทำการสังเกตและการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลการทดลองนั้น
4. การศึกษาเฉพาะกรณี เป็นการวิจัยที่มีขอบเขตแคบๆ แต่ศึกษาให้ลึกซึ้ง โดยอาจศึกษาเกี่ยวกับวัตถุ สิ่งของ แหล่งสถานที่ บุคคล หรือกลุ่มบุคคล
5. การวิจัยแบบสร้างสรรค์ เป็นงานวิจัยเพื่อสร้างสิ่งใหม่ หลักเกณฑ์ใหม่ ทฤษฎีใหม่ วิธีการใหม่ๆ ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ การค้นคว้าวิจัยแบบสร้างสรรค์นี้ผู้วิจัยสามารถควบคุมผลงานของตนได้มากกว่าการวิจัยประเภทอื่นๆ

การจำแนกประเภทของการวิจัยโดยแบ่งตามกาลเวลา เป็นการวิจัยที่ใช้กาลเวลาในส่วนสำคัญของการวิจัยเป็นเกณฑ์ในการแบ่งโดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะเวลาได้แก่

1. การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ เป็นการวิจัยเพื่อสืบประวัติความเป็นมาในเชิงวิชาการ ในสาขาวิชาต่างๆโดยค้นคว้าจากเอกสารเป็นสำคัญ
2. การวิจัยเชิงปัจจุบัน หรือการวิจัยร่วมสมัย เป็นการวิจัยที่เป็นเรื่องราวในปัจจุบัน ศึกษาเพื่อทราบผลกระทบในปัจจุบัน
3. การวิจัยเชิงอนาคต เป็นการวิจัยเกี่ยวกับความเป็นไปในอนาคต ทั้งในด้านวิทยาศาสตร์ สังคมและคุณค่าทางด้านจิตใจ โดยอาจจะนำมาใช้ประโยชน์การวางแผนเตรียมการต่างๆ

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2542: 7) ได้อธิบายการจำแนกประเภทของการวิจัยไว้ว่า

การแบ่งการวิจัยอาจจะมองตามจุดมุ่งหมายของการค้นคว้าหาความจริง อาจแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 อย่าง ดังนี้

1. การวิจัยพื้นฐานหรือการวิจัยบริสุทธิ์ (Basic or pure research) การวิจัยแบบนี้มุ่งแสวงหาความรู้หรือความจริงที่เป็นกฎ สูตร ทฤษฎี เป็นการวิจัยมุ่งหาความรู้ในวิชานั้นโดยเฉพาะ
2. การวิจัยประยุกต์ (Applied research) การวิจัยแบบนี้มุ่งแก้ปัญหาที่สามารถนำไปใช้ได้กับสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่ง
3. การวิจัยเชิงปฏิบัติ (Action research) การวิจัยแบบนี้มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นครั้ง ๆ ไป ผลของการวิจัยจะอ้างอิงไปใช้กลุ่มอื่นไม่ได้เพราะมองในวงจำกัด

การแบ่งวิธีการวิจัยออกเป็นรูป Input, Process และ Output

1. การวิจัยแบบ Input ความหมายคล้ายการวิจัยพื้นฐาน คือมองในรูปการศึกษาค้นคว้าหาตัวตน เช่น หลักเกณฑ์ กฎ คุณธรรม คุณลักษณะ ฯลฯ ตัวInput อาจจะไม่เป็นอยู่ขั้นนี้ตลอดกาล มีโอกาสเป็นขั้นอื่น ๆ ก็ได้
2. การวิจัยรูปแบบ Process มองในรูปกระบวนการหรือวิธีการ เปรียบเสมือนกระบวนการผลิตสินค้าที่เฟื่องผ่านจากวัตถุดิบ (Input) เพื่อแปรสภาพให้เป็นอีกสิ่งหนึ่ง

3. การวิจัยรูปแบบ Output เป็นการวิจัยปัญหาซึ่งอยู่ในรูปแบบที่นำไปใช้ประเมินเสมือนสินค้าสำเร็จรูปที่ออกจากกระบวนการซื้อที่แล้ว มองอีกอย่างหนึ่งเหมือนกับการประเมินผลในโครงการใดโครงการหนึ่งนั่นเอง Output มีโอกาสจะเป็น Input ได้แล้วแต่ลักษณะของการศึกษา

การแบ่งการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย อาจแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 อย่าง ดังนี้

1. การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical research) เป็นการค้นคว้าหาความจริงของสิ่งที่ผ่านพ้นมาแล้ว โดยอาศัยหลักตรรกวิทยาพิจารณาหาเหตุผลจนเป็นที่เชื่อถือได้ การวิจัยแบบนี้จะต้องอ้างอิงเอกสารและวัตถุโบราณที่เหลืออยู่ การพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน (Criticism) เป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์เพื่อจะตอบคำถามว่า “ What was ” นั่นเอง

2. การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) เป็นการศึกษาเพื่อค้นคว้าหาความจริงของสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร การวิจัยแบบนี้ได้แก่ พวกสำรวจ การศึกษาเฉพาะกรณี การศึกษาพัฒนาการบางอย่าง เป็นต้น เป็นการศึกษาเพื่อตอบคำถาม “ What is ”

3. การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (Correlational research) การวิจัยแบบนี้มุ่งค้นคว้าและหรือวัดขนาดของความสัมพันธ์ระหว่างสองหรือมากกว่าสองตัวแปรขึ้นไป เพื่อหวังใช้ในการพยากรณ์ การจัดกระทำกับกลุ่มตัวอย่างมักเป็นตัวอย่างกลุ่มเดียวแล้วซ้ำหลายแบบทดสอบเป็นการตอบคำถาม “ What will be ”

4. การวิจัยเปรียบเทียบผลเพื่อศึกษาเหตุ (Causal-comparative research) การศึกษาแบบนี้ยังไม่เป็นการทดลอง เป็นเพียงการศึกษาผลที่ปรากฏมีอยู่แล้วว่ามีสาเหตุมาอย่างไร ไม่มีการควบคุมตัวแปร เป็นการค้นคว้าเพื่อตอบคำถาม “ How and Why ” จากปรากฏการณ์เฉพาะที่เกิดขึ้น

5. การวิจัยประเภททดลอง (Experimental research) เป็นการศึกษาเพื่อหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปรากฏการณ์ต่าง ๆ การวิจัยแบบนี้แตกต่างจากแบบอื่นตรงที่การจัดกระทำนั้นคือตัวแปรจะมีทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง วิธีการทดลองนี้เรารู้ในศัพท์ที่ว่า *sin qua non* ” ซึ่งเป็นวิธีการมุ่งหาความสัมพันธ์ของเหตุและผล พยายามที่อธิบาย “ Why what is, really is ”

นอกจากนี้ยังมีประเภทของวิจัยในลักษณะอื่นๆ อีก ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

การแบ่งประเภทของการวิจัยโดยใช้จุดมุ่งหมายของการวิจัยเป็นเกณฑ์ในการแบ่งนั้น อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภทดังนี้

1. การวิจัยเชิงพยากรณ์ (Predictive research) เป็นการวิจัยเพื่อที่จะนำผลที่ได้นั้นไปใช้ทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต

2. การวิจัยเชิงวินิจฉัย (Diagnostic research) เป็นการศึกษาสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง กลุ่มชน หรือชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาเข้าใจในพฤติกรรม ตลอดจนเข้าใจในสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาอันจะเป็นประโยชน์ในการช่วยเหลืออนุเคราะห์ และทำการแก้ไขต่อไป การวิจัยประเภทนี้นักสังคมสงเคราะห์นิยมใช้กันมาก เพื่อจะได้แก้ไขปัญหาก็ถูกจุด

3. การวิจัยเชิงอธิบาย (Explanatory research) เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วว่าจะเกิดขึ้นได้อย่างไร มีสาเหตุมาจากอะไร และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น การวิจัยประเภทนี้จะพยายามชี้ให้เห็นว่าตัวแปรใดสัมพันธ์กับตัวแปรใดบ้าง และสัมพันธ์กันอย่างไรในเชิงของเหตุและผล

การแบ่งประเภทของการวิจัยโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการวิจัยนั้นมีหลายวิธี ดังนั้นจึงมีผู้แบ่งประเภทของการวิจัยตามวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

1. การวิจัยจากเอกสาร (Documentary research) เป็นการวิจัยที่ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร รายงาน จดหมายเหตุ ศิลปินแล้วเสนอผลในเชิงวิเคราะห์ ส่วนใหญ่เอกสารที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมนี้จะอยู่ในห้องสมุด ดังนั้นจึงอาจเรียกการวิจัยประเภทนี้อีกอย่างหนึ่งว่าการวิจัยจากห้องสมุด (Library research)

2. การวิจัยจากการสังเกต (Observation research) เป็นการวิจัยที่ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต การวิจัยประเภทนี้นิยมใช้มากทางด้านมานุษยวิทยา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลในสังคมในแง่ของสถานภาพ (Status) และบทบาท (Role)

3. การวิจัยแบบสำมะโน (Census research) เป็นการวิจัยที่ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทุก ๆ หน่วยของประชากร

4. การวิจัยแบบสำรวจจากตัวอย่าง (Sample survey research) เป็นการวิจัยที่ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

5. การศึกษาเฉพาะกรณี (Case study) การศึกษาเฉพาะกรณีเป็นการวิจัยที่นักสังคมสงเคราะห์นิยมใช้มาก ที่เรียกว่าการศึกษาเฉพาะกรณีก็เพราะเป็นการศึกษาเรื่องที่สนใจในขอบเขตจำกัดหรือแคบ ๆ และใช้จำนวนตัวอย่างไม่มากนัก แต่จะศึกษาอย่างลึกซึ้งในเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่จะทำให้ทราบว่าบุคคลนั้นหรือกลุ่มบุคคลนั้นมีความบกพร่องในเรื่องใดเนื่องมาจากสาเหตุใด เพื่อจะได้หาทางแก้ไขหรือช่วยเหลือต่อไป

6. การศึกษาแบบต่อเนื่อง (Panel study) เป็นการศึกษาที่มีการเก็บข้อมูลเป็น ระยะ ๆ เพื่อดูการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งการศึกษาแบบต่อเนื่องนี้จะช่วยให้เข้าใจและทราบถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี

7. การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental research) เป็นการวิจัยที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลมาจากการทดลอง ซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำ (Treatment) โดยมีการควบคุมตัวแปรต่าง ๆ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การแบ่งประเภทของการวิจัยโดยใช้ลักษณะวิชาหรือศาสตร์เป็นเกณฑ์ในการแบ่งประเภทของการวิจัย จะแบ่งการวิจัยออกได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1. การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ (Scientific research) เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องปรากฏการณ์ธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็น การวิจัยประเภทนี้ได้กระทำกันมานานแล้ว และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษย์อย่างมากมายเช่น การค้นพบยา รักษาโรค การค้นพบสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เป็นต้น นอกจากนี้การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ยังสามารถใช้

แก้ปัญหาที่เกิดจากธรรมชาติได้อีกด้วย เนื่องจากการวิจัยทางวิทยาศาสตร์มีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เที่ยงตรงและมีกฎเกณฑ์แน่นอน ตลอดจนสามารถควบคุมการทดลองได้เพราะทำการทดลองในห้องปฏิบัติการ จึงทำให้ผลการวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์ได้รับความเชื่อถือมาก การวิจัยทางวิทยาศาสตร์อาจจำแนกตามสาขาต่าง ๆ ได้ดังนี้

- 1.1 สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพและคณิตศาสตร์ เช่น ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ ฯลฯ
- 1.2 สาขาวิทยาศาสตร์ เช่นวิทยาศาสตร์ รังสีวิทยา ฯลฯ
- 1.3 สาขาวิทยาศาสตร์เคมีและเภสัช เช่น อินทรีย์เคมี เภสัชศาสตร์ ฯลฯ
- 1.4 สาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา เช่น สัตวศาสตร์ วนศาสตร์ ฯลฯ
- 1.5 สาขาวิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรมวิจัย เช่น วิศวกรรมชลประทาน

วิศวกรรมไฟฟ้า ฯลฯ

2. วิจัยทางสังคมศาสตร์ (Social research) เป็นการวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น การวิจัยด้านปรัชญา สังคมวิทยา ศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ เป็นต้น การวิจัยทางสังคมศาสตร์นี้แตกต่างกับการวิจัยทางวิทยาศาสตร์มาก เนื่องจากสังคมศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยสังคม สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งวัดไม่ได้โดยตรงและควบคุมได้ยาก แต่มนุษย์ก็ได้พยายามวัดโดยใช้เครื่องมือวัดทางอ้อม เช่น ใช้แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบวัดเจตคติ ฯลฯ และได้นำเอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาช่วยในการวิจัย ทำให้ผลการวิจัยเป็นที่น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น การวิจัยทางสังคมศาสตร์อาจจำแนกตามสาขาต่าง ๆ ได้ดังนี้

- 2.1 สาขาปรัชญา เช่น วรรณคดี การศึกษา ฯลฯ
- 2.2 สาขานิติศาสตร์ เช่น กฎหมายแพ่ง กฎหมายการปกครอง ฯลฯ
- 2.3 สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เช่น การเมือง การปกครอง การบริหารราชการทั่วไป ฯลฯ
- 2.4 สาขาเศรษฐศาสตร์ เช่น การเงินและการคลัง เศรษฐศาสตร์การพัฒนา ฯลฯ
- 2.5 สาขาสังคมวิทยา ศาสตร์ เช่น ประชากรศาสตร์ พัฒนาชุมชน ฯลฯ

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544: 1) ได้อธิบายหลักในการจำแนกประเภทของการวิจัยไว้ว่า การจำแนกประเภทต้องคำนึงถึงอยู่ 3 ประการ คือ

1. ต้องมีกลุ่มให้ครบถ้วน (Mutually exhaustive)
2. แต่ละกลุ่มที่กำหนดเพื่อจะจำแนกประเภทจะต้องแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด

(Mutually exclusive)

3. ในการจำแนกประเภทหรือจัดกลุ่ม กลุ่มแต่ละกลุ่มควรจะมี ความหมายที่ชัดเจน และมีจำนวนมากเพียงพอ

หลักในการจำแนกประเภทของการวิจัย สามารถจำแนกประเภทของการวิจัยออกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1. เหตุผลของการวิจัย : การวิจัยเบื้องต้นหรือการวิจัยประยุกต์ ในการจำแนกประเภทของการวิจัย พิจารณาจากเหตุผลของการทำวิจัยอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็นคือ 1. การวิจัยเพื่อแสวงหาความรู้ความเข้าใจเรื่องนั้นให้มาก เรียกว่าการวิจัยเบื้องต้น(Basic research) 2. การวิจัยเพื่อนำเอาผลไปใช้ในทางปฏิบัติ เรียกว่า การวิจัยประยุกต์

การวิจัยเบื้องต้น เป็นการวิจัยที่มุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงหรือความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจพื้นฐานหรือเพื่อนำไปใช้ทดสอบหรือสร้างทฤษฎีอธิบายปรากฏการณ์นั้น

การวิจัยประยุกต์ เป็นการวิจัยที่มุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงหรือหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลหรือตัวแปร โดยมีความมุ่งหมายก่อนเริ่มทำการวิจัยว่าจะนำผลหรือข้อค้นพบนั้นเป็นประโยชน์ในชีวิตจริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย : การวิจัยพรรณนาหรือการวิจัยอธิบาย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งสามารถแบ่งแยกออกเป็น 2 ประเภท 1. เพื่อการพรรณนา และ 2. เพื่อการอธิบาย

การวิจัยพรรณนา (Descriptive reseasch) เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาพรรณนาสภาพที่เป็นอยู่ของปรากฏการณ์นั้นๆเท่านั้น

การวิจัยอธิบาย (Explanatory research) มีวัตถุประสงค์ที่จะมุ่งตอบปัญหาว่าทำไมและอย่างไร ปรากฏการณ์นั้นถึงได้เกิดขึ้น อันเป็นวัตถุประสงค์เบื้องต้นของศาสตร์

3. วิธีการเก็บข้อมูล : แบบทดลองหรือแบบไม่ทดลอง วิธีการเก็บข้อมูลได้มีการแบ่งจำแนกประเภทของโครงการวิจัยออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. แบบที่อาศัยการทดลอง (Experiment method) และ 2. แบบที่ไม่ต้องอาศัยการทดลอง (Nonexperimental method)

การวิจัยที่อาศัยการทดลอง หมายถึง กระบวนการวิจัยที่มีการกระตุ้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใต้การควบคุมดูแล มีการวางแผนอย่างรอบคอบและมีการเฝ้าสังเกตผลที่เกิดขึ้นอย่างมีระบบ

การวิจัยไม่ได้อาศัยการทดลอง เป็นแบบการวิจัยที่นักสังคมศาสตร์นิยมใช้กันมาก การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำตามสภาพที่เป็นอยู่โดยไม่มีได้มีการจัดกิจกรรมหรือกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ

4. สภาวะที่วิจัย : การควบคุมได้เต็มที่ ไม่ได้เต็มที่ หรือไม่ได้เลย จำแนกออกได้ตามสถานที่ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ 1. ในที่ๆมีการควบคุมได้เต็มที่ (Highly controlled settings) 2. ในที่ๆมีการควบคุมได้บ้าง (Partially controlled settings) 3. ในที่ๆ ไม่มีการควบคุม (Uncontrolled settings)

การวิจัยที่ๆมีการควบคุมได้เต็มที่ ได้แก่ การวิจัยในศูนย์การทดลองปฏิบัติที่ผู้วิจัยสามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างได้เต็มที่

การวิจัยที่มีการควบคุมบ้าง บ่อยครั้งที่การวิจัยทางสังคมศาสตร์มีการทดลองในสภาวะที่ไม่สามารถควบคุมได้เต็มที่ เพื่อศึกษาดูว่าเมื่อได้กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยวิธีใดวิธีหนึ่งแล้วผลจะเป็นอย่างไร

การวิจัยที่ควบคุมไม่ได้ การวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ ส่วนใหญ่ทำในสภาวะที่ไม่มี การควบคุม กล่าวคือเป็นการศึกษาในสภาวะธรรมชาติ การสำรวจสนาม (Field survey) และ การศึกษารายกรณี (Case studies)

5. ประเภทของวัตถุหรือสิ่งที่ต้องการวิจัย : บุคคล สิ่งของ หรือพื้นที่ การจำแนกประเภท ของการวิจัยตามประเภทของข้อมูลใช้ในการศึกษา ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทคือ 1. บุคคล 2. กลุ่ม 3. เขตพื้นที่ต่างๆ

6. ระดับของหน่วยวิเคราะห์ : ระดับจุลภาคหรือมหภาค

การวิจัยระดับจุลภาค (Micro level) ในด้านสังคมศาสตร์ สิ่งที่วิจัยส่วนมากเป็น ปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะต่างๆ ของบุคคล ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรม หรือ ทศนคติเรื่องใดเรื่อง หนึ่ง การวิจัยในระดับนี้คือการศึกษาค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะต่างๆของปัจเจกบุคคล เป็น การศึกษาวิจัยในระดับจุลภาค โดยมีบุคคลเป็นหน่วยวิเคราะห์

การวิจัยระดับมหภาค (Macro level) เป็นการวิจัยคุณสมบัติรวม ซึ่งเป็นข้อมูลระดับ ภาพรวม

7. ผู้กระทำการวิจัย : คนเดียว หลายคน หรือโดยองค์กร

การวิจัยที่กระทำโดยคนเพียงคนเดียว เป็นการวิจัยที่ทำโดยคณาจารย์ภายใน มหาวิทยาลัย นักวิชาแต่ละคนในหน่วยงานต่างๆ และนักศึกษาที่ทำวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโท และปริญญาเอก

การวิจัยประเภทกลุ่มบุคคล การวิจัยที่สร้างขึ้นโดยบุคคลหลายคนหรือโดยหน่วยงาน ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อการวิจัยโดยเฉพาะ

8. ความลึกและความกว้างของข้อมูล : การวิจัยเชิงปริมาณหรือคุณภาพ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) มีได้หมายความว่า การวิจัยประเภทนี้ จะมีแต่ปริมาณ วัดกันด้วยจำนวนหน้าจองรายงานการวิจัย หรือ มีความหมายไปในทางที่ไม่มี คุณภาพตามความหมายที่ใช้กันในชีวิตประจำวัน การวิจัยเชิงปริมาณ หมายถึง การวิจัยที่เน้น 1. การใช้ข้อมูลที่เป็นตัวเลขเป็นหลักฐานยืนยันความถูกต้องของข้อค้นพบและข้อสรุปต่างๆ ของเรื่อง ที่ทำการศึกษาและ และ วิจัย 2. ความใช้ได้กว้างขวางทั่วไปของข้อค้นพบ การวิจัยประเภทนี้สามารถ เป็นงานวิจัยที่มีคุณภาพดี ถ้าสามารถพิสูจน์ได้ว่าให้คำตอบได้ถูกต้องจากการใช้ระเบียบวิธีที่ เหมาะสม

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) การวิจัยประเภทนี้มิได้มีความหมายว่า วิจัยที่ไม่เน้นข้อมูลที่เป็นตัวเลขเป็นหลัก เป็นการวิจัยที่เน้นการหารายละเอียดต่างๆ ของกลุ่ม ประชากรที่ทำการศึกษาที่จะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องนั้นๆ ข้อมูลหรือข้อ ค้นพบ อาจได้มาจากการสังเกตหน่วยที่ต้องการศึกษาเพียงไม่กี่หน่วย หรือเพียงไม่กี่กลุ่ม

9. การจำแนกหลายมิติ

บุญธรรม กิจปริดาปริสุทธิ์ (2549: 17 - 18) ได้อธิบายหลักในการจำแนกประเภทของการวิจัยไว้ว่า การวิจัยจะแบ่งเป็นกี่ประเภท ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่ง ซึ่งมีหลายเกณฑ์ที่ใช้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจและจุดมุ่งหมายของการแบ่งเป็นสำคัญ ในหลักการทั่วไป การวิจัยจะแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ การวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) กับการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) หรือแบ่งเป็นการวิจัยเชิงสังเกตกับการวิจัยเชิงทดลอง

การวิจัยพื้นฐานหรือการวิจัยบริสุทธิ์ (Pure Research) เป็นงานวิจัยที่ทำขึ้นเพื่อขยายขอบเขตของความรู้ให้กว้างขวางออกไป เป็นการวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีสร้างแนวคิดใหม่ๆ เสริมสร้างวิชาการให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การวิจัยพื้นฐานมุ่งหาความรู้ ความจริงในเชิงหลักวิชาการ ไม่สนใจว่าความรู้ความจริงที่ค้นพบนั้นจะเป็นประโยชน์หรือแก้ปัญหาใดหรือไม่ ส่วนการวิจัยประยุกต์เป็นงานวิจัยที่มุ่งนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาหรือสภาพความเป็นอยู่ของสังคมให้ดีขึ้น

การวิจัยเชิงสังเกต (Observation Studies) เป็นการศึกษาสภาพที่มีอยู่ ปรากฏอยู่ตามธรรมชาติ ไม่มีการจัดการ (manipulate) ใส่สิ่งทดลอง เพื่อตรวจวัดผลที่เกิดขึ้น เก็บรวบรวมข้อมูลตามธรรมชาติ ที่เกิดขึ้น โดยอาศัยการสังเกตทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ส่วนการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Study) เป็นการศึกษาที่มีการจัดสภาพการณ์ ใส่สิ่งทดลอง ดำเนินการทดลองภายใต้สภาพการณ์ที่จัดขึ้น เพื่อให้สิ่งทดลองที่ต้องการทราบมีผลต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตรง

นอกจากนี้ยังได้จำแนกการแบ่งประเภทการวิจัย ไว้ดังนี้

แบ่งตามสำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประเภทการวิจัยที่สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

1. การแบ่งวิจัยพื้นฐาน(Basic) หรือการวิจัยบริสุทธิ์ (Pure Research)
2. การวิจัยประยุกต์ (Applied Research)
3. การพัฒนาทดลอง (Experimental Research)

แบ่งตามระยะเวลาและระเบียบวิธี

1. การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research)
2. การวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research)
3. การวิจัยเชิงการทดลอง (Experimental Research)

แบ่งตามลักษณะข้อมูล

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)
2. การวิจัยเชิงคุณลักษณะหรือคุณภาพ (Qualitative Research)

แบ่งตามการจัดการตัวแปร

1. การวิจัยเชิงสังเกต (Observation Studies)
  - 1.1 การศึกษาเชิงบรรยายหรือรายกรณี (Descriptive or Case – Series Studies)
  - 1.2 การศึกษาวิจัยแบบกลุ่มควบคุม (Case Control or Retrospective Studies)
  - 1.3 การศึกษาเชิงสำรวจ (Cross – Sectional Studies or Survey)
  - 1.4 การศึกษาติดตามผล (Cohort or Prospective Studies)

2. การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Study)

2.1 การทดลองไม่ควบคุมตัวแปร (Studies without Control)

2.2 การทดลองมีกลุ่มควบคุม (Control Trials)

แบ่งตามการควบคุมตัวแปร

1. การวิจัยเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Research)
2. การวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi – Experimental Research)
3. การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research)

แบ่งตามรูปแบบการวิจัย

1. เชิงประวัติศาสตร์ (Historical Design)
2. เชิงสำรวจ (Suevey Design)
3. เชิงพัฒนาการ (Developmental Design)
4. เชิงกรณี (Case Study Design)
5. เชิงสหพันธ์ (Correlatinal Design)
6. เชิงเปรียบเทียบเหตุผล (Causal – Comparative Design)
7. เชิงทดลองแท้ (True Experimental Design)
8. เชิงกึ่งทดลอง (Quasi - Experimental Design)
9. เชิงปฏิบัติการ (Action Research)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วินิจฉัย วิศาลาภรณ์ (2540: 17) ได้อธิบายการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งสามารถสรุป ได้
ดังนี้

การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยทางการศึกษาอาจทำได้ใน 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ใช้เครื่องมือที่เป็นมาตรฐาน
2. ใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นเอง
3. บันทึกข้อมูลที่มืออยู่แล้ว

การสังเกต

การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการวัดหรือการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างหนึ่งในการวิจัยทางการศึกษา ซึ่งอาจเป็นการวิจัยเชิงพรรณนาหรือการวิจัยเชิงทดลอง

วิธีการสังเกตที่ใช้กันมากมีดังนี้

1. การสังเกตโดยไม่มีส่วนร่วม (Noneparticipant observation)
2. การสังเกตโดยการมีส่วนร่วม (Participant observation)

การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นวิธีการวัดหรือการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างหนึ่งที่ใช้ในการวิจัยเชิงพรรณนา ลักษณะเด่นของการสัมภาษณ์ก็คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสื่อความหมายด้วยคำพูดโดยตรงระหว่างบุคคล ข้อดีของการสัมภาษณ์คือ สามารถได้ข้อมูลที่มีความ

ลึกซึ้งกว่าแบบสอบถาม ถ้าผู้สัมภาษณ์สามารถสร้างความคุ้นเคยและความเชื่อถือได้อย่างดีแล้ว การสัมภาษณ์จะได้ข้อมูลที่ดีและละเอียดกว่าจากแบบสอบถาม

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้ตอบเติมคำตอบเอง หรือเลือกคำตอบเอง แบบสอบถามโดยมากประกอบด้วยข้อคำถามที่มุ่งจะหาคำตอบเฉพาะในเรื่องที่จะศึกษา โดยมากไม่มีคำตอบถูกหรือคำตอบผิด ข้อคำถามในแบบสอบถามอาจเป็นแบบปลายปิด (Closed form) ซึ่งเป็นคำถามที่ต้องการคำตอบเฉพาะโดยเลือกคำตอบจากตัวเลือกที่กำหนดให้ หรืออาจเป็นแบบปลายเปิด (open form) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นในการตอบอย่างอิสระ

แบบทดสอบ

แบบทดสอบ (test) เป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อการวัดความรู้ ทักษะ ความรู้สึก สถิติปัญญา ความถนัดของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล แบบทดสอบจะให้คะแนนเป็นตัวเลขซึ่งสามารถใช้เพื่อชี้บ่ง จำแนกหรือประเมินผู้ตอบแบบทดสอบ การทดสอบเป็นกระบวนการอย่างมีระบบสำหรับวัดตัวอย่าง พฤติกรรมของบุคคล เป็นการยากที่จะวัดพฤติกรรมทุกอย่างของบุคคลได้ สิ่งที่จะวัดได้คือตัวอย่างของพฤติกรรมที่เป็นตัวแทนของพฤติกรรมที่จะวัด ในการวิจัยทางการศึกษานั้นมักใช้แบบทดสอบข้อเขียน ซึ่งเป็นชุดของข้อคำถามที่สร้างอย่างมีระบบเพื่อวัดพฤติกรรมของบุคคล

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา แบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ 3 ประเภท

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Achievement)
2. แบบทดสอบบุคลิกภาพ (Personality)
3. แบบทดสอบวัดความถนัด (Aptitude)

ลัวัน สายยศ และอังคณา สายยศ (2540: 17) ได้อธิบายการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งสามารถสรุป ได้ดังนี้

ในการวิจัยจำเป็นต้องมีเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในสิ่งที่ต้องการศึกษา เครื่องมือที่สำคัญ ๆ ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยทางการศึกษา

1. การสังเกต (Observation)

เครื่องมือวัดประเภทนี้จะต้องใช้ตัวบุคคลทำหน้าที่วัด ในการติดตามเฝ้าดูการแสดง พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มคน

ประเภทของการสังเกต การสังเกตจะมีอยู่ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1.1 การสังเกตทางตรง (Direct observation) คือการเฝ้าดูพฤติกรรมของกลุ่ม ตัวอย่างแต่ละคนของผู้สังเกต

1.2. การสังเกตทางอ้อม (Indirect observation) คือการที่ให้ผู้อื่นเล่าพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกตให้ผู้สังเกตฟัง

2. การสัมภาษณ์ (Interview)

การสัมภาษณ์ คือ การสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมายตามวัตถุประสงค์ที่เรากำหนดล่วงหน้าไว้

ประเภทของการสัมภาษณ์ โดยทั่วไปการสัมภาษณ์จะมีอยู่ 3 แบบคือ

2.1. การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม (Individual or group interview) การสัมภาษณ์ประเภทนี้จะใช้วิธีการสนทนาเป็นส่วนตัวระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์

2.2. การสัมภาษณ์แบบมาตรฐาน (Structured interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีอยู่ในระบบหรืออยู่ในแบบที่กำหนดไว้ คำตอบที่ให้อาจต้องอยู่ในรูปใช่หรือไม่ใช่

2.3. การสัมภาษณ์แบบไม่มาตรฐาน (Unstructured interview) เป็นวิธีการสัมภาษณ์ที่ไม่มีแบบกำหนดไว้ตายตัว หรือเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิดนั่นเอง โดยที่ผู้สัมภาษณ์ตั้งคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้แสดงออกซึ่งความคิดและความรู้สึกของตนเองโดยไม่มี การบังคับ

กรณี พ้นรฎกการ (2540: 17) ได้อธิบายการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งสามารถสรุป ได้ดังนี้ การรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกต

การสังเกตเป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลภาคสนามวิธีการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้กับการวิจัยทางศิลปะและศิลปะประยุกต์ได้ โดยการใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ สังเกตหรือศึกษาพฤติกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหัวข้อของการวิจัย

1. ประเภทของการสังเกต การสังเกตแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 การสังเกตโดยเข้าไปมีส่วนร่วม โดยสังเกตหรือผู้วิจัยไปมีส่วนร่วมในหมู่ผู้ที่ถูกสังเกต หรือร่วมกระทำกิจกรรมต่างๆ กับผู้ที่ถูกสังเกต

1.2 การสังเกตโดยไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตโดยที่ผู้สังเกตไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทั้งนี้โดยการสังเกตอยู่ภายนอก

หลักการสังเกต การสังเกตถือได้ว่าเป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้สังเกตเป็นส่วนสำคัญ โดยมีหลักดังนี้

1. มีจุดมุ่งหมายในการสังเกต การสังเกตควรจะต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน

2. ต้องเป็นระบบและมีการเตรียมการ ผู้ที่จะทำการสังเกตจะต้องมีการติดต่อประสานงาน นัดแนะ ตลอดจนเตรียมเครื่องมือที่ช่วยในการสังเกต

3. ต้องบันทึกผลการสังเกต ในการสังเกตอาจมีเหตุการณ์ข้อคิดที่สำคัญเกิดขึ้นในระหว่างนั้น ก็ควรจะได้มีการบันทึกผลไว้อย่างทันท่วงที

4. ควรรอบรู้ในเรื่องที่สังเกต ผู้สังเกตควรจะได้หาความรู้และศึกษาเรื่องราวหรือสถานการณ์ต่างๆ ก่อนที่จะไปสังเกตให้มากที่สุด

5. ความพร้อมและความเหมาะสมของผู้สังเกต ผู้ที่จะสังเกตควรมีความพร้อมและความเหมาะสมต่อภาระหน้าที่

เครื่องมือในการสังเกต ในการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสังเกตนั้น ผู้สังเกตจะต้องเก็บข้อมูลให้ถูกต้อง เหมาะสม และเป็นระบบให้มากที่สุด โดยมีเครื่องมือดังนี้

1. เครื่องบันทึก เป็นอุปกรณ์ที่ช่วยทำให้การสังเกตมีประสิทธิภาพมากขึ้นและมีหลักฐานแน่นอน

2. แบบบันทึก เป็นแบบรายการที่ผู้สังเกตจะนำไปใช้ในการสังเกต เพื่อจะได้มีความถูกต้องเที่ยงตรง และเป็นระบบ ซึ่งแบบบันทึกการสังเกตสามารถจัดทำได้ใน 4 ลักษณะ

- แบบตรวจสอบรายการ เป็นรายการตรวจสอบที่ต้องการสังเกต โดยจัดเรียงไว้ตามลำดับเหตุการณ์หรือพฤติกรรม ที่เกี่ยวข้องและผู้สังเกตเช็คตรวจสอบว่าผู้ถูกสังเกตนั้นได้มีพฤติกรรมที่ได้เรียงตามลำดับเหตุการณ์หรือไม่

- แบบประเมินค่า เป็นแบบที่ใช้ในการประเมินค่าในการสังเกต เพื่อให้มีลักษณะเป็นปริมาณ เพื่อนำไปใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ โดยให้ค่าเป็นตัวเลขสูงที่สุด =5 สูง =4 ปานกลาง =3 ต่ำ =2 และต่ำสุด =1

- แบบให้คะแนน เป็นลักษณะการให้คะแนน โดยการสังเกตลักษณะใหญ่ๆหรือภาพรวม โดยมีคะแนนเต็ม และให้คะแนนตามที่เราสังเกตเห็น

การรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม วิธีการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้กับการวิจัยทางศิลปะและศิลปะประยุกต์ได้ โดยเป็นการพบปะสนทนากันอย่างมีจุดมุ่งหมาย เป็นการพบปะพูดคุย ถามตอบกันโดยตรง

ประเภทของการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์สามารถแบ่งออกได้แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง คือ การสัมภาษณ์แบบที่มีการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า โดยมีรูปแบบที่เป็นขั้นตอน และจะต้องไปตามตามรูปแบบและขั้นตอนนั้น ๆ การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์ในลักษณะที่เปิดกว้างและแต่จะถามคำถามใดก่อนหลัง มีอิสระในการถามและพูดคุย แต่ที่สำคัญ คือ ต้องมีจุดมุ่งหมายและสามารถถ่วงคำตอบให้ได้มากที่สุด วิธีการสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นั้น อาจเป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล หรือเป็นการสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม โดยมีวิธีการสัมภาษณ์ 2 วิธีการดังนี้

1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่จำกัดคำตอบ เป็นการสัมภาษณ์โดยการถามคำถาม 1-2 ประโยค แล้วเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์พูดไปเรื่อย ๆ สัมภาษณ์แบบลึก เป็นการสัมภาษณ์แบบต้องการคำตอบในลักษณะ อธิบายอย่างชัดเจน มีเหตุผล หรือแสดงทัศนะที่ลึกซึ้ง

การรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม

แบบสอบถามเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยการให้กลุ่มบุคคลเป้าหมายกรอกข้อความ หรือรายละเอียดต่างๆ ลงไปในแบบสอบถามนั้นๆ

1. ประเภทของแบบสอบถาม แบบสอบถามที่ใช้กันโดยทั่วไปนั้นแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 แบบสอบถามแบบคำถามเปิด เป็นลักษณะคำถามที่ถามอย่างกว้าง เปิดโอกาสให้ผู้ตอบเขียนตอบได้อย่างเสรี สามารถแสดงความคิดเห็นทัศนคติให้ข้อมูลหลายด้านอย่างแท้จริง

1.2 แบบสอบถามแบบคำถามปิด เป็นแบบสอบถามที่มีรูปแบบของคำถามที่มีลักษณะเฉพาะ และผู้สร้างมีจุดมุ่งหมายแน่นอนอยู่ในใจ โดยจัดเตรียมคำตอบตามแนวทางไว้ให้เลือก โดยเลือกตอบจากคำตอบที่กำหนดไว้ให้เท่านั้น แบบสอบถามนี้ช่วยให้ตอบเร็วขึ้น ตรงตามวัตถุประสงค์

รูปแบบคำถามปิด แบบสอบถามแบบคำถามปิดเป็นแบบสอบถามที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้ตอบตามแนวทางหรือคำตอบที่เตรียมไว้ให้เท่านั้น

คำถามแบบเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นคำถามที่มีคำตอบให้เลือก 2 คำตอบ

คำถามแบบเลือก 1 คำตอบจากหลายคำตอบ เป็นคำถามที่จะต้องจัดกลุ่มคำตอบให้เลือกหลายคำตอบ แล้วเลือกเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง

คำถามแบบให้เลือกหลายคำตอบจากหลายคำตอบ คำถามแบบนี้ผู้ออกแบบคำถามต้องคิดคำตอบหลายคำตอบให้เลือก

คำถามแบบให้เลือกลำดับก่อนหลัง เป็นลักษณะคำถามแบบที่มีคำตอบให้เลือกตามความชอบ หรือตามความเป็นจริงตามลำดับความสำคัญ

คำถามแบบประเมินค่า เป็นคำถามที่กำหนดให้มีค่าหรือน้ำหนักเปรียบเทียบกัน ผู้ตอบสามารถเลือกได้เพียงคำตอบเดียว

การรวบรวมผลงานศิลปะและศิลปะประยุกต์

การรวบรวมข้อมูลผลงานทางด้านศิลปะและศิลปะประยุกต์นั้น นับเป็นการรวบรวมข้อมูลภาคสนามในอีกส่วนหนึ่ง เพียงแต่ข้อมูลนี้มีได้เก็บรวบรวมจากบุคคลโดยตรง แต่เป็นข้อมูลในรูปของผลงานทางศิลปะและศิลปะประยุกต์ที่สอดคล้องหรือตรงตามจุดประสงค์ของการวิจัย

1. งานออกแบบตกแต่ง ผลงานลักษณะนี้ได้แก่ ผลงานเกี่ยวกับการออกแบบจัดตกแต่ง บ้านเรือน การจัดสวน จัดบริเวณ การตกแต่งในส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม ซึ่งการเก็บข้อมูลในส่วนนี้อาจใช้วิธีการถ่ายภาพ ร่างภาพ ถ่ายวิดีโอ ทัศน จดบันทึก อธิบาย หรือการสัมภาษณ์ผู้รู้ เกี่ยวกับรูปร่าง รูปทรง ลักษณะ ขนาด สัดส่วน วัสดุ องค์ประกอบบริเวณสภาพแวดล้อม การวัดพื้นที่ การใช้งาน และอื่นๆ ที่อาจเกี่ยวข้อง

2. งานออกแบบนิเทศศิลป์ มีทั้งลักษณะ 2 มิติ 3 มิติ และที่เคลื่อนไหวมีเสียง เช่น การออกแบบหนังสือ งานโฆษณาสิ่งพิมพ์ งานโฆษณาทางโทรทัศน์ และการออกแบบตัวอักษร การรวบรวมข้อมูลทางนิเทศศิลป์นี้อาจอยู่ในรูปของการถ่ายภาพ การคัดลอก ถ่ายวิดีโอ ทัศน และการเก็บผลงานจริง นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องบันทึกข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในอันที่ช่วยในการวิเคราะห์ เช่น ช่วงเวลา สถานที่ติดตั้ง ที่จำหน่าย ประเภทของหนังสือหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

3.งานออกแบบผลิตภัณฑ์ งานผลิตภัณฑ์ก่อนข้างจะมีความหลากหลาย โดยเฉพาะในเชิงอุตสาหกรรมทั้งในส่วนของรูปแบบ จุดมุ่งหมาย ประโยชน์ใช้สอย วัสดุ และกลุ่มบุคคลผู้ใช้งาน

ฉะนั้นในการดำเนินการวิจัยในขั้นตอน การวางแผนและเขียนโครงการนั้น จำเป็นจะต้องกำหนดประเภทของผลิตภัณฑ์ให้ชัดเจน และสอดคล้องตรงตามหัวข้อ ซึ่งการรวบรวมข้อมูลผลิตภัณฑ์ก็มีลักษณะเช่นเดียวกันคือ การใช้การถ่ายภาพ ผลงานจริงพร้อมด้วยการจัดบันทึกข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง

4. งานหัตถกรรม ในส่วนของผลงานหัตถกรรมนั้น อาจมีลักษณะเช่นเดียวกับผลงานผลิตภัณฑ์ แต่งานหัตถกรรมควรให้ความสำคัญกับลักษณะของการผลิตที่สร้างขึ้นด้วยมือ ดังนั้นนอกจากจะรวบรวมข้อมูลผลงานด้วยภาพถ่ายผลงานจริง แบบจำลองแล้ว การบันทึก ข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้อง ก็นับเป็นสิ่งจำเป็น เช่น ขั้นตอนกระบวนการผลิต วัสดุของท้องถิ่น ความประณีตของลวดลาย คติความเชื่อ วิถีชีวิต ที่อาจสอดคล้องกับงานหัตถกรรมนั้น

5. ผลงานทางศิลปะ เป็นการรวบรวมผลงานทางศิลปะ โดยมีทั้งลักษณะ 2 มิติ และ 3 มิติ ตลอดจนงานที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ผลงานเหล่านี้ได้แก่ ประติมากรรม ภาพพิมพ์ งานสื่อผสมลักษณะต่างๆ ซึ่งการรวบรวมผลงานทางศิลปะเหล่านี้ก็ขึ้นอยู่กับกรอบหรือแนวทางการวิจัย สามารถรวบรวมได้ในลักษณะของภาพถ่ายจำลองจากการวาด ร่าง หรือคัดลอก โดยพิจารณาจากของจริงประกอบ

การรวบรวมข้อมูลจากการทดลองและการสร้างสรรค์

ในการรวบรวมข้อมูลจากการทดลองและการสร้างสรรค์งานทางศิลปะหรือการออกแบบประดิษฐ์กรรมต่างๆนั้น มีความแตกต่างจากการรวบรวมผลงานทางศิลปะหรือศิลปะประยุกต์ที่กล่าวมา ทั้งนี้การรวบรวมข้อมูลในส่วนนี้จะเป็นการรวบรวมข้อมูลทางศิลปะ ที่ผู้วิจัยเป็นผู้ทำการทดลองด้วยตนเอง ควบคุมสถานการณ์ ควบคุมตัวแปร ในการทดลองด้วยตนเอง โดยมีการรวบรวมข้อมูลในระหว่างการทดลองหรือสร้างสรรค์ผลงานนั้นๆ นับตั้งแต่เริ่มต้นจบจนถึงขั้นตอนสุดท้าย

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544: 260 – 307) ได้อธิบายการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งสามารถสรุป ได้ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการวิจัย ที่ต้องเชื่อมโยงสอดคล้องกับขั้นตอนอื่นๆ ได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือ ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แนวคิด (Concepts) กรอบแนวความคิด (Conceptual framework) ข้อสมมุติฐาน (Hypotheses) เทคนิคการวัด (Measurement) และวิธีการที่จะใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (Method of data analysis)

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ อาจแบ่งจำแนกได้หลายวิธี ที่ใช้กันมากคือ

1. การจำแนกออกเป็นข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิ
2. การจำแนกออกเป็นข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data)

ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ใช้กันมากในวงการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ข้อมูลทุติยภูมิหมายถึง ข้อมูลต่างๆที่มีอยู่แล้ว ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปข้อมูลดิบที่ผู้อื่นได้รวบรวมไว้แล้ว หรือข้อมูลที่ผ่านกรรมวิธีทางข้อมูล (Data processing) หรือการวิเคราะห์ (Data analysis) มาแล้ว ข้อมูลทุติยภูมิครอบคลุมตั้งแต่บันทึกประวัติบุคคล/ครัวเรือน สถิติในรายงานต่างๆ ไปจนถึงเอกสารทุกประเภท

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data)

ข้อมูลปฐมภูมิ คือ ข้อมูลใดๆที่ผู้วิจัยต้องเก็บขึ้นมาใหม่เพื่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยนั้น โดยเฉพาะไม่ใช่เป็นการรวบรวมสถิติหรือข้อมูลที่ผู้อื่นได้ทำการเก็บรวบรวมที่พิมพ์หรือรายงานไปแล้ว ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ การสำรวจสนามและการทดลอง

1. การสำรวจสนาม (Filed survey) เป็นวิธีที่ใช้เก็บข้อมูลจากประชากร เป้าหมายที่กระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ในการสำรวจสนาม ผู้วิจัยอาจใช้วิธีการต่างๆในการเก็บข้อมูลได้หลายวิธี ที่สำคัญและนิยมใช้กันโดยทั่วไปได้แก่

1.1 การสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งแบ่งออกเป็น (ก) การสัมภาษณ์ (interview schedule หรือ questionnaire) โดยใช้แบบสอบถามและ (ข) การสัมภาษณ์โดยไม่ใช้แบบสอบถาม หรือ การสัมภาษณ์เจาะลึก

1.2 การสนทนากลุ่ม (Focus group)

1.3 การสังเกต (Observation) ซึ่งแบ่งออกเป็น (ก) แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Observation และ (ข) แบบมีโครงสร้าง structured Observation)

1.4 การใช้แบบสอบถามส่งทางไปรษณีย์ (Mailed questionnaire) หรือโดยการใช้ผู้ตอบกรอกเองตามลำพัง (Self administered questionnaire)

2. การทดลอง เป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยทำการควบคุมตัวแปรทดลองให้ผันแปรได้ตามใจชอบ และควบคุมมิให้ตัวแปรอื่น (ที่ไม่ใช่ตัวทดลอง)ผันแปร การเก็บข้อมูลโดยการทดลองนี้ในวงการวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยทั่วไปใช้กันน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ข้อมูลทุติยภูมิและวิธีการต่างๆ ของการสำรวจภาคสนามการเก็บข้อมูลโดยการทดลองอาจแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

2.1 การวิจัยแบบทดลองแบบสมบูรณ์ (Experiment)

2.2 การวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi – experiment)

ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลคุณภาพเป็นข้อมูลที่มีใช้เป็นตัวเลขหรือที่จะมาจัดเป็นหมวดหมู่และรหัสตัวเลขที่จะนำไปวิเคราะห์ทางสถิติ แต่เป็นข้อความที่ได้จากคำถามเปิดของการวิจัยเชิงปริมาณ หรือจากการบันทึกสังเกตของผู้วิจัยหรือจากถ้อยคำการให้สัมภาษณ์ของผู้ตอบ

ข้อมูลเชิงปริมาณ

ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ข้อมูลที่เป็นตัวเลขที่ผู้วิจัยสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไปได้ คำว่า “ปริมาณ”ในที่นี้มีได้หมายถึงเพียงแค่อำนาจโดยไม่มีคุณภาพ แต่หมายถึงข้อมูลที่เป็นตัวเลขที่ใช้อาจได้มาอย่างมีคุณภาพดี มีความเชื่อถือได้สูงมากได้ ข้อมูลเชิง

ปริมาณเป็นข้อมูลที่มีการวัดออกมาเป็นตัวเลขและมีระดับการวัดต่างๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ กลุ่ม (Normal) อันดับ (Ordinal) ช่วง (Interval) และอัตราส่วน (Ratio) ในทางสถิติการวิจัยข้อมูลที่มีการวัดสองระดับแรกให้ตัวแปรเชิงคุณภาพ (Qualitative variable)

การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เป็นกลุ่มวิธีการเก็บข้อมูลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 วิธีการหลักๆ คือ การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เจาะลึก และการสัมภาษณ์กลุ่มสาระของแต่ละวิธีมีรายละเอียดดังที่จะเสนอต่อไปนี้

1. การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม (Interviewing)
2. การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามเป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงปริมาณทางสังคมศาสตร์
3. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In – depth interviewing)
4. การสัมภาษณ์เจาะลึกโดยไม่ใช้แบบสอบถามเป็นวิธีการเก็บข้อมูลอีกวิธีหนึ่งซึ่งผู้วิจัยต้องการได้ข้อมูลที่ไม่ได้มีการกำหนดโครงสร้างของข้อมูลที่ต้องการเก็บไว้แน่นอน ดาวยตัวการสัมภาษณ์โดยไม่ใช้แบบสอบถามเป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่ต้องอาศัยความสามารถพิเศษของผู้สัมภาษณ์ในการซักถามติดตามรายละเอียดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ และ ติดตามประเด็นที่กำลังซักถามกันอยู่

การสังเกต

การสังเกตเป็นการเก็บข้อมูลโดยหารสังเกตแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท

1. การสังเกตแบบมีโครงสร้าง (Structured observation)
2. การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured observation)

การสังเกต 2 ประเภทนี้ยังอาจแบ่งย่อยออกเป็นการสังเกตแบบเข้าร่วม (Participant observation) หรือ แบบไม่เข้าร่วม (Non – participant observation)

บุญธรรม กิจปรีดาภิสุทธิ์ (2549: 233 - 257) ได้อธิบายการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งสามารถสรุป ได้ดังนี้

ปัจจัยสำคัญในการรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลประเภทใด จะเป็นข้อมูลที่ได้จากการนับหรือได้จากการชั่ง ตวง วัด ก็ตาม การเก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องคำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญต่อไปนี้

1. การตั้งนิยามศัพท์ของคุณลักษณะที่ต้องการเก็บรวบรวม จะต้องตั้งหรือให้นิยามศัพท์ไว้ก่อนลงมือรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้อ้างอิง และให้ข้อมูลตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัยที่ต้องการ
2. ความถูกต้อง (accuracy) และความตรง (validity) ของข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล

จะต้องคำนึงถึงข้อมูลที่เก็บได้เป็นพิเศษ ว่ามีความถูกต้องและตรงตามที่ต้องการหรือไม่ เพียงใด ข้อมูลที่ถูกต้องและตรงกับความต้องการนั้น จึงจะมีคุณค่าต่อการนำไปใช้ในการวิเคราะห์และเสนอผลการวิจัยต่อไป

3. ความแม่นยำ (precision) และเชื่อถือได้(reliable) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องมีการควบคุมและตรวจสอบอย่างละเอียดและรัดกุมเช่นเดียวกันที่จะให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำ และเชื่อถือได้เป็นที่ยอมรับของผู้อ่านและนักวิชาการทั้งหลาย โดยเฉพาะจะต้องพยายามพิสูจน์หรือแสดงให้เห็นว่าถ้ามีการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นใหม่ด้วยวิธีเดิม ในสภาพเดิมทุกอย่างจะได้ผลเหมือนเดิมหรือใกล้เคียงกับเดิมมากที่สุด

4. ความผิดพลาดที่เกิดขึ้น การเก็บรวบรวมข้อมูลหากไม่ระวังหรือไม่ละเอียดรอบคอบแล้วมักจะเกิดความผิดพลาดของข้อมูลเกิดขึ้นได้เสมอ โดยทั่วไป ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาอาจเกิดความผิดพลาดได้หลายประการ เช่น เครื่องมือไม่ดี ไม่มีความตรง และความเที่ยงไม่เป็นมาตรฐาน

5. การจัดบันทึกด้วยตัวเลข บัญชีสำคัญอีกประการหนึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การจัดบันทึกด้วยตัวเลข นอกจากจะบอกหน่วยชัดเจนแล้ว ยังจะต้องกำหนดด้วยว่าจะบันทึกตัวเลขเป็นจำนวนเท่าใด จะบันทึกตัวเลขเต็มหน่วยหรือมีทศนิยมด้วย จะต้องกำหนดไว้ให้ชัดเจนก่อนที่จะเริ่มออกเก็บรวบรวมข้อมูล

6. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อทำการวิจัยจะต้องระบุวิธีการเก็บให้ละเอียด ชัดเจนว่า จะเก็บอย่างไร ใช้วิธีการเก็บอย่างไรบ้าง และจะใช้เครื่องมืออะไรช่วยในการเก็บข้อมูลบ้าง

7. ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลทุกครั้งจะต้องกำหนดเวลาในการเก็บให้แน่นอนว่า จะเริ่มต้นเมื่อใด และสิ้นสุดเมื่อใด เหตุที่ต้องกำหนดเวลาก็เพราะต้องใช้ในการอ้างอิง เนื่องจากระยะเวลาที่ผลกระทบท่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของข้อมูลที่ได้

ขั้นตอนของการรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งส่วนมากจะเป็นการรวบรวมข้อมูลสนาม จึงอาจแบ่งขั้นตอนการเก็บที่สำคัญได้เป็น 6 ขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดตัวแปรที่ต้องการศึกษา ขั้นตอนแรกจะต้องกำหนดว่า การวิจัยในเรื่องที่จะทำมีอะไรเป็นตัวแปรที่ต้องการศึกษาบ้าง ทั้งตัวแปรอิสระตัวแปรตาม มีตัวแปรอิสระกี่ตัว และตัวแปรจะต้องกำหนดและให้ความหมายเชิงปฏิบัติการไว้อย่างชัดเจน จนสามารถวัดหรือนับได้

2. กำหนดข้อมูลและตัวชี้วัด จากตัวแปรที่ต้องการศึกษาจะต้องระบุข้อมูลและลักษณะข้อมูลที่ต้องการใช้ในการวิจัยเรื่องนั้นว่า มีข้อมูลอะไรบ้าง แต่ละตัวมีลักษณะอย่างไร วัดในระดับใด และจะใช้คุณสมบัติอะไรเป็นตัวชี้วัดข้อมูลนั้น จึงจะตรงกับสภาพความเป็นจริงของข้อมูลที่ต้องการศึกษา

3. กำหนดแหล่งข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลหรือแหล่งข้อมูลเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่จะต้องกำหนดไว้ให้ชัดเจนว่าเป็นใคร

4. เลือกวิธีรวบรวมข้อมูล วิธีและเครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลมีหลายอย่าง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องเลือกว่าจะใช้วิธีการและการใช้เครื่องมืออะไรเก็บจึงจะสะดวก ได้ข้อเท็จจริงและประหยัด

5. นำเครื่องมือรวบรวมข้อมูลทดลองใช้ เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกชนิดทุกประเภท ก่อนนำไปใช้ต้องนำไปทดลองเพื่อต้องการดูความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงและเพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือทั้งความตรวจ ความเที่ยง ความยากง่ายและอำนาจจำแนก รวมทั้งตรวจสอบความบกพร่องที่อาจเกิดขึ้น

6. ออกรวบรวมข้อมูลจริง ขั้นตอนนี้จะต้องมีการวางแผนและเตรียมการให้เรียบร้อย เริ่มจากจะเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างไร จะไปเก็บเองคนเดียว หรือจ้างวานให้คนอื่นไปช่วยเก็บรวบรวมให้ด้วย จะใช้คนเดียวทั้งหมดหรือใช้หลายคน

5. เอกสารเกี่ยวกับการวิเคราะห์ปริญาณิพนธ์

กฤษฎา เพ็ชรประยูร (2547:1-108) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เนื้อหาในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาเนื้อหาสาระทางการศึกษา ในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2. เพื่อศึกษาเนื้อหาสาระเปรียบเทียบวิธีการวิจัย ในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง 3. เพื่อศึกษาเนื้อหาสาระแหล่งข้อมูล ในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง 4. เพื่อศึกษาเนื้อหาสาระด้านพื้นที่การศึกษา ในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง 5. เพื่อศึกษาด้านเนื้อหาของประเภทของข้อมูล ในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ตั้งแต่ปีการศึกษา พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2546 จำนวน 608 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบบันทึกรายการ การเก็บรวบรวมข้อมูล จากหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for windows ผลการวิจัยพบว่า

1. สาขาที่สำเร็จที่มีจำนวนวิทยานิพนธ์มากที่สุดได้แก่ การวัดผลและประเมินผลการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 33.4

2. ปีการศึกษาที่สำเร็จที่มีจำนวนวิทยานิพนธ์มากที่สุดได้แก่ ปีการศึกษา 2546 คิดเป็นร้อยละ 16.1

3. เนื้อหาสาระที่มีการศึกษามากที่สุดได้แก่ ส่วนประกอบทางการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 67.1

4. เนื้อหาสาระเปรียบเทียบวิธีวิจัยที่มีมากที่สุดได้แก่ การวิจัยเชิงบรรยาย คิดเป็นร้อยละ 47.8

5. เนื้อหาด้านแหล่งข้อมูลที่มีมากที่สุด ได้แก่ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 77.1
6. เนื้อหาด้านพื้นที่การศึกษาที่มีมากที่สุด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร คิดเป็นร้อยละ 62.7
7. เนื้อหาด้านประเภทของข้อมูลที่มีมากที่สุด ได้แก่ ส่วนที่เป็นความคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 55.8

ขนิษฐา สิงห์เพ็ชร์ (2546:1-72) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์งานวิจัยทางด้าน ศิลปวัฒนธรรม ระหว่างปีพุทธศักราช 2535 ถึง 2540 โดยมีวัตถุประสงค์ศึกษาวิเคราะห์งานวิจัย ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ระหว่างพ.ศ.2533 ถึงพ.ศ.2540 ในประเด็น1. ประเภทของการวิจัย 2. ประเภทเนื้อหาของการวิจัย 3. ประเด็นที่ศึกษาวิเคราะห์ 4. ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการ วิจัย 5. การเก็บรวบรวมข้อมูล 6.การวิเคราะห์ข้อมูล ประชากรที่ใช้ได้แก่ งานวิจัยทางด้าน ศิลปวัฒนธรรมระหว่างปีพุทธศักราช 2535 ถึง 2540 จำนวน 78 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ การเก็บรวบรวมข้อมูล จากห้องสมุด สภาวิจัยแห่งชาติ การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการแจกแจงความถี่และการหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า

1. ประเภทของการวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงบรรยายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.0
2. ประเภทเนื้อหาที่วิจัยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยที่เกี่ยวกับเหตุการณ์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.38
3. ประเด็นที่ศึกษาวิจัยส่วนใหญ่เป็นประเด็นรูปแบบและองค์ประกอบมากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 29.05
4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุในท้องถิ่นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.48
5. วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่เป็นการสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.6
6. การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นข้อมูลบรรยายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 91.03

จินตนา เหมทานนท์ (2546: 1-118) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์และ การค้นคว้าแบบอิสระ ของสาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระหว่างปีพุทธศักราช 2539 ถึง 2544 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์วิทยานิพนธ์และการ ค้นคว้าแบบอิสระ ของสาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระหว่างปี พุทธศักราช 2539 ถึง 2544 ประชากรที่ใช้ได้แก่ วิทยานิพนธ์และการค้นคว้าแบบอิสระ ของสาขา จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระหว่างปีพุทธศักราช 2539 ถึง 2544 จำนวน 222 เรื่อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบบันทึกรายละเอียด การเก็บรวบรวมข้อมูล ห้องสมุดคณะศึกษาศาสตร์ และสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการ แจกแจงความถี่และการคำนวณค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า

1. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า งานวิจัยที่มีมากที่สุดในปี 2543 ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ การตั้งชื่องานวิจัยจะเป็นลักษณะที่บ่งบอกถึงประเด็นที่ศึกษา และมีการระบุตัวแปรที่ศึกษา การเขียนความเป็นนามามีลักษณะสอดคล้องกับเรื่องที่ทำวิจัย การกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ส่วนใหญ่ไม่มีการตั้งสมมุติฐาน การเขียนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับเรื่องที่ทำวิจัย มีการใช้เอกสารอ้างอิงไม่เกิน 10 ปี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ส่วนใหญ่ใช้นักเรียนระดับมัธยมตอนต้น ใช้วิธีการสุ่มแบบง่ายมากที่สุด เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม โดยการสร้างขึ้นเอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การนำเสนอข้อมูลในรูปของกิ่งตารากกิ่งบรรยายมากที่สุด งานวิจัยส่วนใหญ่จัดอยู่ในด้านจิตวิทยาการศึกษา

2. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหา พบว่างานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับจิต มีจำนวน 66 เรื่อง โดยส่วนใหญ่ศึกษาในด้านทัศนคติ งานวิจัยด้านสุขภาพและสภาวะทางอารมณ์ มีจำนวน 26 เรื่อง โดยส่วนใหญ่ศึกษาในด้านสุขภาพจิต งานวิจัยด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ มีจำนวน 8 เรื่อง โดยส่วนใหญ่ศึกษาในด้านพฤติกรรมกรรมการแสดงออก งานวิจัยด้านพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ และการจัดสภาพการเรียนรู้ มีจำนวน 5 เรื่อง โดยส่วนใหญ่ศึกษาในด้านพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ งานวิจัยด้านปัจจัยบางประการ ที่สัมพันธ์กับความสามารถทางสมอง มีจำนวน 23 เรื่อง โดยส่วนใหญ่ศึกษาในด้านความสามารถทางสอง ความคิดสร้างสรรค์ การตัดสินใจแก้ปัญหา งานวิจัยด้านการแนะแนว มีจำนวน 69 เรื่อง โดยส่วนใหญ่ศึกษาในด้านแนะแนวการศึกษา แนะแนวอาชีพ ปัญหาทางการแนะแนว บุคลากรทางการแนะแนวการจัดการบริหารแนะแนว

ดำรงศักดิ์ รุ่งเรืองวงศ์ (2543: 1-119) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์งานวิจัยประเภทปริญญาโทระดับมหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษาในประเทศไทย ระหว่างปีพุทธศักราช 2529 ถึง 2540 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปริญญาโทระดับมหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2529 จนถึงปีการศึกษา 2540 นประเด็น 1. ประเภทของการวิจัย 2. ประเภทเนื้อหาของการวิจัย 3. ระดับการศึกษาที่ทำวิจัย 4. ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 5. เขตพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่าง 6. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประชากรที่ใช้ได้แก่ปริญญาโทระดับมหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา จำนวน 173 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ การเก็บรวบรวมข้อมูล สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์ผลการวิจัยพบว่ามหาวิทยาลัย การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการแจกแจงความถี่และการคำนวณค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า

1. ปริญญาโทส่วนใหญ่ จัดเป็นประเภทของการวิจัยสำรวจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.68

2. ปริญญาโทส่วนใหญ่ จัดเป็นประเภทของเนื้อหาที่วิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 15.61

3. ปริมาณนิพนธ์ส่วนใหญ่ ระบุกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นครู อาจารย์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.95

4. ปริมาณนิพนธ์ส่วนใหญ่ กำหนดพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นกรุงเทพมหานครมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.62

5. ปริมาณนิพนธ์ส่วนใหญ่ ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.09

6. ปริมาณนิพนธ์ส่วนใหญ่ ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นค่าร้อยละมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 19.70

บวร ใจป่า (2543: 1-144) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น ระหว่างปี พ.ศ.2525 - 2539. โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น ระหว่างปี พ.ศ.2525 – 2539 ประชากรที่ใช้ได้แก่ วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน จำนวน 173 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสรุปลักษณะรายละเอียด รายการ การเก็บรวบรวมข้อมูล สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการแจกแจงความถี่และการคำนวณค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า

1. วิทยานิพนธ์ที่ได้รับอนุมัติให้สำเร็จการศึกษา ที่พบมากที่สุดคือ ปี พ.ศ.2538 คิดเป็นร้อยละ 13.87

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย ที่พบมากที่สุดคือ การวิจัยเพื่อศึกษา/สำรวจ คิดเป็นร้อยละ 26.01

3. ระเบียบวิธีวิจัย ที่พบมากที่สุดคือ การวิจัยเชิงทดลอง คิดเป็นร้อยละ 37.57

4. แหล่งความรู้ที่ศึกษาวิจัย ที่พบมากที่สุดคือ แหล่งความรู้ระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 42.20

5. ประชากร/กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ที่พบมากที่สุดคือ สถานภาพนักเรียน หรือนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 51.45

6. พื้นที่ที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัย ที่พบมากที่สุดคือ จังหวัดขอนแก่น คิดเป็นร้อยละ 39.63

7. วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ที่พบมากที่สุดคือ แบบเจาะจง คิดเป็นร้อยละ 24.87

8. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ที่พบมากที่สุดคือ แบบสอบถาม คิดเป็นร้อยละ 37.07

9. เนื้อหางานวิจัย ที่พบมากที่สุดคือ ด้านการสอน คิดเป็นร้อยละ 51.45

พริดา ศักดิ์แสง (2548: 1-142). ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ทางด้านฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ทางด้านฝึกอบรม

ทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร จำแนกตามสถาบันการศึกษา ปีพ.ศ.ของวิทยานิพนธ์ ประเภทของเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ ประเภทประชากรที่ใช้ กลุ่มตัวอย่าง ประเภทแหล่งข้อมูล ประเภทวิธีการวิจัยและประเภทเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประชากรที่ใช้ได้แก่วิเคราะห์วิทยานิพนธ์ทางด้านฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร จำนวน 185 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสำรวจข้อมูลวิทยานิพนธ์ การเก็บรวบรวมข้อมูล สภาวิจัยแห่งชาติ การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for windows ผลการวิจัยพบว่า

1. งานวิจัยส่วนมากมาจาก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 54 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 29.2

2. ปี พ.ศ. ของวิทยานิพนธ์ ส่วนมากเป็นปี2545 จำนวน 46 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 24.9

3. เนื้อหาของวิทยานิพนธ์ ส่วนมากเป็นหลักสูตร จำนวน 75 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 40.5

4. ประเภทของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ส่วนมากใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 141 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 76.2

5. ประเภทของแหล่งข้อมูลที่ใช้ ส่วนมากแหล่งข้อมูลของรัฐบาล จำนวน 112 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 60.5

6. ประเภทของวิธีการวิจัยที่ใช้ ส่วนมากใช้การวิจัยเชิงพรรณนา จำนวน 141 เล่ม คิดเป็นร้อยละ76.2

7. เครื่องมือที่ใช้ ส่วนมากใช้แบบสอบถาม จำนวน 94 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 50.8

ระวีวรรณ วรรณวิไชย (2545: 1-97) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ปริญญาณิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ทางด้านนาฏศิลป์ไทย ระหว่างปีพุทธศักราช 2515 ถึง 2543 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปริญญาณิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ทางด้านนาฏศิลป์ไทย ระหว่างปีพุทธศักราช 2515 ถึง 2543 ในประเด็น1. ประเภทของการวิจัย 2. ประเภทเนื้อหาของกรวิจัย 3. ประเด็นที่ศึกษาวิเคราะห์ 4. ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 5. การเก็บรวบรวมข้อมูล 6.การวิเคราะห์ข้อมูล ประชากรที่ใช้ได้แก่ปริญญาณิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ทางด้านนาฏศิลป์ไทย จำนวน 114 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบตรวจสอบรายการ การเก็บรวบรวมข้อมูลสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการแจกแจงความถี่และการคำนวณค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า

1. ปริญญาณิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต คิดเป็นร้อยละ 43.86

2.ปริญญาณิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย คิดเป็นร้อยละ 77.19

3. ปริญญาณิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาเรื่องนาฏศิลป์แบบแผน คิดเป็นร้อยละ 50.00

4.ปริญญาณิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นการวิเคราะห์ประเด็นการเรียนการสอน คิดเป็นร้อยละ 19.78

5.ปริญญาณิพนธ์ส่วนใหญ่ใช้ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบทละครหรือเอกสาร คิดเป็นร้อยละ 31.50

6. ปริมาณนิพนธ์ส่วนใหญ่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกต คิดเป็นร้อยละ 46.93

7. ปริมาณนิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย คิดเป็นร้อยละ 65.79

เอกภพ คำงาม (2546: 1-70) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาพลศึกษาในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาพลศึกษาในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ.2540 – 2545 2. เพื่อวิเคราะห์ประเภทของการวิจัย ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง ประเภทของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัย แบ่งตามประเภทลักษณะงานวิจัยทางพลศึกษา ประชากรที่ใช้ได้แก่ วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาพลศึกษาในประเทศไทย จำนวน 652 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบตรวจสอบรายละเอียดวิทยานิพนธ์ การเก็บรวบรวมข้อมูล ห้องสมุดบัณฑิตวิทยาลัย และหอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for windows ผลการวิจัยพบว่า

1. ประเภทของงานวิจัยที่มีผู้ทำมากที่สุด คือ การวิจัยเชิงพรรณนา จำนวน 522 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 80.1

2. หัวข้อของงานวิจัยที่มีผู้ทำมากที่สุด คือ การวิจัยเกี่ยวกับกีฬา จำนวน 250 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 38.3

3. ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยที่มีผู้ทำมากที่สุด คือ นักเรียน จำนวน 276 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 42.3

4. พื้นที่ของงานวิจัยที่มีผู้ทำมากที่สุด คือ กรุงเทพมหานคร จำนวน 231 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 35.4

5. การสุ่มประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยที่มีผู้ทำมากที่สุด คือ การสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 328 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 50.3

6. เครื่องมือของงานวิจัยที่มีผู้ทำมากที่สุด คือ แบบทดสอบ จำนวน 358 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 54.9

7. สถิติของงานวิจัยที่มีผู้ทำมากที่สุด คือ สถิติพื้นฐาน จำนวน 183 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 28.1

อัญชิสา ธรรมคุณ (2546: 1-101) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในช่วงปีการศึกษา 2543-2545 โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาจำนวนร้อยละของมหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาโดยการทำวิทยานิพนธ์ โดยมีวัตถุประสงค์ 2. เพื่อศึกษาคุณภาพวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่มีผลการประเมินคุณภาพ ในช่วงปีการศึกษา 2543-2545 3. เพื่อเปรียบเทียบร้อยละของปริญา

นิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐระหว่างสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กับสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ในช่วงปีการศึกษา 2543-2545 4. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพของปริญญาโทระดับมหาบัณฑิตจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐระหว่างสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กับสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ในช่วงปีการศึกษา 2543-2545 ประชากรที่ใช้ได้แก่วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จำนวน 10 แห่ง ในช่วงปีการศึกษา 2543-2545 การเก็บรวบรวมข้อมูล ห้องสมุดบัณฑิตวิทยาลัย และหอสมุดกลางของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จำนวน 10 แห่ง การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านจำนวนและร้อยละของมหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา ในปี 2545 มีจำนวนมากที่สุด
2. ด้านคุณภาพวิทยานิพนธ์ของมหาบัณฑิตอยู่ในระดับดี มีจำนวนมากที่สุด
3. ด้านการเปรียบเทียบร้อยละของวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มีจำนวนมากกว่า สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
4. ด้านการเปรียบเทียบคุณภาพวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผลอยู่ในระดับดี มากกว่าสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มีจำนวนมากกว่า

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดกลุ่มประชากร
2. การสร้างเครื่องมือวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นปริญญานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งเป็นปริญญานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ของสาขาวิชา ศิลปศึกษา ระหว่างปีพุทธศักราช 2531 ถึง 2549 รวมทั้งสิ้น 27 เล่ม จากสำนักงานหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

1. ประยงค์ มุทฺธเสน. (2535). วัฒนาการรูปแบบ เนื้อหาและกลวิธีทางศิลปะที่ปรากฏ อยู่ในประติมากรรมเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533.
2. ไมตรี เกตุขาว. (2540). การศึกษาลวดลายผ้าตีนจกในภาคเหนือตอนล่างของ ประเทศไทย.
3. เก่งกาจ ดันทองคำ. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะพื้นบ้าน : กรณีศึกษางานแหง หยวกในเขตภาคกลาง.
4. พัชราณี วัฒนชัย. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มคนไทยเชื้อ สายลาวครั้ง ในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย.
5. ตรีวิทย์ แพทย์เพียร. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะงานสลักกระดาดระดับโกศ สกุลช่างเพชรบุรี.
6. มธุรส ตั้งสุวรรณ. (2546). การศึกษาธรรมเนียมยอดในจังหวัดลพบุรี.
7. แก้วทอง สอนสังข์. (2546). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมกระจูดในจังหวัด นครราชสีมา พัทลุง และสุราษฎร์ธานี.
8. พรเพ็ญ พันธุ์ประดิษฐ์. (2546). การศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปหัตถกรรม เครื่องถม จังหวัดนครศรีธรรมราช.
9. ดาว กางกั้น. (2546). การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์งานแกะสลักไม้ของ คำอ้าย เดชดวงตา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515-2544.
10. สมพจน์ หวลมานพ. (2546). การศึกษาภูมิปัญญาในงานเครื่องปั้นดินเผาที่ปรากฏ ในแหล่งผลิตภัณฑ์บริเวณ แอ่งสกลนคร.

11. อรวรรณ สมใจนึก. (2547). เรือไทย : กรณีศึกษาเรือไทยพื้นบ้านในพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้านวัดยาง ณ รังสี จังหวัดลพบุรี.
12. นุกุล สุวรรณรัตน์. (2547). ศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านการทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้.
13. รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว. (2547). ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา.
14. จิระวดี วชิรานนท์. (2547). การศึกษาหัตถกรรมพื้นบ้านในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์กับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มทอผ้า อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น.
15. กมลรัตน์ หนองรัง. (2547). การศึกษาหัตถกรรมผ้าชาวไทยภูเขาในจังหวัดเชียงใหม่.
16. อนุমান สมบูรณ์ศิลป์. (2547). การศึกษาโคมในจังหวัดเชียงใหม่.
17. ชูชาติ งานดี. (2547). การศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของช่างท้องถิ่นเรื่อง "ตุ่ง" ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย.
18. ศิริรัตนา นันสนานนท์. (2547). การศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัย และตำบลศรีษะนาถัยจังหวัดสุโขทัย.
19. ธนียา กิตติสิทโธ. (2547). การศึกษาหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันในจังหวัดกระบี่ และจังหวัดตรัง.
20. พงศ์ชาติ อินทชุม. (2548). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะบนในเสมาของวัด ในบริเวณแหล่งชุมชนโบราณพื้นที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี.
21. เกษสิณี โชติกเสถียร. (2548). การศึกษางานศิลปะหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำใน ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี.
22. อภิศักดิ์ บุญเลิศ. (2548). การศึกษาวิเคราะห์งานหัตถกรรมหล่อทองเหลืองชุมชนบ้านท่ากระยาง อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี.
23. พงศพร พินิจวัฒน์. (2548). ศิลปกรรมท้องถิ่น : กรณีศึกษาหน้ากากผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย.
24. สายยนต์ เสือสูงเนิน. (2548). การศึกษาครุภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม ในตำบลโคกสลุง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี.
25. เลิศชาย สินเสริฐ. (2549). การวิเคราะห์ผลงานลวดลายปูนปั้นของสกุลช่างเพชรบุรี.
26. นรินทร์ รักนุ้ย. (2549). การศึกษาเครื่องจักสานกลุ่มบ้านโพธิ์ศรี ตำบลบางปลาหม้อ อำเภอบางปลาหม้อ จังหวัดสุพรรณบุรี. เฉพาะของกลุ่มเครื่องจักสานบ้านโพธิ์ศรี
27. สุรัชย์ เสือสูงเนิน. (2549). การศึกษางานศิลปะหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยเบิ่งโคกสลุงจังหวัดลพบุรี.

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบวิเคราะห์ปริญญาณิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ระหว่างปีพุทธศักราช 2531 จนถึงปีพุทธศักราช 2549 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ ลักษณะต่าง ๆ ของปริญญาณิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน โดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) เพื่อบันทึกข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ ของปริญญาณิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ไว้สำหรับเป็นข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป

ขั้นตอนการการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ศึกษารายละเอียด วิธีการและขั้นตอนในการทำงานวิจัยจากหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยสังคมศาสตร์ รวมทั้งศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์งานวิจัยต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นพื้นฐานแนวทางในการวิจัยและการสร้างเครื่องมือในการวิจัย เพื่อนำไปสู่การพิจารณาลักษณะและรายละเอียดต่าง ๆ ของงานวิจัยในแต่ละเล่ม ว่าควรจัดอยู่ในหัวข้อใดจึงเหมาะสม เพื่อจะได้แบบวิเคราะห์และผลการวิเคราะห์งานวิจัยที่มีความสมบูรณ์ที่สุด

สร้างแบบวิเคราะห์ปริญญาณิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ระหว่างปีพุทธศักราช 2531 จนถึงปีพุทธศักราช 2549 ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) เพื่อบันทึกข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ ของปริญญาณิพนธ์ ในแต่ละเล่มไว้ ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดที่ต้องการศึกษาในด้านประเภทของปริญญาณิพนธ์ เนื้อหาที่ศึกษา จุดมุ่งหมายที่ศึกษา ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

นำแบบวิเคราะห์ปริญญาณิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งมีรายชื่อ ดังนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร.โกสุม	สายใจ
อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต	
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผดุง	พรหมมูล
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายโครงการพิเศษ 1	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสงอรุณ	เชื้อวงษ์บุญ
ประธานหลักสูตรครุศึกษาศาสตร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ระหว่างปี พุทธศักราช 2531 จนถึงปีพุทธศักราช 2549 ที่ประชากรทั้งหมด โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงสำนักงานหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมจำนวนและรายชื่องานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้านด้วยตนเอง และศึกษารายละเอียดต่างๆ ของปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ระหว่างปีพุทธศักราช 2531 จนถึงปีพุทธศักราช 2549 ของสำนักงานหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่เป็นประชากรทุกเล่ม ปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้านเล่มใดที่มีปัญหา ผู้วิจัยจะนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาานิพนธ์หรือผู้ทรงคุณวุฒิ
3. เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ลงในแบบวิเคราะห์ปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ระหว่างปีพุทธศักราช 2531 จนถึงปีพุทธศักราช 2549 ทุกเล่ม และทำการทบทวนผลการบันทึกข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ในแบบวิเคราะห์ปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน เพื่อให้แน่ใจว่าผลการเก็บรวบรวมข้อมูลรายละเอียดจากงานวิจัยของผู้วิจัยถูกต้องครบถ้วนและสมบูรณ์ที่สุด

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลในส่วนที่จะทำการวิเคราะห์ปริญญาานิพนธ์ทั้งหมดแล้วจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามรายการในแบบวิเคราะห์ปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ระหว่างปีพุทธศักราช 2531 ถึง 2549 ตามความมุ่งหมายของการศึกษาวิจัยโดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. นำข้อมูลจากแบบวิเคราะห์ปริญญาานิพนธ์มาตรวจสอบความเรียบร้อย
2. นำข้อมูลที่ได้จากแบบวิเคราะห์ปริญญาานิพนธ์มาสรุปผลหาจำนวนในรายละเอียดต่างๆ
3. นำข้อมูลที่ได้สรุปผลจากแบบวิเคราะห์ปริญญาานิพนธ์ นำเสนอในรูปแบบตารางไขว้
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ปริญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ระหว่างปีพุทธศักราช 2531 ถึง 2549 จำนวนทั้งสิ้น 27 เล่ม ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ ข้อมูลโดยจำแนกในด้านประเภทของปริญาานิพนธ์ เนื้อหาที่ศึกษา จุดมุ่งหมายที่ศึกษา ประชากร หรือกลุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับ นำเสนอข้อมูลในรูป ตารางประกอบความเรียง โดยใช้การแจกแจงความถี่และแสดงค่าร้อยละ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลปริญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ระหว่างปีพุทธศักราช 2531 ถึง 2549 จำนวนทั้งสิ้น 27 เล่ม แล้วสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ประยงค์ มุทเสน. (2535). วิวัฒนาการรูปแบบ เนื้อหาและกลวิธีทางศิลปะที่ปรากฏ อยู่ในประติมากรรมเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิวัฒนาการด้านรูปแบบ เนื้อหา และกลวิธีทางศิลปะในประติมากรรมเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533 และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อวิวัฒนาการประติมากรรมเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533

ผลการวิจัยพบว่าด้านรูปแบบส่วนลำต้นในประติมากรรมเทียนพรรษาประเภทแกะสลัก เป็นการขยายสัดส่วนรูปแบบของเทียนที่ถวายพระส่วนในประเภทติดพิมพ์ มีการเปลี่ยนแปลงรูปทรงให้เป็นเหลี่ยม โดยมีทรวดทรงที่แปลกไปรูปแบบในส่วนของฐาน มีวิวัฒนาการมากตั้งแต่ปี 2522 - 2525 โดยการนำรูปแบบ ที่สร้างขึ้นใหม่ผสมผสานกับรูปแบบเหมือนจริง และสร้างให้มีขนาดใหญ่ขึ้น รูปแบบส่วนประกอบฐานมีวิวัฒนาการอย่างจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา เป็นการนำเอารูปแบบที่สร้างขึ้นใหม่คิดกับรูปแบบเหมือนจริงมาใช้ และมีรูปแบบตามความรู้สึกนึกคิด เพื่อเชื่อมโยงบางส่วนให้แน่นหนา ด้านเนื้อหาในส่วนลำต้นประเภทติดพิมพ์ ยังคงเนื้อหาไว้เฉพาะลายไทย ส่วนประเภทแกะสลักเนื้อหามีลวดลายกลายเป็นพื้น และนำรูปพุทธประวัติเข้ามาประกอบ ทำให้เนื้อหามีความหมายมากขึ้น เนื้อหาในส่วนฐานมีความโดดเด่นจากปี พ.ศ.2522-2525 โดยเปลี่ยนแปลงจากเนื้อหาลวดลายเป็นภาพสัตว์ที่มีความสำคัญทางศาสนา ด้านกลวิธี ส่วนลำต้นทั้งประเภทติดพิมพ์และแกะสลัก พยายามที่จะสร้างส่วนนี้ให้ใช้เนื้อเทียนน้อยลง วิวัฒนาการจากหล่อรวมทั้งลำต้น มาเป็นการแยกหล่อรหว่างยอดกับส่วนลำต้น ในประเภทแกะสลักมีการสร้างส่วนลำต้นเป็น 2 ชั้น ในปี พ.ศ. 2527 ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเพียงการแกะให้ลึกลงเพื่อให้ดูเหมือนว่ารูปและลายลอยโดดเด่น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิวัฒนาการเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี เริ่มจากปัจจัยและเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานซึ่งส่งผลต่อวิวัฒนาการด้านรูปแบบ เนื้อหาและกลวิธีในการสร้างสรรค์ อัน

ประกอบไปด้วย ปัจจัยสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองปัจจัยด้านความรู้ความคิด ปัจจัยด้านประยุกต์ วิทยา ปัจจัยด้านประสบการณ์ และปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์

2. ไมตรี เกตุขาว. (2540). การศึกษาลวดลายผ้าตีนจกในภาคเหนือตอนล่างของ ประเทศไทย. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลวดลายผ้าตีนจกในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย 3 จังหวัด ในประเด็นลักษณะของลวดลาย การใช้สี ความคล้ายเหมือนและแตกต่างของลวดลายในแต่ละจังหวัด กลุ่มตัวอย่าง เป็นผ้าตีนจกใน 3 จังหวัด ได้แก่ จ.แพร่ จ.อุตรดิตถ์ และ จ.สุโขทัย จังหวัด ละ 90 ผืน รวมทั้งสิ้น 270 ผืน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่าผ้าตีนจก อ.ลอง จ.แพร่สี ได้รับแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบจากสัตว์มีจำนวนมากที่สุด มีโครงสร้างของลวดลายเป็นลักษณะลวดลายสมมาตรบนพื้นผ้าตีนจกสีดำแดงจำนวนมากที่สุด มีจำนวนแถบลวดลายประกอบไม่มากนัก จึงมีลวดลายค่อนข้างโปร่ง การใช้สีมักใช้สีตัดกัน โดยโครงสร้างรวมเป็นสีวรรณะร้อน มักใช้สีต่างๆในปริมาณจากมากไปหาน้อยตามลำดับได้แก่ สีดำ สีเหลือง สีแดง สีเขียว สีขาวและสีอื่นๆ ผ้าตีนจก อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ ได้รับแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบจากสัตว์มีจำนวนมากที่สุด มีโครงสร้างของลวดลายสมมาตรบนพื้นผ้าตีนจกสีเดียวทุกผืน มีจำนวนแถบลวดลายประกอบมากจึงมีลวดลายค่อนข้างทึบแน่น การใช้สีมักใช้สีกลมกลืนกันโดยโครงสร้างรวมเป็นสีวรรณะเย็น มักใช้สีต่างๆในปริมาณจากมากไปหาน้อยตามลำดับได้แก่ สีเหลือง สีเขียว สีดำ สีแดง สีขาวและสีอื่นๆ ผ้าตีนจก จ.สุโขทัย ได้รับแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบจากรูปทรงเรขาคณิตมีจำนวนมากที่สุด มีโครงสร้างของลวดลายเป็นลักษณะลวดลายสมมาตรบนพื้นสีเดียวจำนวนมากที่สุด มีจำนวนแถบลวดลายประกอบไม่มากนัก จึงมีลวดลายค่อนข้างโปร่ง การใช้สีมักใช้สีตัดกัน โดยโครงสร้างรวมเป็นสีวรรณะร้อนมักใช้สีต่างๆ ในปริมาณจากมากไปหาน้อยตามลำดับได้แก่ สีแดง สีดำ สีเหลือง สีเขียว สีขาว และสีอื่นๆ

3. เก่งกาจ ดันทองคำ. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะพื้นบ้าน : กรณีศึกษางานแหงหยวกในเขตภาคกลาง. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาศิลปะงานแหงหยวกในประเด็น กระบวนการสร้างสรรค์ รูปแบบลวดลาย ผลงานแหงหยวกในเขตภาคกลาง ความเหมือนและความแตกต่างและกระบวนการถ่ายทอดความรู้งานแหงหยวกของแต่ละพื้นบ้านในเขตภาคกลาง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา กลุ่มช่างแหงหยวกในเขตภาคกลาง จังหวัดกรุงเทพมหานคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดชัยนาท

ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน ช่างแหงหยวกจะเริ่มต้นแหงหยวก ภายที่ ต้องการครบจะประกอบด้วยส่วนต่างๆ คือ ส่วนฐาน หรือส่วนเรือนไฟ ส่วนรัดเกล้า ส่วนเสา และส่วนประดับตกแต่งโดยนำฟักทอง ฟัก มะละกอ เผือก มัน และผลไม้ แกะสลักเป็นรูปสัตว์ ดอกไม้ เพื่อประกอบงานแหงหยวก และประดับด้วยดอกไม้สด ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ผลงานของกลุ่มช่างโรงเรียนผู้ใหญ่ตำหนักสวนกุหลาบซึ่งต่างจากกลุ่มช่างจังหวัดนครปฐม จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดชัยนาทซึ่งจะมีงานแหงหยวกเป็นหลัก มีการแกะสลักผลไม้เพียงเล็กน้อย จากนั้นประกอบเป็นชั้นๆ โดยเริ่มจากชั้นบนส่วนของรัดเกล้า ชั้นกลางส่วนของเรือนไฟสำหรับวางลูกโกศ หีบ ชั้นฐานส่วน ของฐานล่างสุด สิ่งสำคัญของแหงหยวกที่ประกอบไว้เป็นส่วนๆให้เป็นเป็นมุม 45 องศา ประโยชน์

การสร้างสรรค์ ผลงานเพื่อประดับตกแต่งเชิงตะกอน จิตกาธาน เมรุ พระเมรุมาศ ตั้งลูกโกศ และหีบ ก่อนทำการฌาปนกิจ ซึ่งเป็นงานอวมงคล งานหยาบจะใช้ประกอบงานมงคล คือ ลอยกระทง โทงเท้งโศนึ่ง ประดับธรรมมาสน์เทศนา รูปแบบการขึ้นโครงสร้าง ความประณีต ความคิดสร้างสรรค์ มีความแตกต่างกันอยู่กับยศศักดิ์ เพศผู้ตาย รูปแบบมีความกระบวนกรถ่ายทอดความรู้การแทงหยวกของกลุ่มช่างจะถ่ายทอดความรู้ให้กับ ลูก หลาน ญาติ และคนรู้จักที่มีใจรักงานศิลปะการแทงหยวกโดยให้เป็นลูกมือ ปฏิบัติ บอกกล่าว สังเกตการณ์ทำงานของช่างที่มีความชำนาญ และทักษะการแทงหยวกเป็นแบบอย่าง คุณสมบัติของช่างแทงหยวกต้องมีความอดทนและมีใจรักงานศิลปะการแทงหยวก เรื่องของความเชื่อที่เกี่ยวกับการแทงหยวกโดยรวมจะสร้างสรรค์ผลงานเพื่อความสวยงาม เป็นเกียรติกับผู้ตาย ที่สำคัญหยวกกล้วยมีคุณสมบัติพิเศษไม่ไหม้ไฟและดูดซับกลิ่น

4. พัชราณี วัฒนชัย. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง ในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย. มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาวิเคราะห์ลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวครั้งในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทยใน 5 จังหวัด ในประเด็นวิเคราะห์ลักษณะของลวดลาย การใช้สีของลวดลาย เปรียบเทียบความเหมือน ความต่างของลวดลายในแต่ละจังหวัด กลุ่มตัวอย่าง เป็นผ้ามัดหมี่ใน 5 จังหวัด ได้แก่ จ.อุทัยธานี จ.ชัยนาท จ.สุพรรณบุรี จังหวัดละ 60 ผืน และจังหวัดนครปฐม จ.กาญจนบุรี จังหวัดละ 20 ผืน รวมทั้งสิ้น 220 ผืน

ผลการวิจัยพบว่าผ้ามัดหมี่ บ้านทัพหลวง จ. อุทัยธานีมีการทอผ้าประเภทชิ้นหมี่รวดมากที่สุด ลักษณะลวดลายผ้ามัดหมี่ประเภทชิ้นหมี่รวดที่พบจำนวนมากที่สุดเป็นลักษณะลวดลายสัตว์ประเภทผ้าชิ้นหมี่คั่นพบจำนวนมากที่สุดเป็นลักษณะลวดลายสัตว์ ประเภทผ้าชิ้นหมี่ตาพบจำนวนมากที่สุดเป็นลักษณะลวดลายสัตว์ ซึ่งทั้ง 3 ประเภทได้แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบมาจากรูปแบบสัตว์ผสมรูปแบบเรขาคณิต ลักษณะลวดลายประกอบที่ปรากฏบนผืนผ้าได้รับแนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบสิ่งต่างๆ ที่พบมากที่สุดประเภทผ้าชิ้นทั้ง 3 ประเภทได้แก่รูปแบบเรขาคณิต และ การใช้สีของลวดลายผ้าที่พบจำนวนมากที่สุดในประเภทผ้าชิ้นหมี่รวดพบว่าโครงสร้างสีส่วนรวมเป็นการใช้สีวรรณะร้อน ประเภทชิ้นหมี่คั่นพบว่าโครงสร้างส่วนรวมเป็นการใช้สีตัดกัน และประเภทชิ้นหมี่ตาพบว่าโครงสร้างสีส่วนรวมเป็นการในสีวรรณะร้อน ผ้ามัดหมี่ บ้านเนินขาม จ.ชัยนาทมีการทอผ้าประเภทชิ้นหมี่รวดมากที่สุด ลักษณะลวดลายผ้ามัดหมี่ประเภทชิ้นหมี่รวดที่พบจำนวนมากที่สุดเป็นลักษณะลวดลายเบ็ดเตล็ด ซึ่งได้แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบมาจากรูปแบบจากเบ็ดเตล็ดผสมรูปแบบเรขาคณิต ประเภทผ้าชิ้นหมี่คั่นพบจำนวนมากที่สุดเป็นลักษณะลวดลายสัตว์ ได้แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบมาจากรูปสัตว์ผสมรูปแบบเรขาคณิต และประเภทผ้าชิ้นหมี่ตาพบจำนวนมากที่สุดเป็นลักษณะลวดลายสัตว์ ซึ่งได้แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบมาจากรูปแบบสัตว์ผสมรูปแบบเรขาคณิต ลวดลายประกอบที่ปรากฏบนผืนผ้าได้รับแนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบสิ่งต่างๆ ที่พบจำนวนมากที่สุดในประเภทผ้าทั้ง 3 ประเภทได้แก่ รูปแบบเรขาคณิต และ การใช้สีของลวดลายที่พบจำนวนมากที่สุดในประเภทชิ้นหมี่รวดพบว่าโครงสร้างสีส่วนรวมเป็นการใช้สีกลมกลืนจากสภาพคล้ายกันและประเภทชิ้นหมี่ตาพบว่าโครงสร้างสีส่วนรวมเป็นการใช้สีวรรณะ

ร้อน ผ้ามัดหมี่ บ้านป่าสะแก และบ้านทับผึ้งน้อย จ.สุพรรณบุรี มีการทอผ้าประเภทชิ้นหมี่รวดมากที่สุด ลักษณะลวดลายผ้ามัดหมี่ประเภทหมี่รวดที่พบจำนวนมากที่สุดเป็นลักษณะลวดลายเบ็ดเตล็ด ซึ่งได้แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบมาจากรูปแบบสัตว์ผสมรูปแบบเรขาคณิต และประเภทผ้าชิ้นหมี่คั่นตาพบจำนวนมากที่สุดเป็น ลักษณะลวดลายสัตว์ ซึ่งได้แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบมากจากรูปแบบสัตว์ผสมรูปแบบเรขาคณิต ลวดลายประกอบที่ปรากฏบนผืนผ้าพบจำนวนมากที่สุด ทั้งในประเภทผ้าชิ้นตาพบมากที่สุด ได้แก่ รูปแบบสัตว์ผสมรูปแบบเรขาคณิต และการใช้สีของลวดลายที่พบจำนวนมากที่สุดในประเภทชิ้นหมี่รวดและประเภทชิ้นหมี่คั่นตาพบว่าโครงสร้างสีส่วนรวมเป็นการใช้สีวรรณะร้อน และประเภทชิ้นหมี่คั่นพบว่าโครงสร้างสีส่วนรวมเป็นการใช้สีกลมกลืนของสีใกล้เคียง ผ้ามัดหมี่ บ้านนา จ. นครปฐม มีการทอผ้าประเภทชิ้นหมี่รวดมากที่สุด ลักษณะลวดลายผ้ามัดหมี่ประเภทหมี่ชิ้นรวดและประเภทชิ้นหมี่คั่นที่พบมากที่สุดเป็นลักษณะลวดลายประยุกต์ ซึ่งทั้ง 2 ประเภทได้แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบมาจากรูปแบบประยุกต์ผสมรูปแบบเรขาคณิต ลวดลายประกอบที่ปรากฏบนผืนผ้าที่พบจำนวนมากที่สุดในประเภทผ้าชิ้นหมี่รวดและประเภทหมี่คั่นได้แก่รูปแบบเรขาคณิต และการใช้สีของลวดลายที่พบจำนวนมากที่สุดในประเภทชิ้นหมี่คั่นพบว่าโครงสร้างสีส่วนรวมเป็นการใช้สีกลมกลืนของสีใกล้เคียง และประเภทชิ้นหมี่คั่นพบว่าโครงสร้างสีส่วนรวมเป็นการใช้สีวรรณะเย็น ผ้ามัดหมี่ บ้านบ่อพลอย จ. กาญจนบุรี มีการทอผ้าประเภทชิ้นหมี่รวดมากที่สุด ลักษณะลวดลายผ้ามัดหมี่ที่ประเภทชิ้นหมี่รวดที่พบจำนวนมากที่สุดเป็นลักษณะลวดลายประยุกต์ และประเภทผ้าชิ้นหมี่คั่นที่พบเป็นลักษณะประยุกต์ ซึ่งทั้ง 2 ประเภทได้แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบมาจากรูปแบบประยุกต์ผสมรูปแบบเรขาคณิต ลวดลายประกอบที่ปรากฏบนผืนผ้าในประเภทผ้าชิ้นหมี่รวด ได้แก่ รูปแบบเรขาคณิต และประเภทผ้าชิ้นหมี่คั่น ได้แก่รูปแบบพันธุ์ไม้ผสมรูปแบบเรขาคณิต การใช้สีของลวดลายผ้ามัดหมี่ที่พบจำนวนมากที่สุดในประเภทชิ้นหมี่รวดพบว่าโครงสร้างสีส่วนรวมเป็นการใช้สีวรรณะเย็น และประเภทชิ้นหมี่คั่นพบว่าโครงสร้างสีส่วนรวมเป็นการใช้สีกลมกลืนของสีตรงข้าม

5. ตรีวิทย์ แพทย์เพียร. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะงานสลักกระดาดระดับโกศสกุลช่างเพชรบุรี. มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาวิเคราะห์ศิลปะงานสลักกระดาดระดับโกศ สกุลช่างเพชรบุรีในประเด็น เทคนิคและวิธีการสร้างสรรค์ โดยโครงสร้างโกศและลวดลายระดับโกศและการพัฒนาลาย โดยศึกษาจากวัดที่มีการสร้างสรรค์ศิลปะงานสลักกระดาดระดับโกศ และมีช่างหรือผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นช่างประจำวัดนั้น จากกลุ่มตัวอย่างสกุลช่างทั้งหมด 9 วัดในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี

ผลการวิจัยพบว่าเทคนิคและวิธีการสร้างสรรค์ศิลปะงานสลักกระดาดระดับโกศประกอบด้วยวัสดุและเครื่องมือในการสลักกระดาด ส่วนใหญ่ยังคงใช้วัสดุและเครื่องมือซึ่งใช้มาตั้งแต่ครั้งในอดีต วิธีการสลักกระดาดประกอบด้วยขั้นตอนตามลำดับ 3 ขั้นตอน คือ ชั้นสลักลาย ชั้นตักแต่งและเสริมลาย ชั้นประดับลายบนตัวโกศ โครงสร้างโกศและลวดลายระดับโกศ มีการสืบทอดมาตั้งแต่ครั้งในอดีตเช่นกัน โครงสร้างโกศมีวิวัฒนาการมาจากรูปทรงสี่เหลี่ยมเหมือนกล่องหรือตู้ ซึ่งต่อมาก่อเป็นรูปทรงกลม หกเหลี่ยม แปดเหลี่ยม และสิบสองเหลี่ยมหรือย่อมุมไม้สิบสองระยะแรกเป็นการเลียนแบบโกศหลวง ต่อมาได้พัฒนาโครงสร้างจนเป็นเอกลักษณ์สกุลช่างของ

ตนเอง โครงสร้างโกศสิบสองเหลี่ยมถือว่าได้รับความนิยมในปัจจุบัน การพัฒนาของลายพบว่า รูปแบบลวดลายประดับโกศมีการถ่ายเทผสมผสานกันระหว่างสกุลช่างด้วยกัน จากวัดหนึ่งไปอีกรวัดหนึ่ง แต่แตกต่างกันในรายละเอียดและการนำไปใช้ประดับบนตัวโกศเล็ก ๆ น้อย ๆ ลวดลายประดับโกศของวัดเกาะเป็นลายดั้งเดิมมีลักษณะเฉพาะตน

6. มจรุส ตั้งสุวรรณ. (2546). การศึกษาธรรมาสันยอดในจังหวัดลพบุรี. มีจุดมุ่งหมายด้วยกัน 2 ประการ คือ ประการแรกเพื่อศึกษาถึงอิทธิพลในด้านคติความเชื่อ ความศรัทธาของกลุ่มชนชาวไทย กลุ่มชนชาวลาว กลุ่มชนชาวมอญ และกลุ่มชนชาวจีน ที่มีต่อพระพุทธศาสนาในการสร้างสรรค์ลวดลายบนธรรมาสันยอด ประการที่สองเพื่อศึกษารูปทรง ลวดลาย และโครงสร้างโดยรวมของธรรมาสันยอกในกลุ่มชนต่าง ๆ และเปรียบเทียบถึงอิทธิพลทางศิลปะที่ได้รับจากคติความเชื่อของแต่ละกลุ่มชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ธรรมาสันยอดจำนวน 25 หลัง จากวัดต่างๆ ใน 3 อำเภอคือ อำเภอเมือง ลพบุรี อำเภอกำแพง และอำเภอบ้านหมี่

ผลการวิจัยพบว่าลวดลายบนธรรมาสันยอกในจังหวัดลพบุรี ได้รับอิทธิพลมาจากคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและคติความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชน มีผลทำให้ธรรมาสันยอดแต่ละหลังจะมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชนตนเอง ลวดลายที่ปรากฏจึงสามารถบ่งบอกถึงความเป็นกลุ่มชนได้ ลวดลายที่บ่งบอกถึงความเป็นกลุ่มชนที่พอจะสรุปได้คือ ลวดลายพญานาคและลวดลายสิงห์โดยมากจะพบบนธรรมาสันยอดของกลุ่มชนชาวไทยกับกลุ่มชนชาวลาว ลวดลายหงส์พบบนธรรมาสันยอดของกลุ่มชาวไทยกับกลุ่มชนชาวมอญ ลวดลายมังกรพบบนธรรมาสันยอดของกลุ่มชนชาวจีน สีที่ได้รับความนิยมในการตกแต่งบนธรรมาสันยอดคือ สีทองหรือสีเหลืองกับสีแดง และเมื่อทำการเปรียบเทียบอิทธิพลทางศิลปะพบว่า การยอมรับเอาวัฒนธรรมทางศิลปกรรมของชาวตะวันตกในชนชั้นปกครองส่งผลต่อการสร้างสรรค์ธรรมาสันยอดทั้งในด้านโครงสร้างและลวดลาย หน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของจังหวัดลพบุรี ควรเข้ามาประสานงานทั้งในส่วนของคุณชนและส่วนจังหวัด เพื่อทำการอนุรักษ์ธรรมาสันยอกไว้ให้แก่นุชนรุ่นหลังได้ชื่นชมและทำการศึกษาค้นคว้าต่อไป

7. แก้วทอง สอนสังข์. (2546). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมกระจูดในจังหวัดนราธิวาส พัทลุง และสุราษฎร์ธานี. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์งานศิลปหัตถกรรมกระจูดในจังหวัดนราธิวาส พัทลุง และสุราษฎร์ธานี ในประเด็น ขั้นตอนกรรมวิธีการผลิต ลายสาน และรูปแบบผลิตภัณฑ์ ตลอดจนเปรียบเทียบผลงานศิลปหัตถกรรมกระจูดในประเด็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น ความเหมือนและความแตกต่าง รวมทั้งการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำนานหัตถกรรมกระจูด กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตหัตถกรรมบ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส กลุ่มผู้ผลิตหัตถกรรมกระจูดบ้านทะเลน้อย ตำบลพนาบุตร อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง และกลุ่มผู้ผลิตหัตถกรรมกระจูดบ้านปอกรัง ตำบลท่าสะทอน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการวิจัยพบว่าขั้นตอนกรรมวิธีการผลิตหัตถกรรมกระจูดของทั้งสามแหล่งผลิตมีลักษณะที่เหมือนกัน เป็นส่วนมาก ตั้งแต่ขั้นตอนเตรียมกระจูด จนถึงขั้นผลิตเป็นหัตถกรรมกระจูด

และแตกต่างกันบ้างในกรรมวิธีบางอย่างเช่น การใช้วัสดุประกอบเป็นผลิตภัณฑ์ การใช้สารเคลือบผิว สานสายกระจูดบ้านทอนมีลายสานแบบดั้งเดิมมากที่สุดถึง 15 ลาย มีลายสานแบบดั้งเดิมเพียงลายเดียว คือ ลายสองบ้านทะเลน้อยมีลายสานแบบพัฒนามากที่สุดซึ่งมีมากกว่า 30 ลาย ลายสานกระจูดบ้านทอนมีความแตกต่างทางลักษณะของลายสานอันเนื่องมาจากลักษณะเฉพาะของพื้นที่ถิ่นที่นับถือศาสนาอิสลาม รูปแบบผลิตภัณฑ์ทั้งสามแหล่งผลิตภัณฑ์ผลิตมีลักษณะของผลิตภัณฑ์แบบดั้งเดิมเหมือนกันซึ่งผลิตเพื่อเป็นสิ่งของเครื่องใช้ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ส่วนผลิตภัณฑ์แบบพัฒนาทั้งสามแหล่งผลิตมีทั้งเหมือนกันและแตกต่างกัน รูปแบบผลิตภัณฑ์แบบพัฒนาทั้งสามแหล่งผลิตสร้างขึ้นตามความต้องการของตลาด การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานหัตถกรรมกระจูดทั้งสามแหล่งผลิตมีลักษณะที่เหมือนกันคือสืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่ผลิตงานหัตถกรรมกระจูดเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันและพัฒนาปรับเปลี่ยนมาจนถึงปัจจุบัน โดยจากความคิดสร้างสรรค์ของชาวบ้านผู้ผลิตเองและจากความช่วยเหลือในการฝึกให้จากหน่วยงานของรัฐ

8. พรเพ็ญ พันธุ์ประดิษฐ์. (2546). การศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปหัตถกรรมเครื่องถม จังหวัดนครศรีธรรมราช. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลวดลาย กระบวนการถ่ายทอดการทำเครื่องถมในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยศึกษาจากช่างผู้เชี่ยวชาญทางด้านเครื่องถม มีช่าง 3 ประเภท คือ ช่างรูป ช่างสลัก และช่างถม กระบวนการผลิต

ผลการวิจัยพบว่าช่างรูป เป็นช่างที่ขึ้นรูปพรรณเครื่องถม จะต้องมีความรู้ในด้านการออกแบบรูปพรรณ การขึ้นรูปพรรณการให้ความร้อนโลหะและการหลอมโลหะ ช่างสลัก เป็นช่างที่ต้องได้รับการถ่ายทอดในด้านการออกแบบลวดลาย การสลักลาย การเพร่าลายได้อย่างสวยงาม ช่างถม เป็นช่างที่ต้องได้รับการถ่ายทอดของช่างทั้งสองประเภทแรกด้วย เพราะต้องมีความเข้าใจในการให้ความร้อนโลหะ และการตีเหล็กของลวดลายที่สลัก ความรู้เฉพาะของช่างถมเป็นเรื่องการทำน้ำยาถมและการลงถม ลวดลายในเครื่องถมจังหวัดนครศรีธรรมราช ลวดลายที่ออกแบบยังแสดงถึงความศรัทธา ความรู้สึกนึกคิด และความเชื่อของช่างที่มีต่อศาสนา

9. ดาว กางกั้น. (2546). การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์งานแกะสลักไม้ของคำอ้าย เดชดวงตา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515-2544. มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษากระบวนการคิด กระบวนการผลิตและกระบวนการถ่ายทอดงานแกะสลักไม้ของนายคำอ้าย เดชดวงตา ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว

ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการสร้างสรรค์งานแกะสลักไม้ของนายคำอ้าย เดชดวงตา มีกระบวนการที่เกี่ยวกับความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมเกี่ยวกับโครงสร้างทางศิลปะ กระบวนการผลิตจะเป็นการแสดงออกในเรื่องของความจริงตามธรรมชาติ แสดงออกในเรื่องของสัญลักษณ์แสดงออกในเรื่องของอารมณ์และแสดงออกในเรื่องของรูปทรง สัดส่วน กระบวนการถ่ายทอดที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์วัสดุโดยการแปรสภาพในทางบวกได้แก่ การปั้น การหล่อ การแปรสภาพในทางลบ ได้แก่ การแกะสลักไม้ การสลักคูน การฉลุ และกระบวนการบูรณาการจากวัสดุต่างชนิดกันหรือชนิดเดียวกัน ได้แก่ การปะติด การมัด การต่อ การทาบ

10. สมพจน์ หวลมานพ. (2546). การศึกษาภูมิปัญญาในงานเครื่องปั้นดินเผาที่ปรากฏในแหล่งผลิตภัณฑ์บริเวณ แอ่งสกลนคร. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาภูมิปัญญาในงานเครื่องปั้นดินเผาที่ปรากฏในแหล่งผลิตบริเวณแอ่งสกลนครในประเด็นกระบวนการผลิต วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีเพื่อช่วยการผลิต รูปแบบ ประโยชน์ใช้สอย คุณค่าทางความงาม คุณค่าต่อชุมชน

ผลการวิจัยพบว่าวัสดุอุปกรณ์ วัสดุ ที่สำคัญประกอบไปด้วยดินเหนียว แกลบหรือทรายละเอียด มีการเผาด้วยเตาแบบสุ่ม เตาระบายความร้อนลง และเตาแบบระบายความร้อนขึ้น ซึ่งใช้เชื้อเพลิงจากธรรมชาติ อุปกรณ์ที่ใช้กระบวนการผลิตที่เกิดจากภูมิปัญญาที่สร้างสรรค์ด้วยวัสดุธรรมชาติ วัสดุในท้องถิ่น ประยุกต์เป็นอุปกรณ์ ประกอบด้วยอุปกรณ์ที่เป็นเทคโนโลยีพื้นบ้าน เช่น แป้นหมุน หินดู ไม้ตีข และอุปกรณ์ที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่เช่นเครื่องนวดดิน แป้นหมุนไฟฟ้า กระบวนการผลิต ประเภทเครื่องปั้นดินแบ่งตามอุณหภูมิพบว่าสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทเทอรากอตดำ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ พบมากในบริเวณแอ่งสกลนคร เพราะเผาได้ที่อุณหภูมิ 1000 ° ซ.และประเภทเอิร์ทเธนแวร์พบในลำดับรองลงมา เผาได้ที่อุณหภูมิระหว่าง 1000° - 1200° ซ. เพราะว่าเนื้อดินมีคุณสมบัติเหมาะกับการทำเครื่องปั้นดินเผา มีแร่ธาตุผสมในเนื้อดิน จึงสามารถเผาได้ที่อุณหภูมิสูง ทำให้ได้เนื้อดินเผาแกร่งเหมาะสำหรับทำครก ไหปลาร้า ภาชนะใส่น้ำ ประโยชน์ใช้สอย พบว่านิยมนำไปตกแต่งมากที่สุด ด้วยการเพิ่มความงามทางสุนทรียะแก่สถาปัตยกรรมภายในและภายนอก ใกล้เคียงกับประโยชน์ใช้สอยด้านเครื่องใช้ ในครัวเรือน หรือการเกษตร ในการดำเนินชีวิตของชาวอีสานตั้งแต่อดีต – ปัจจุบัน ด้านเบ็ดเตล็ดมักจะทำขึ้นเพื่อใช้สอยหลายๆด้าน ในงานเครื่องปั้นดินเผาในชั้นเดียวกัน และของที่ระลึกน้อยที่สุดซึ่งมีประโยชน์ใช้สอยทำขึ้นเพื่อระลึกถึงพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ รูปแบบ รูปแบบสิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมากที่สุด เพราะสามารถตอบสนองรูปแบบที่เหมาะสมกับความต้องการในการบริโภคแตกต่างกันไป ที่มีรูปแบบเหมาะสมกับการใช้หมักปลา เพื่อถนอมอาหาร เป็นภูมิปัญญาของชาวอีสานมาช้านาน หรือรองลงมารูปแบบของธรรมชาติ เป็นรูปแบบที่มีการดัดแปลงจากสภาวะแวดล้อมในธรรมชาติของคน สัตว์ นำมาเลียนแบบเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีลักษณะเฉพาะ รูปเรขาคณิต เป็นรูปแบบที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน เป็นรูปแบบที่พบได้จากเครื่องใช้ด้านการเกษตร เช่น กระถาง แจกัน และเครื่องปั้นดินเผาในแอ่งสกลนคร รูปแบบของมนุษย์น้อยที่สุด คุณค่าทางความงาม เครื่องปั้นดินเผาในแอ่งสกลนคร ได้รับอิทธิพลความงามที่ได้จากธรรมชาติมากที่สุดเป็นการดัดแปลง เลียนแบบ สภาวะแวดล้อม ประยุกต์ด้วยภูมิปัญญาจากบรรพชนในอดีต และพัฒนาจนถึงปัจจุบันเพื่อให้ได้เครื่องปั้นดินเผาที่มีเอกลักษณ์มีคุณสมบัติเฉพาะในแต่ละชิ้นงานเครื่องปั้นดินเผา รองลงมาอิทธิพลความงามที่ได้รับจากความเชื่อเทพเจ้า พบว่าทำเลียนแบบ รูปทรง ลวดลาย เครื่องปั้นดินเผาแบบบ้านเชียง อิทธิพลความงามที่ได้รับจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เป็นงานเครื่องปั้นดินเผาที่ประยุกต์ด้วยการนำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา อิทธิพลความงามที่ได้รับจากความเชื่อทางศาสนาน้อยที่สุด ซึ่งเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่ตอบสนอง ตามหลักปฏิบัติที่ตีงามทางพุทธศาสนา เทคโนโลยีเพื่อช่วยการผลิต แบ่งได้เป็นเทคโนโลยีในการขึ้นรูป และวิธีการเผาซึ่งเป็นเทคโนโลยีพื้นบ้านและเทคโนโลยีสมัยใหม่ คุณค่าต่อชุมชน สามารถสร้างคุณค่าให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมใน

วิถีชีวิตชนบท และมูลค่าทางเศรษฐกิจในการดำเนินชีวิตให้ดำรงอยู่ได้ ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ สภาพชีวิตความเป็นอยู่และคติความเชื่อของชุมชนวิถีชีวิตของชุมชนในแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาบริเวณแอ่งสกลนครมีความยึดมั่นศรัทธาในพุทธศาสนาตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสานมีความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายแบบวิถีชีวิตบททั่วไปที่ยังพึ่งพาธรรมชาติ ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ และทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพหลักตลอดทั้งปีและมีบางส่วนทำเป็นอาชีพเสริมหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จสิ้นด้านสื่อสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและชุมชน

11. อรวรรณ สมใจนึก. (2547). เรือไทย : กรณีศึกษาเรือไทยพื้นบ้านในพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้านวัดยาง ณ รังสี จังหวัดลพบุรี. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาประเภท รูปแบบ ของเรือไทยพื้นฐานวิถีชีวิต พิธีกรรมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเรือ

ผลการวิจัยพบว่าเรือที่พบในพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้านวัดยาง ณ รังสี แบ่งตามลักษณะการใช้สอย คือ เรือขนาดใหญ่ใช้บรรทุกสิ่งของที่มีน้ำหนักมาก เรือขนาดเล็กใช้สำหรับเดินทางไปมาระหว่างสถานที่ต่างๆ และมีวิธีการผลิต 2 ประเภท คือ ประเภทเรือขุด ซึ่งเป็นการสร้างจากไม้ทั้งต้นมีทั้งหมด 8 รูปแบบ ประเภทที่ 2 ประเภทเรือต่อ เป็นเรือที่สร้างจากไม้กระดาน มีทั้งหมด 9 รูปแบบ และจากการวิเคราะห์รูปแบบเรือพบว่า เรือแต่ละรูปแบบมีโครงสร้างคล้ายกัน แตกต่างกันที่ขนาด เนื่องจากจุดมุ่งหมายในการใช้สอยต่างกัน และไม้ที่นิยมใช้ต่อเรือ คือ ไม้สัก ไม้มะค่า ไม้ตะเคียน ไม้มะยมหอม และไม้ยาง เคลื่อนที่โดยการพาย ถ่อ และแจว วิถีชีวิตริมน้ำในสมัยก่อนผู้คน มักตั้งบ้านเรือและตั้งสถานที่สำคัญไว้ริมแม่น้ำเพื่อความสะดวกสบายในการเดินทางติดต่อ เนื่องจากในสมัยก่อนแม่น้ำเป็นเส้นทางคมนาคม ลักษณะการปลูกบ้านเรือนจะเป็นบ้านใต้ถุนสูงเพื่อการป้องกันน้ำท่วมในหน้าน้ำเป็นทั้งอุปโภคและบริโภคที่สำคัญ เป็นแหล่งอาหาร และใช้น้ำในการเกษตร มีประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ แต่ในปัจจุบันได้มีการฟื้นฟูสภาพแม่น้ำ มีการอนุรักษ์ประเพณีพิธีกรรมไว้ให้เป็นมรดกแก่คนรุ่นหลัง โดยความร่วมมือของทั้งภาครัฐ เอกชน และคนในท้องถิ่น

12. นกุล สุวรรณรัตน์. (2547). ศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปปะพื้นบ้านการทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปปะพื้นบ้านการทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้ ในประเด็น กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้ กระบวนการสร้างสรรค์งานทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง การทอผ้าเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา การทอผ้านาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง และการทอผ้าพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการวิจัยพบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปปะพื้นบ้านการทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้ มีส่วนประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้ และกระบวนการสร้างสรรค์งานทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้ วิธีการถ่ายทอด พบว่า การทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้ มีวิธีการถ่ายทอดโดยวิธีให้ผู้รับการถ่ายทอดการทอผ้าดูแบบอย่างการปฏิบัติของผู้ถ่ายทอดการทอผ้า วิธีการให้ผู้รับการถ่ายทอดการทอผ้าฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง วิธีที่ผู้ถ่ายทอดการทอผ้าทำให้ดูแล้วให้ผู้รับการถ่ายทอดการทอผ้าทำตามทีละขั้นตอน ขั้นตอนการถ่ายทอด พบว่า การทอผ้าพื้นเมือง

ภาคใต้มีขั้นตอนการถ่ายทอดในขั้นเตรียมการโดยการให้ผู้รับการถ่ายทอดการทอผ้าสะสมความรู้จากการสังเกตการณ์ปฏิบัติของผู้ถ่ายทอดการทอผ้า เทคนิคการถ่ายทอดความรู้ พบว่า มีเทคนิคการถ่ายทอด สื่อวัสดุ อุปกรณ์ ใช้สื่อบุคคล คือ ผู้ถ่ายทอดความรู้ใช้สื่อของจริงในการฝึกปฏิบัติ บรรยากาศการเรียนรู้ ประสานกลมกลืนอยู่ในวิถีชีวิตประจำวัน และการทำงาน ระยะเวลาการเรียนรู้ ใช้ระยะเวลาเรียนรู้ฝึกฝนความชำนาญเป็นแรมปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถปฏิภาณไหวพริบของแต่ละบุคคล

13. รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว. (2547). ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา. มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1. ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน 2. ศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการผลิต 3. ศึกษาหลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ว่าด้วยมาตรฐานของกลุ่มสินค้า ตัวอย่างที่ศึกษา คือ ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ที่ทำจากกะลามะพร้าว บ้านเลขที่ 100 บ้านหน้าถ้ำ หมู่ที่ 6 ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชนของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวเป็นการดำเนินธุรกิจชุมชน โดยการผลิตเครื่องใช้ที่ทำจากกะลามะพร้าวมีภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นหลักมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน มีการร่วมกลุ่มขึ้นเพื่อการบริหารการจัดการครบวงจร ทั้งการผลิต การตลาด การเลือกสรรวัตถุดิบ การควบคุม ตลอดจนการบริหารจัดการกลุ่มก่อให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดและการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการรวบรวมกลุ่มที่สามารถจำแนกมาปรับปรุงประยุกต์ใช้และพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการผลิต ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดส่วนใหญ่จะเป็นคนใกล้ชิด ลูกหลานและเครือญาติ ตลอดจนผู้ที่มีความสนใจถือว่าการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระดับบุคคล ได้รับการเรียนรู้โดยตรงจากผู้ถ่ายทอดในขั้นต้นจากการสังเกตด้วยตัวเองและด้วยวิธีการบอกเล่า จากนั้นได้รับการสาธิตขั้นตอนกรรมวิธีการทำให้ดูจากช่างฝีมือผู้มีทักษะความรู้ความสามารถ ทุกคนมีส่วนร่วมทดลองปฏิบัติจริงให้เกิดความชำนาญมีทักษะฝีมือ สามารถนำไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและเป็นทุนการศึกษา กลุ่มจะเป็นผู้ดำเนินการหาตลาดเองเพื่อให้กระบวนการผลิตสินค้ามีความต่อเนื่องและได้ผลิตภัณฑ์ที่มีมาตรฐานคุณภาพสากล ซึ่งได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ การตลาด การบัญชี รวมถึงการปล่อยเงินทุนหมุนเวียนให้กลุ่มกู้ยืมสำหรับการบริหารจัดการกลุ่มด้วย

14. จิระวดี วชิรานนท์. (2547). การศึกษาหัตถกรรมพื้นบ้านในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์กับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มทอผ้า อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษางานหัตถกรรมพื้นบ้านในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์กับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มทอผ้า ในแหล่งผลิตที่สำคัญกับการคัดเลือกและขึ้นบัญชีการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มทอผ้า ในแหล่งผลิตที่สำคัญที่ได้รับการคัดเลือกและขึ้นบัญชีผลิตภัณฑ์ดีเด่นในเขตพื้นที่อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในงานวิจัยเป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านชุมชน หมู่ 1 ตำบล ศรีบุญเรือง กลุ่มทอผ้าบ้านนาดอกไม้ หมู่ที่

11 ตำบลชนบท และกลุ่มทอผ้าบ้านหัวผาย หมู่ 2 ตำบลปอแดง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น 120 คน

ผลงานวิจัยพบว่าสมาชิกกลุ่มทอผ้ามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพึ่งตนเองอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.852 และมีการพึ่งตนเองในภาพรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.443 สมาชิกกลุ่มทอผ้ามีการพึ่งตนเองในด้านเทคโนโลยี หรือเครื่องมือในการประกอบอาชีพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.507 ซึ่งสังเกตได้จากเครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้าที่ยังคงใช้ภูมิปัญญาของตนผลิตเครื่องมือขึ้นมาเองและมีการดัดแปลงวัสดุต่างๆ เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับงานพร้อมทั้งมีการบำรุงรักษาเครื่องมือในการประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอ สมาชิกกลุ่มทอผ้ามีการพึ่งตนเองในด้านเศรษฐกิจ หรือการประกอบอาชีพ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.460 การพึ่งตนเองในด้านเศรษฐกิจของสมาชิกพบว่า รายได้จากงานหัตถกรรมผ้าทอทำให้ฐานะความเป็นอยู่ในครอบครัวดีขึ้น มีเงินออมเพื่อเก็บไว้เป็นทุนในการประกอบอาชีพ และที่สำคัญสมาชิกเริ่มปรับเปลี่ยนวิธีความคิดที่จะพึ่งพาจากเศรษฐกิจภายนอกไปเป็นพึ่งพาเศรษฐกิจภายใน ซึ่งเห็นได้จากการที่สมาชิกที่มีความต้องการที่จะขยายกิจการงานของตนเองส่วนใหญ่จะคำนึงถึงกำลังทรัพย์และกำลังแรงงานในครัวเรือนของตนเองก่อนเป็นอันดับแรก สมาชิกกลุ่มทอผ้ามีการพึ่งตนเองในด้านทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.087 สาเหตุที่สมาชิกไม่สามารถพึ่งตนเองได้ในด้านนี้ได้มากนัก เป็นผลมาจากสมาชิกขาดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในการดูแลและบำรุงรักษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ

15. กมลรัตน์ หนองรัง. (2547). การศึกษาหัตถกรรมผ้าชาวไทยภูเขาในจังหวัดเชียงใหม่. มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิต กระบวนการผลิต ลวดลายและการใช้สีของหัตถกรรมผ้าต่างๆ ของชาวเขา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรตัวอย่างที่เป็นชาวเขา 2 เผ่า ได้แก่ ชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่บ้านห้วยผาศี้น ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด และชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ที่บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม

ผลการวิจัยพบว่าลักษณะรูปแบบของหัตถกรรมผ้าของชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่เป็นเครื่องนุ่งห่มพบ 8 ประเภท คือ เสื้อผู้หญิงแต่งงานแล้ว เสื้อหญิงสาวชุดกระสอบ เสื้อชาย ผ้าซิ่น ผ้าพันศีรษะ ผ้าพันคอ ผ้าเช็ดตัว ผ้าห่ม องค์กรประกอบที่ทำให้เกิดลวดลายคือ การทอจก การทอลายน้ำไหล และการปัก ลวดลายที่พบส่วนมากเป็นลายดั้งเดิม โดยลายจะเป็นลายข้าวหลามตัด สีที่ใช้มากคือ สีดำ และสีแดง ลักษณะรูปแบบของหัตถกรรมผ้าของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งที่เป็นเครื่องนุ่งห่มพบ 14 ประเภท คือ เสื้อกันเปื้อนผู้หญิง เสื้อผู้หญิง เสื้อผู้ชาย กระโปรง ผ้าผูกเอวหญิง เข็มขัด หมวกกางเกง ผ้ากันเปื้อนหญิง ผ้ากันเปื้อนผู้ชาย เสื้อคลุมศพ ผ้าพันขา ผ้าพันหัว และผ้าอ้อมเด็ก องค์กรประกอบที่ทำให้เกิดลายคือ การปัก การเย็บตัดต่อผ้า และการเขียนเทียน ลวดลายที่พบมากที่สุดคือลวดลายที่เกิดจากการปักไหม โดยลักษณะลวดลายหลักที่พบมาจากลายเรขาคณิตได้แก่ สามเหลี่ยม และเส้นซิกแซก รองลงมาคือลายปีกนกและลายหอย ลวดลายของหัตถกรรมผ้าของชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง บ้านห้วยผาศี้น พบการทอผ้าที่ทำให้เกิดลวดลาย 4 วิธีคือ ลายเส้นในเนื้อผ้า การสลัปสี(ลายน้ำไหล) การทอจก และการทอขีด ลวดลายส่วนมากที่พบเป็นลายเกิดจาก

การสลัปสี (ลายน้ำไหล) และการทอจก เป็นรูปเรขาคณิตและลายดอกไม้ ส่วนการปักใช้ไหมและลูกเดือยปักให้เกิดลาย นิยมปักบนเสื้อและผ้าพันศีรษะ ลวดลายที่พบคือ ลายแมงมุมและลายเรขาคณิต ในการสืบทอดหัตถกรรมผ้าของชาวไทยภูเขาทุกเผ่า พบว่ามีการสืบทอดกันภายในเผ่าเฉพาะเพศหญิงเท่านั้น ผู้ชายมีส่วนช่วยในการผลิตวัสดุอุปกรณ์ แต่ผู้หญิงจะเป็นคนออกแบบและควบคุมการผลิตการสอนจะเริ่มที่อายุเฉลี่ย 8-9 ปี ในเผ่ากะเหรี่ยงการทอผ้าจะฝึกกันเฉพาะเด็กผู้หญิง โดยจะต้องทอชุดกระสอบเองเพื่อใส่แต่งงาน 1 ชุด ส่วนในเผ่าม้งการทอผ้าจะถ่ายทอดกันเมื่อแต่งงานแล้ว ปัจจุบันในหมู่บ้านผู้หญิงที่ทอผ้าเป็น มีอายุเกิน 40 ส่วนการสืบทอดที่พบมากในชาวไทยภูเขาเผ่าม้งคือการปักผ้าโดยการสอนจะทำกันเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 3-4 คน อิทธิพลระหว่างชาวไทยภูเขาด้วยกันในการผลิตหัตถกรรมผ้ามีต่อกันทั้งด้านรูปแบบและวัสดุในการผลิต การประยุกต์ลวดลายพบว่ากะเหรี่ยงสะกอมีการนำผ้าตีนจกของอำเภอแม่แจ่ม มาปรับใช้โดยเพิ่งเริ่มนำมาทอผ้าขึ้นและประยุกต์ในการทอเสื้อผู้ชาย ส่วนในเผ่าม้งมีการประยุกต์ลวดลายบ้างเล็กน้อยคือ นำลวดลายการปักครอสติชมาปักเป็นผ้ากันเปื้อนผู้หญิงโดยจะใช้กับเด็กเท่านั้น ปัจจัยที่ทำให้เครื่องนุ่งห่มประจำเผ่าดำรงอยู่ได้ ประการแรก คือการนับถือศาสนาและความเชื่อหากมีการเปลี่ยนศาสนาความสำคัญของชนเผ่าจะเสื่อมถอยลงเพื่อให้เป็นรูปแบบของสากลที่สุดและบวกกับเศรษฐกิจที่บีบรัดจนไม่สามารถให้ความเป็นเอกลักษณ์คงอยู่ได้ ประการที่สอง คือระบบการเมืองการปกครองภายในเผ่าหรือหมู่บ้าน หากพ่อหลวงหรือผู้ใหญ่บ้านให้ความสำคัญกับชนเผ่าชาติพันธุ์ และเป็นผู้นำที่ดีชนเผ่าก็จะแข็งแรงได้

16. อนุমান สมบูรณ์ศิลป์. (2547). การศึกษาโคมในจังหวัดเชียงใหม่. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์โคมในเขตอำเภอสารภีจังหวัดเชียงใหม่อันเป็นกลุ่มชุมชนและกลุ่มบุคคลกลุ่มสุดท้ายที่ยังทำโคมเพื่อเผยแพร่และทำเป็นอาชีพอยู่โดยได้ศึกษาโคมทั้งหมด จำนวน 50 ตัวอย่างจากโคมที่พบทั้งหมด 200 ชิ้น ที่มีลักษณะเป็นโคมต้นแบบ เป็นตัวแทนของโคมแต่ละรูปแบบ ในประเด็นของรูปแบบ ลวดลายที่ใช้ในการตกแต่ง คติความเชื่อ กระบวนการสร้างสรรค์

ผลการวิจัยพบว่า โคมแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ โคมถือ โคมแขวน โคมลอย โคมพัด และในแต่ละประเภทได้แบ่งเป็นหลายรูปแบบ รูปแบบของโคมเป็นรูปแบบง่าย ๆ ดัดแปลงมาจากรูปทรงธรรมชาติได้แก่ รูปทรงเรขาคณิต ลวดลายในการที่ใช้ตกแต่งโคม มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาระหว่างครูและศิษย์และบุคคลในชุมชนด้วยกัน โครงสร้างของลายจะมีความคล้ายกันจะแตกต่างกันก็ในรายละเอียด และการนำลวดลายไปใช้ประดับโคม ช่างทำโคมบางคนได้มีการดัดแปลงลวดลายที่พบเห็นตามจิตรกรรมฝาผนัง โบสถ์ หรือวิหารต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้กับโคมของตนเองก็มี โคมถือ มีลายประจำยามเป็นลายหลัก โคมแขวน ตัวโคม และหางโคมด้วยลายประจำยามแก้ว ชิงดวง โคมพัดมีลายฉลุเป็นภาพการเล่นพื้นบ้านและ 12 ราศีเป็นลายหลัก คติความเชื่อ โคมได้สนองคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ชาวบ้านมีความเชื่อว่าการถวายโคมให้กับศาสนสถาน และถ้าบุคคลใดนำโคมไปแขวนยังที่พักอาศัย ก็จะเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของบ้าน นอกจากนี้ยังเป็นการประดับตกแต่งสร้างความสวยงาม กระบวนการสร้างสรรค์โคม ประกอบด้วยวัสดุและเครื่องมือในการทำโคม วัสดุที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นวัสดุจากธรรมชาติ และใช้สืบเนื่องกันมาจากในอดีต จนในปัจจุบัน

วัสดุบางอย่างถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมและประหยัดตามสมัยนิยม เครื่องมือที่ใช้ในการทำโคมเป็นเครื่องมือที่ใช้ทั่วไป วิธีการทำโคมประกอบด้วย 5 ขั้นตอน เตรียมวัสดุอุปกรณ์ ทำตัวโครงสร้างตัวโคมและหูโคม ปิดทับด้วยกระดาษสาหรือผ้า ทำหางโคม พับตัดลวดลายประดับโคมและตกแต่งลวดลาย ควรจะมีหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่เข้ามาประสานงานเพื่อทำการอนุรักษ์โคมกระดาษล้านนาไว้ให้แก่ชุมชนรุ่นหลังได้ชื่นชมและศึกษาหาความรู้ต่อไป

17. ชูชาติ งานดี. (2547). การศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของช่างท้องถิ่นเรื่อง "ตุ่ง" ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญา ความเชื่อ ประเพณี รูปแบบ และกระบวนการสร้างตุ่งในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย

ผลการวิจัยพบว่าตุ่งเป็นเครื่องสักการบูชาในพิธีกรรมทางพุทธศาสนาและใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ตุ่งเป็นธงชนิดหนึ่งแต่จะแตกต่างในการนำไปใช้ซึ่งจะผูกขนานไปกับพื้นส่วนตุ่งจะแขวนห้อยกับฉากกับพื้นดิน ตุ่งมีประวัติการใช้และความเป็นมาที่ยาวนานมาแต่โบราณ ถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการปลูกฝังและถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษผู้สร้างตุ่งจะเรียกกันว่า "ช่างทำตุ่ง" ในการสร้างตุ่งหรือทำตุ่งจะเรียกว่า "การตัดตุ่ง" วัสดุที่ใช้ในการสร้างตุ่งมีกระดาษ ผ้า ไหม ไม้และสังกะสี ตุ่งมีหลายประเภท โครงสร้างและวัสดุที่ใช้แตกต่างกัน ตุ่งมีโครงสร้าง 3 ส่วน คือ ส่วนหัว ส่วนตัวและส่วนหาง ส่วนหัวตุ่งบางประเภททำด้วยไม้ไผ่หรือกระดาษแข็ง มีคติความเชื่อในการสร้างตุ่งเพื่อถวายพุทธเป็นบูชาและอุทิศส่วนกุศลให้กับตนเองและญาติมิตรที่ล่วงลับ สรุปได้ว่ามีตุ่งอยู่ 2 ลักษณะ คือ ตุ่งทำบุญและตุ่งทำทาน รูปแบบของตุ่งแบ่งตามลักษณะการใช้งานออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ตุ่งที่ใช้ในการมงคล และตุ่งที่ใช้ในงานอวมงคล ตุ่งแบ่งตามรูปร่างได้ 3 ประเภท คือ ตุ่งที่มีรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตุ่งที่มีรูปสามเหลี่ยม ตุ่งที่มีรูปร่างอื่นๆ กระบวนการสร้างตุ่งประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ขั้นตอนตัดตุ่งตามประเภท ขั้นตอนตัดลวดลายประดับ ขั้นตอนตกแต่ง ในการนำตุ่งไปใช้งานจะแขวนตุ่งไว้กับเสาไม้ไผ่ ส่วนที่แขวนตุ่งเรียกว่า "ไม้ค้ำตุ่ง" ปัจจุบันการสร้างตุ่งของช่างทำตุ่งตกแต่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ตุ่งตัด ตัวตุ่งจะทำด้วยกระดาษหรือผ้า ช่วงนิยมตัดตุ่งด้วยกรรไกรและตกแต่งลวดลายด้วยกระดาษเงิน-กระดาษทอง ลวดลายต่างๆจะมีเอกลักษณ์ของตนเอง อีกลักษณะหนึ่ง คือ ตุ่งทอ ตัวตุ่งทอจะทอจากด้ายหรือไหม ลวดลายต่างๆของตุ่งทอจะมีรูปแบบเหมือนกัน

18. ศิริรัตนานันท์. (2547). การศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีษะชนาลัยจังหวัดสุโขทัย. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการออกแบบเครื่องประดับและกระบวนการผลิตทองรูปพรรณของช่างทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีษะชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ผลการวิจัยพบว่าเครื่องทองสุโขทัยได้รับอิทธิพลมาจากงานศิลปกรรมสุโขทัย ซึ่งมาจากความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ ศาสนา และสังคม ร้านทองสุโขทัยทุกร้านได้รับแนวคิดและแรงบันดาลใจในการออกแบบลวดลายทองสุโขทัยเหมือนกัน ช่างทองมีความสามารถในการทำลวดลายทองประเภทเดียวกันได้ทุกร้าน แต่ความประณีต ความสวยงามนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของช่างแต่ละบุคคล การออกแบบลวดลายของงานหัตถกรรมเครื่องทองโดยพิจารณา

จากรูปทรง โครงสร้าง ลวดลายและวัสดุที่ใช้ มีลักษณะคล้ายๆกัน กระบวนการผลิตพบว่า ร้านทองทุกร้านมีกระบวนการผลิตที่เหมือนกัน ทั้งเครื่องมือ วัสดุ และอุปกรณ์ ขั้นตอนการผลิตทองสุโขทัย จะมีความแตกต่างกันที่คุณภาพ ราคา และปริมาณของเครื่องมือ วัสดุและอุปกรณ์ ซึ่งขึ้นอยู่กับศักยภาพของร้านทองสุโขทัย กระบวนการผลิตมีดังนี้ การหลอมทอง ตีทอง การถักทอง การทำไขปลา การทำลูกประคำ การทำลูกอะไหล่ทรงปับ การทำลูกมะยม ลูกเงาะ ลูกตะกร้อ ลูกสน การเชื่อมทองโดยใช้ทองเป็นตัวประสาน การลงยาราชาชาติ และการทำความสะอาดชิ้นงาน

19. ธนียา กิตติสิทโธ. (2547). การศึกษาหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันในจังหวัดกระบี่และจังหวัดตรัง. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการผลิต ลายสาน และรูปแบบของหัตถกรรมจักสานเตยปาหนัน ศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานเตยปาหนัน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันกับวิถีชีวิตชาวไทยมุสลิม โดยรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิต ลายสาน และรูปแบบหัตถกรรมจักสานเตยปาหนัน ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ให้ชนรุ่นหลังตระหนักคุณค่าศิลปหัตถกรรมที่สร้างสรรค์โดยภูมิปัญญาชาวไทยมุสลิมภาคใต้ในเขตพื้นที่อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ และอำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการผลิตงานหัตถกรรมจักสานเตยปาหนัน เริ่มจากการคัดเลือกใบเตยปาหนัน และเตรียมเส้นตอกเตยปาหนัน ซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตหัตถกรรมจักสานที่พบมากในบริเวณชายฝั่งทะเลจังหวัดกระบี่ และจังหวัดตรัง อุปกรณ์ในการเตรียมเส้นตอกเตยปาหนันและอุปกรณ์ในการจักสาน ได้แก่ มีด เหล็กตีงเส้นตอก ไม้สำหรับขูดเส้น ยะหาดหรือเล็บแมวใช้สำหรับจักตอกเตยปาหนัน หุ่นสำหรับขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ อุปกรณ์ย้อมเส้นตอก ได้แก่ สี ย้อมผ้า เกลือแกง น้ำส้มสายชู เตา กระทะ ภาชนะสำหรับแช่และล้างเส้นตอก อุปกรณ์ตัดเย็บเพื่อประกอบและตกแต่งผลิตภัณฑ์ ได้แก่ จักรเย็บผ้า เข็มด้าย ใช้ตอกหมุด ผ้า หนัง และไม้สำหรับประกอบหูหิ้วกระเป๋าประเภทต่างๆ จะเห็นได้ว่าหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันใช้อุปกรณ์ช่วยในการผลิตน้อยชิ้น ในการผลิตหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันจึงขึ้นอยู่กับทักษะความชำนาญและฝีมือช่างจักสานเป็นสำคัญ ลวดลาย และรูปแบบหัตถกรรมจักสานเตยปาหนัน นอกจากผู้ผลิตและสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันได้พัฒนาลวดลายและรูปแบบหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันขึ้นภายในชุมชนแล้ว เมื่อภาครัฐเห็นถึงคุณค่าในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย และการสร้างรายได้เพิ่มให้กับชุมชน โดยการสนับสนุนให้เกิดการรวมตัวภายในชุมชนเพื่อผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน ภาครัฐและเอกชนได้ส่งผู้เชี่ยวชาญเข้าไปยังชุมชนผู้ผลิต เพื่อให้คำแนะนำทางด้านการออกแบบลวดลาย และการปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ประเภทลายสานมี 2 แบบ คือ ลายโบราณและลายประยุกต์ ประเภทผลิตภัณฑ์เตยปาหนันมี 5 ประเภทหลัก คือ เสื่อ หมอน กระเป๋า สมุด ประเภทของใส่ของและภาชนะเบ็ดเตล็ด กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานเตยปาหนัน ในเขตพื้นที่อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ และอำเภอสิเกา จังหวัดตรัง จำแนกได้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการถ่ายทอดภายในชุมชน มีการถ่ายทอดความรู้และทักษะในการผลิตหัตถกรรมจักสาน

เตยปาหนันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จากผู้สูงวัยถ่ายทอดกระบวนการผลิต และกรรมวิธีการจักสาน ลวดลายรวมไปถึงการสานขึ้นรูปหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันสู่ชนรุ่นหลัง รูปแบบการถ่ายทอดที่ได้รับจากบุคคลภายนอกชุมชน ทั้งจากภาครัฐและเอกชนความสัมพันธ์ระหว่างหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันกับวิถีชีวิตชาวไทยมุสลิม พบว่าการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับจากผลิตและจำหน่ายหัตถกรรมจักสานเตยปาหนัน ส่งผลให้วิถีชีวิตภายในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปโดยจำแนกความสัมพันธ์ระหว่างหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันกับวิถีชีวิตชาวไทยมุสลิม ทั้งจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และคาดการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของชุมชนพี่น้องไทยมุสลิมผู้ผลิตหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันได้ดังนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันกับวิถีชีวิตชาวไทยมุสลิมในอดีต พบว่าหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตชุมชนไทยมุสลิม จุดมุ่งหมายในการผลิตเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน การผลิตเพื่อจำหน่ายแลกเปลี่ยนภายในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันกับวิถีชีวิตชาวไทยมุสลิมในปัจจุบัน นับจากปี พ.ศ.2544 ภาครัฐสนับสนุนให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองได้ โดยการแปรรูปทรัพยากรและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นเข้าสู่โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อรายได้สู่ชุมชน ส่งผลให้วัตถุประสงค์ของผู้ผลิตหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันเปลี่ยนไป จากการผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือนและเพื่อจำหน่ายแลกเปลี่ยนในชุมชน เปลี่ยนไปสู่การผลิตเพื่อจำหน่ายระหว่างชุมชนและเพื่อส่งออกขายยังต่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันกับวิถีชีวิตชาวไทยมุสลิมในอนาคต จากการศึกษาพบว่าแนวโน้มความสัมพันธ์ในอนาคต เมื่อผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ก่อให้เกิดเพื่อการผลิตอุตสาหกรรมมากขึ้น ผลดีที่ได้รับในแง่ของการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนให้พี่น้องชาวไทยมุสลิมมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

20. พงศ์ชาติ อินทขุม. (2548). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะบนใบเสมาของวัด ในบริเวณแหล่งชุมชนโบราณพื้นที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์ศิลปะบนใบเสมาของวัดในบริเวณแหล่งชุมชนโบราณที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประชากรที่ศึกษาคือใบเสมาของวัดในบริเวณแหล่งชุมชนโบราณ จำนวน 25 วัดเก็บในประเด็นรูปแบบลวดลาย และวัสดุที่ใช้ในการสร้างใบเสมา

ผลการวิจัยพบว่าใบเสมาที่ใช้กำหนดเขตอุโบสถแต่โบราณมักเป็นวัตถุจากธรรมชาติ และส่วนใหญ่จะใช้หินเป็นนิมิตกำหนดเขตเป็นเสมาล้อมรอบอุโบสถแปดทิศ ใบเสมามีลักษณะเป็นแผ่น มีขนาดแตกต่างกันหลายขนาด บนแผ่นเสมามีลวดลายสลักตามความนิยมของแต่ละยุคสมัย ในพื้นที่อำเภอไชยา พบว่าใบเสมาของวัดในบริเวณชุมชนโบราณมีจำนวน 228 ใบ การใช้ใบเสมาเป็นตัวกำหนดขอบเขตการสังฆกรรมยังคงสืบเนื่องตามแบบอย่างประเพณีนิยม โดยมีใบเสมาบอกแสดงตามตำแหน่งของทิศทั้ง 8 มีลักษณะเป็นแผ่นแบน มีรูปแบบ ขนาด และการติดตั้งที่แตกต่างกัน มีฐานเสมาแบบสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีฐานสูง และแบบฐานสูงมีซุ้มครอบ ใบเสมามีรูปแบบของการติดตั้งเป็นแบบเสมาเดี่ยว แบบเสมาคู่ และแบบเสมาแฝด ขนาดของใบเสมามีตั้งตั้งแต่ขนาดใหญ่มากจนถึงขนาดเล็ก ใบเสมาขนาดใหญ่มีขนาดกว้างประมาณ 40-50 เซนติเมตร สูงประมาณ 60-90 เซนติเมตร หนาประมาณ 15-20 เซนติเมตร เป็นเสมาหินทรายแดงของวัดพระ

บรมธาตุไชยา และวัดพระประสงฆ์ มีทั้งแบบพื้นเรียบ และสลักลอยลาย เป็นศิลปะสมัยอุทอง ไม่พบใบเสมาที่เก่าแก่สมัยทวารวดี และศรีวิชัย ใบเสมาขนาดกลางมีความกว้างประมาณ 30-40 เซนติเมตร สูงประมาณ 50-90 เซนติเมตร หน้าประมาณ 6-16 เซนติเมตร เป็นเสมาหินทรายแดงของกลุ่มวัดชยาราม วัดท่าโพธิ์ เป็นเสมาที่ตั้งอยู่บนฐานสูง มีลวดลาย ประกอบด้วยลายไทย ลานพรรณพฤกษา และสัตว์ต่างๆ การผูกลายเป็นศิลปะสมัยอยุธยาใบเสมาขนาดเล็ก

21. เกษสินี โชติกเสถียร. (2548). การศึกษางานศิลปะหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำใน ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์ ศิลปะหัตถกรรมทั้งด้านรูปแบบ กลวิธี และลวดลายตลอดจนการศึกษาความสัมพันธ์ของ ศิลปะหัตถกรรมกับวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำด้านกระบวนการคิดและความเชื่อ

ผลการวิจัยพบว่างานศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้านประเภทเครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการ ดำรงชีวิตประกอบอาชีพและพิธีกรรมของชาวไทยทรงดำเป็นภูมิปัญญาด้านศิลปะหัตถกรรมที่ทำมา จากวัสดุธรรมชาติผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์ ความเชื่อและกระบวนการคิดที่สืบทอดต่อกัน มาจนถึงปัจจุบัน จากสภาพสังคมชาวไทยทรงดำเป็นอดีตเป็นสังคมแบบเกษตรกรรม ที่อยู่ร่วมกับ ธรรมชาติและมีวิถีชีวิตดำเนินไปจากการต้องปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติและมีความเชื่อทางพุทธ จึง เกิดรูปแบบของวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ผลิตภัณฑ์สิ่งของเครื่องใช้เครื่องมือซึ่งมี ส่วนประกอบสำคัญ คือ ความคิด ฝีมือ ความเรียบง่ายประโยชน์ใช้สอยและความงามบนพื้นฐาน ของธรรมชาติแวดล้อม สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อหัตถกรรมพื้นบ้านจึงมี ความหมายต่อการดำรงชีวิต และมีคุณค่าต่อการบำรุงขวัญ เป็นศิลปกรรมที่มีการศึกษาและสืบ สานที่เป็นไปในเชิงวัฒนธรรม ด้านวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำ พบว่าชาวไทยทรงดำมีประเพณี และวัฒนธรรมที่มีบทบาทในการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่นั้น เพราะมีความเชื่อในเรื่องผี และ ขนบธรรมเนียมประเพณี ชาวไทยทรงดำในอำเภอเขาย้อยยังมีการแสดงถึงประเพณีอื่นน้อย พิธี เสน เพื่อเป็นเคารพต่อบรรพบุรุษและนับถือผีเพื่อให้ผีดูแลและรักษาทำให้การดำรงชีวิตอยู่อย่างดีมี ความสุข ด้านวิทยาศาสตร์จะมีความสัมพันธ์ในลักษณะการแสดงออกถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่รู้จัก นำเอาวัสดุในธรรมชาติมาประดิษฐ์เป็นชิ้นงานที่ใช้สอยได้และดำรงชีวิตในปัจจุบันได้และผสมผสาน พร้อมปรับให้เข้ากับธรรมชาติให้มีความคงอยู่ในเชิงนิเวศน์ ตลอดจนการดำเนินการทำเป็นขั้นตอน และระบบ ด้านระบบเศรษฐกิจวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำมีส่วนช่วย เสริมสร้างรายได้ให้เกิดแก่ชุมชนในการนำเสนอรูปแบบต่างๆในการประยุกต์ชิ้นงานให้ทันสมัย และ ให้กับประชาชนที่เกี่ยวข้อง และเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำ ศิลปะหัตถกรรมและวิถีชีวิตของ ชาวไทยทรงดำแสดงให้เห็นถึงความมีเอกลักษณ์ของตนเองด้านภาษา การแต่งกายและความเชื่อ เกี่ยวกับผี พิธีกรรมที่เกี่ยวกับความลึกลับ เพื่อให้ผู้ที่เชื่อและทำพิธีที่ถูกต้อง อยู่ดีมีความสุขพ้น จากเคราะห์ร้ายไม่เจ็บป่วย และอีกด้านหนึ่งจัดทำให้เห็นว่าการดำเนินการจัดทำว่าเป็นสัญลักษณ์ ทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือ ความพร้อมเพรียง ความสมัครสามัคคีและความภูมิใจ ของชาวไทยทรงดำตำบลเขาย้อย ตลอดจนพี่น้องชาวไทยทรงดำที่ได้สืบสานประเพณีวัฒนธรรมต่อ กันมาให้ปรากฏแก่ชาวโลกสืบต่อไป

22. อภิศักดิ์ บุญเลิศ. (2548). การศึกษาวิเคราะห์งานหัตถกรรมหล่อทองเหลืองชุมชนบ้านท่ากระยาง อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาหัตถกรรมทองเหลืองในประเด็นกระบวนการผลิตและขั้นตอนการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ วิศวกรรมการของงานหัตถกรรมหล่อทองเหลืองในชุมชนของช่างพื้นบ้านต่อชุมชนรุ่นหลัง

ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการผลิตหัตถกรรมทองเหลือง ขั้นตอนการผลิตทั้ง 4 แห่ง มีลักษณะที่เหมือนกันเป็นส่วนมาก กลุ่มทองเหลืองของนางลักษณะ อัมฤทธิ์ มีการผลิตแบบดั้งเดิม ทำกันแบบครอบครัว กลุ่มหล่อเหลืองนางจรรยา เนียมหอม มีขั้นตอนกรรมวิธีในการผลิตแบบดั้งเดิม กลุ่มหล่อทองเหลืองนายประเทือง เกื้อกระโทก เป็นกลุ่มหล่อทองเหลืองที่ใหญ่ที่สุดในชุมชนบ้านท่ากระยาง กรรมวิธีการผลิตคล้ายกับกลุ่มอื่น แต่เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีขนาดใหญ่ และพัฒนาเป็นสากลมากที่สุด รูปแบบผลิตภัณฑ์ทั้ง 4 แห่ง ผลิตขึ้นตามต้องการของตลาด พัฒนาการรูปแบบของผลิตภัณฑ์มีการผลิตตรงตามความต้องการของตลาด ก่อให้เกิดการพัฒนาการรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ผสมผสานกับรูปแบบสร้างสรรค์สมัยใหม่ เป็นสินค้าสู่ตลาดโลกในนาม OTOP (หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์) กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหล่อทองเหลืองชุมชนบ้านท่ากระยาง ทั้ง 4 แห่ง มีลักษณะที่เหมือนกัน คือสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากอาวุโสที่มีประสบการณ์ในการผลิตมาก่อน อาชีพงานทองเหลืองในปัจจุบันสามารถสร้างความภาคภูมิใจ สร้างรายได้ให้กับชุมชนตามตามศักยภาพและความสามารถของช่างทองเหลืองแต่ละคน ซึ่งเป็นมรดกตกทอดที่สามารถสืบทอดด้วยการฝึกฝนประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้งานหล่อเหลืองที่มีคุณภาพ เราจึงควรที่จะอนุรักษ์ส่งเสริมงานหัตถกรรมหล่อทองเหลืองให้คงอยู่คู่กับชุมชนท้องถิ่น เพื่อชนรุ่นหลังช่วยกันสืบสานอนุรักษ์และพัฒนาต่อไป

23. พงศพร พินิจวัฒน์. (2548). ศิลปกรรมท้องถิ่น : กรณีศึกษาหน้ากากผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์หน้ากากผีตาโขนทั้งด้านรูปแบบ กลวิธีและลวดลายสีสันทลอดจนการศึกษาความสัมพันธ์ของหน้ากากผีตาโขนกับวิถีชุมชนด้านระบบแนวความคิด ความเชื่อ ระบบรัฐศาสตร์ ระบบวิทยาศาสตร์และระบบเศรษฐกิจ

ผลการวิจัยพบว่า หน้ากากผีตาโขนเป็นภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมของชาวอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ที่ทำมาจากวัสดุธรรมชาติ คือ ไม้ไผ่ โคนก้านมะพร้าวและไม้หนุ่มผสมผสานกับลวดลายสีสันทึ่ดงามด้วยเทคนิคการทำที่ต่างกัน ใช้แสดงร่วมในกิจกรรมประเพณีบุญหลวงที่รวมเอาบุญพระเวสและบุญบังไฟเข้าไว้ด้วยกันเพื่อใช้เล่นถวายผีบรรพชนหรือผีเจ้านาย ตลอดจนการร่วมแห่พระเวสสันดรและนางมัทรีเข้าเมือง หน้ากากผีตาโขนสมัยดั้งเดิมจะทำจากหวดเก่าที่ใช้แล้วในส่วนที่ครอบศีรษะจะเย็บติดกับโคนของก้านมะพร้าว ส่วนที่เป็นใบหน้าจะใช้ไม้หนุ่มทำจุกส้นคล้ายจุกคน ใช้สีที่ได้จากธรรมชาติ ส่วนหน้ากากผีตาโขนสมัยกลางนับตั้งแต่หน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้การสนับสนุนในปี พ.ศ.2531 มีความเปลี่ยนแปลงจากสมัยดั้งเดิมโดยนอกเหนือจากการนำหน้ากากผีตาโขนมาเล่นตามจุดประสงค์หลักดังที่กล่าวมาแล้ว ยังได้มุ่งการทำหน้ากากผีตาโขนเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และดึงดูดความสนใจตลอดจนเน้นผลทางธุรกิจ

จากนักท่องเที่ยวจากภายในและภายนอกประเทศ หน้ากากผีตาโขนในสมัยนี้จึงมีความสวยงามดงามละเอียดประณีตขึ้นจากเดิมหวดที่ใช้ครอบศีรษะจะใช้หวดใหม่ ส่วนใบหน้าผีตาโขนมีความยาวขึ้น รวมทั้งจมูกที่โค้งงอคล้ายวงช้าง สีที่ใช้จะมีทั้งสีน้ำพลาสติก สีน้ำมันซึ่งให้ความมันแวววาวและคงทน เทคนิควิธีการทำจะมีหลายวิธี ลวดลายที่ปรากฏก็จะมีทั้งลวดลายจากธรรมชาติ เรขาคณิต ลายไทย ลวดตัวอักษร ส่วนหน้ากากผีตาโขนสมัยปัจจุบันมีการคลี่คลายการทำต่อเนื่องจากสมัยกลาง ผลงานจะมีความละเอียดประณีตเพิ่มมากขึ้น ผู้ออกแบบทำหน้ากากผีตาโขนจะเป็นผู้ที่มีทักษะสูงทางด้านศิลปะและจัดแบ่งกลุ่มผู้จัดทำออกเป็นกลุ่ม เป็นหน่วยงานที่ชัดเจน มีการคิดค้นรูปแบบลวดลายสีสันทันที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่ม ขององค์กร เพื่อการจดจำง่ายและเป็นที่สุดตาของผู้ชม และเพื่อการชนะเลิศในการประกวด ด้านความสัมพันธ์ของหน้ากากผีตาโขนกับวิถีชุมชนอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย พบว่า หน้ากากผีตาโขนจะมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่เป็นอย่างมาก เพราะมีความเชื่อว่าการจัดทำหน้ากากผีตาโขนเข้าร่วมแสดงในงานของทุกปีเมื่อเสร็จแล้วจะเป็นการปล่อยผีสง และยังปล่อยทุกโศกให้ไหลไปตามแม่น้ำด้วย เพื่อชีวิตของคนในท้องถิ่นจะได้อยู่ดีมีความสุข เพราะกิจกรรมที่จัดทำมีขั้นตอนของพิธีกรรมมากมาย และยังเป็นกรรวมเอาประเพณีบุญหลวงเข้าไว้ด้วย การรับรู้ของคนทั่วไปจะเข้าใจว่า หน้ากากผีตาโขน คือ สื่อศิลปะที่แสดงออกทางความเชื่อเกี่ยวกับผี เกี่ยวกับความลึกลับน่ากลัวหรือสิ่งไม่ดี แต่อีกด้านหนึ่งผีตาโขนจัดทำว่าเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือ ความพร้อมเพรียง ความสมัครสมานสามัคคีและความภูมิใจของชาวอำเภอด่านซ้าย ตลอดจนชาวจังหวัดเลยทุกคนในด้านการสื่อสารประเพณีที่ยิ่งใหญ่ของชุมชนให้ปรากฏแก่ชาวโลกสืบไป

24. สายยนต์ เสือสูงเนิน. (2548). การศึกษาครุภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม ในตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาครุภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมในตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี โดยศึกษาเกี่ยวกับประวัติ ลักษณะของผลงาน และกระบวนการถ่ายทอดของครุภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม ในตำบลโคกสูง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือครุภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม ในตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ที่ได้การยอมรับจากคนในชุมชน จำนวน 6 คน คือนางละมุล พูลหล้า ครุภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดง นายสุข เกิดสูง ครุภูมิปัญญาด้านแกะสลัก นายพั้ว ทำลานดี ครุภูมิปัญญาด้านการจักสาน นางแหน อ่อนสูง ครุภูมิปัญญาด้านการทอผ้า นายเพิ่ม เจริญสูง ครุภูมิปัญญาด้านการตัดกระดาษ และนายวิกี อินทร์เฉลียว ครุภูมิปัญญาด้านการแกะสลัก

ผลการวิจัยพบว่าลักษณะของผลงานที่ครุภูมิปัญญาแต่ละท่านสร้างสรรค์ขึ้น เป็นชิ้นงานที่ทำขึ้นโดยใช้วัสดุในท้องถิ่น ฝีมือการทำงานชิ้นงานโดยการเรียนรู้ แก้ปัญหาด้วยตนเองและผ่านสะสมประสบการณ์ยาวนาน ผลงานมีความสวยงามเป็นแบบเฉพาะตน งานที่สร้างขึ้นเป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานด้านการดำรงชีวิต การทำเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องมือทำมาหากิน ผลงานที่ตอบสนองด้านวัฒนธรรมประเพณีและตอบสนองความศรัทธา ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การปกคุ้มภัย เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเช่นงานแกะสลักพระพุทธรูป กระบวนการ

ถ่ายทอดของครุภูมิปัญญา แต่ละด้านมีวิธีการถ่ายทอดกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานแบบง่าย ๆ ด้วยการแสดงให้เห็น นำผลงานสำเร็จมาให้ดูให้เห็น ฝึกหัดให้ทำเป็นได้ถ้ามีความสนใจ เพราะครุภูมิปัญญาถ่ายทอดวิชาโดนเน้นการปฏิบัติ มีผู้เรียนสนใจเรียนรู้เพื่อศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ผู้สนใจที่จะฝึกปฏิบัติงานเพื่อสืบทอดยังมีน้อย การศึกษาครุภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมในตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ทำให้ได้องค์ความรู้ด้านต่างๆ จากครุภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมในตำบลโคกสูงทั้ง 6 คน นับเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งจากจุดเริ่มต้นในความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าความสำคัญของครุภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง

25. เลิศชาย สินเสริฐ. (2549). การวิเคราะห์ผลงานลวดลายปูนปั้นของสกุลช่างเพชรบุรี. มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ ผลงานลวดลายปูนปั้นของสกุลช่างเพชรบุรีจำนวน 6 ท่าน ได้แก่ นายทองร่วง เอ็มโษษฐ์ นายสำรวย เอ็มโษษฐ์ นายเฉลิม พึ่งแดง นายสมบัติ พูลเกิด นายศิริ พรพระ นายสำเลียง พรพระ โดยเลือกศึกษาผลงานของช่างท่านละ 5 ชิ้น โดยศึกษาในประเด็นต่างๆ ดังนี้ ประเด็นแรก ศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดของสกุลช่างเพชรบุรีประเด็นที่สอง ศึกษากระบวนการผลิตกลวิธีของงานปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรี ประเด็นสุดท้ายศึกษาการถ่ายทอดความรู้ทางภูมิปัญญา

ผลการวิจัยพบว่าแนวความคิดของสกุลช่างเพชรบุรีมาจากกระบวนการความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมกันมาเป็นการสืบทอดที่ไม่เคยขาดสายแนวคิดในการสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับรูปแบบและลักษณะของผลงานของช่างแต่ละท่านมีถ่ายทอดผสมผสานระหว่างสกุลช่างด้วยกัน จากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง แล้วได้เกิดการพัฒนาจนเป็นเอกลักษณ์ของตนเองได้มากที่สุด กระบวนการผลิตและกลวิธีของช่างเพชรบุรียังคงยึดมั่นในการอนุรักษ์แบบโบราณไว้ได้อย่างเหนียวแน่นแต่มีช่างรุ่นใหม่ที่มีความคิดสร้างสรรค์ผลงานของตนเองให้มีลักษณะที่โดดเด่นมีความประณีตงดงามแปลกตา แต่ไม่ทิ้งความเป็นเอกลักษณ์ไทย การศึกษาผลงานลวดลายปูนปั้นของสกุลช่างเพชรบุรีเป็นมรดกแห่งศิลปกรรมที่สกุลช่างเพชรบุรียังคงรักษาไว้ได้จนกลายเป็นศิลปะพื้นบ้านเป็นภูมิปัญญาของช่างปูนปั้นที่ได้นำเอาศิลปะลายไทยมาประดิษฐ์สร้างสรรค์ในรูปลักษณะของลวดลายปูนปั้นที่มีความคงทนประณีตงดงามแสดงถึงความสามารถที่สืบทอดกันมาแต่อดีตกาลในเชิงของสุนทรียศาสตร์ในปัจจุบันศิลปะปูนปั้นได้รับความนิยมขยายวงกว้างเกือบทั่วประเทศช่างได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรตามสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อดำรงศิลปะอันล้ำค่าของชาติเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่าและช่วยสืบสานอนุรักษ์และพัฒนาต่อไป

26. นรินทร์ รัคนุ้ย. (2549). การศึกษาเครื่องจักสานกลุ่มบ้านโพธิ์ศรี ตำบลบางปลาหมอ อำเภอบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี. มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลงานเครื่องจักสานกลุ่มบ้านโพธิ์ศรี ในประเด็นลวดลาย กระบวนการจักสานและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับเครื่องจักสานผลจากการศึกษาครั้งนี้นำไปพัฒนาการออกแบบลวดลาย กระบวนการจักสาน และงานออกแบบที่เกี่ยวกับเครื่องจักสานในด้านอื่นๆ

ผลการวิจัยพบว่าเครื่องจักสานกลุ่มบ้านโพธิ์ศรี ซึ่งได้ก่อตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อรวบรวมชาวบ้านเชื้อสายไทยพวนที่มีความรักในงานศิลปะสืบสานงานจักสาน เน้นการอนุรักษ์เครื่องจักสาน

ลวดลายโบราณประยุกต์เข้ากับรูปทรงได้อย่างกลมกลืน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่มีประเพณี วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมควบคู่กับการตั้งถิ่นฐานเป็นสำคัญ มีลวดลายโดดเด่นคือลายดอกพิกุล ลาย ดอกลิ้นทม ลายแวมยุรา ลายหนามทุเรียน ลายยกดอก ลายขัด ลายเม็ดข้าว ลายตาชะลอม ลายจุงนาง ลายมัดหวายเดี่ยว ลายมัดหวายเหวียน ลายมัดหวายห้าเส้น รูปทรงที่ได้รับความนิยมคือรูปทรงกลม รูปทรงรี รูปทรงสี่เหลี่ยม มีกระบวนการจักสานคือการจักดอกหวาย-ผา การ ขึ้นรูปสานเป็นลายตาชะลอม การเข้าขอบบนและขอบล่าง การขึ้นลายบนตาชะลอม วิธีการเอา ขอบออก การเข้าขอบใหม่ การมัดหวาย การเข้าขอบใน การทาน้ำมันวานิช การตกแต่งเครื่อง จักสาน ลักษณะเด่นของงานจักสานเป็นงานที่มีรูปทรงเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่นเน้นลวดลายโบราณ มีความละเอียด ประณีตสวยงามเน้นความพยายามของศิลปินมีระเบียบวินัยในผลงานจักสาน วัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับเครื่องจักสาน ใช้ใส่ของเมื่อจ่ายตลาด ใช้ใส่สิ่งของไปวัด ใส่ สิ่งของไปฝากญาติ สาภานะไปถวายวัด ใส่กากระเบื้องน้ำร้อนเพื่อเก็บความร้อน พัดสานไม้ไผ่ ใช้พัดโบกประจำบ้านเมื่อมีอากาศร้อน เครื่องจักสานของชาวไทยพวนกลุ่มบ้านโพธิ์ศรี เป็นเครื่อง จักสานที่นิยมใช้ในชีวิตประจำวันและโอกาสในการใช้ซึ่งมีโครงสร้างของรูปทรงการสานที่เป็น เอกลักษณ์เฉพาะกระบวนการซึ่งต้องอาศัยช่างสานผู้ชำนาญการจึงจะได้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะของกลุ่มเครื่องจักสานบ้านโพธิ์ศรี

27. สุรัชย์ เสือสูงเนิน. (2549). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยเบิ่ง โคนสูงจังหวัดลพบุรี. มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาครุภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมในตำบลโคกสูง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดลพบุรี โดยศึกษาเกี่ยวกับประวัติ ลักษณะของผลงานและกระบวนการ ถ่ายทอดของครุภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม ในตำบลโคกสูง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือครุภูมิ ปัญญาด้านศิลปกรรม ในตำบลโคกสูง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดลพบุรี ที่ได้การยอมรับจากคน ในชุมชน จำนวน 6 คน คือนางละมุล พูลหล้า ครุภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดง นายสุข เกิดส ลุง ครุภูมิปัญญาด้านแกะสลัก นายพั่ว ทำลานดี ครุภูมิปัญญาด้านการจักสาน นางแหน อ่อนส ลุง ครุภูมิปัญญาด้านการทอผ้า นายเพิ่ม เจริญสูง ครุภูมิปัญญาด้านการตัดกระดาษ และนาย วิก อินทร์เฉลียว ครุภูมิปัญญาด้านการแกะสลัก

ผลการวิจัยพบว่าลักษณะของผลงานที่ครุภูมิปัญญาแต่ละท่านสร้างสรรค์ขึ้น เป็นชิ้นงาน ที่ทำขึ้นโดยใช้วัสดุในท้องถิ่น ฝีมือการทำชิ้นงานโดยการเรียนรู้ แก้ปัญหาด้วยตนเองและผ่าน สะสมประสบการณ์ยาวนาน ผลงานมีความสวยงามเป็นแบบเฉพาะตน งานที่สร้างขึ้นเป็นการ ตอบสนองความต้องการพื้นฐานด้านการดำรงชีวิต การทำเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องมือทำ มาหากิน ผลงานที่ตอบสนองด้านวัฒนธรรมประเพณีและตอบสนองความศรัทธา ความเชื่อในสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ การปกคุ้มภัย เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเช่นงานแกะสลักพระพุทธรูป กระบวนการ ถ่ายทอดของครุภูมิปัญญา แต่ละด้านมีวิธีการถ่ายทอดกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานแบบง่าย ๆ ด้วยการแสดงให้เห็น นำผลงานสำเร็จมาให้ดูให้เห็น ฝึกหัดให้ทำเป็นได้ถ้ามีความสนใจ เพราะครุภูมิ ปัญญาถ่ายทอดวิชาโดนเน้นการปฏิบัติ มีผู้เรียนสนใจเรียนรู้เพื่อศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ผู้สนใจที่จะ ฝึกปฏิบัติงานเพื่อสืบทอดยังมีน้อย การศึกษาครุภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมในตำบลโคกสูง

อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ทำให้ได้องค์ความรู้ด้านต่างๆ จากครูภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม ในตำบลโคกสูงทั้ง 6 คน นับเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งจากจุดเริ่มต้นในความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าความสำคัญของครูภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 1 ถึงตารางที่ ตาราง 7 ดังนี้

ตาราง 1 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของปฏิญานិพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา จำแนกตามปีพุทธศักราช และเนื้อหาของปฏิญานิพนธ์

ปีพุทธศักราช	ปฏิญานิพนธ์ของสาขาศิลปศึกษา					
	ปฏิญานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน		ปฏิญานิพนธ์ทางด้านอื่นๆ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2531			12	100	12	100
2532			6	100	6	100
2533			4	100	4	100
2534			9	100	9	100
2535	1	33.33	2	66.66	3	100
2536			3	100	3	100
2537			1	100	1	100
2538			6	100	6	100
2539			0	100	0	100
2540	1	25.00	3	75.00	4	100
2541			6	100	6	100
2542			4	100	4	100
2543			6	100	6	100
2544			2	100	2	100
2545			3	100	3	100
2546	8	61.53	5	38.46	13	100
2547	9	45.00	11	55.00	20	100
2548	5	21.73	18	78.26	23	100
2549	3	15.00	17	85.00	20	100
รวม	27	18.62	118	81.37	145	100

จากตาราง 1 แสดงปริมาณนิพนธ์ ระดับมหาบัณฑิต ของสาขาศิลปศึกษา ระหว่างปี พุทธศักราช 2531 ถึง 2549 จำนวน 145 เล่ม พบว่ามีปริมาณนิพนธ์ ระดับมหาบัณฑิตทางด้าน ศิลปะพื้นบ้าน มีจำนวน 27 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 18.62 ของจำนวนปริมาณนิพนธ์ทั้งหมด และเมื่อ เปรียบเทียบปริมาณนิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้านกับปริมาณนิพนธ์ทางด้านอื่นๆ พบว่าปี พุทธศักราช 2546 มีปริมาณนิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ทางด้านศิลปะพื้นบ้านมากที่สุด จำนวน 8 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 61.53 ของจำนวนปริมาณนิพนธ์ทั้งหมดในปีปีพุทธศักราช 2546 รองลงมาปี พุทธศักราช 2547 จำนวนละ 9 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 45.00 ของจำนวนปริมาณนิพนธ์ทั้งหมดในปี ปีพุทธศักราช 2547 ปีพุทธศักราช 2548 จำนวน 5 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 21.73 ของจำนวน ปริมาณนิพนธ์ทั้งหมดในปีพุทธศักราช 2548 ปีพุทธศักราช 2549 จำนวน 3 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 15.00 ของจำนวนปริมาณนิพนธ์ทั้งหมดในปีปีพุทธศักราช 2549 ปีพุทธศักราช 2535 และ 2540 มีจำนวนปริมาณนิพนธ์ ระดับมหาบัณฑิตทางด้านศิลปะพื้นบ้าน น้อยที่สุด จำนวนปีละ 1 เล่ม คิด เป็นร้อยละ 16.66 ของจำนวนปริมาณนิพนธ์ทั้งหมดในปีพุทธศักราช 2535 และ2540 ตามลำดับ ส่วนปีพุทธศักราช2531 ถึง2534 ปีพุทธศักราช2536 ถึง2540 และปีพุทธศักราช2542 ถึง2545 ไม่พบปริมาณนิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน

ตาราง 2 แสดงจำนวนและค่าร้อยละปริมาณนิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน

จำแนกตามปีพุทธศักราช และประเภทของปริมาณนิพนธ์

ปีพุทธศักราช	ประเภทของปริมาณนิพนธ์					
	ปริมาณนิพนธ์เชิงปริมาณ		ปริมาณนิพนธ์เชิงคุณภาพ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2535			1	3.70	1	3.70
2540			1	3.70	1	3.70
2546			8	29.62	8	29.62
2547	1	3.70	8	29.62	9	33.33
2548			5	18.51	5	18.51
2549			3	11.11	3	11.11
รวม	1	3.70	26	96.29	27	100

จากตาราง 2 พบว่าปริมาณนิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นปริมาณนิพนธ์เชิงคุณภาพมากที่สุด มี จำนวน 26 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 96.29 ของปริมาณนิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน และเป็นปริมาณ

นิพนธ์เชิงปริมาณ มีจำนวนละ 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 3.70 ของปริญญานิพนธ์ทางด้านศิลปะ
 พื้นบ้าน ตามลำดับ

ปริญญานิพนธ์เชิงคุณภาพ ได้แก่ ประยงค์ มุทเสน. (2535). วิวัฒนาการรูปแบบ
 เนื้อหาและกลวิธีทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีระหว่าง
 พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533. ไมตรี เกตุขาว. (2540). การศึกษาลวดลายผ้าตีนจกในภาคเหนือ
 ตอนล่างของประเทศไทย. เก่งกาจ ต้นทองคำ. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะพื้นบ้าน :
 กรณีศึกษางานแหงหยวกในเขตภาคกลาง. พัชรานี วัฒนชัย. (2546). การศึกษาวิเคราะห์
 ลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง ในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย. ตรีวิทย์
 แพทย์เพียร. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะงานสลักกระดาษประดับโกศ สกุลช่างเพชรบุรี.
 มธุรส ตั้งสุวรรณ. (2546). การศึกษาธรรมเนียมยอดในจังหวัดลพบุรี. แก้วทอง สอนสังข์.
 (2546). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมกระจูดในจังหวัดนราธิวาส พัทลุง และสุราษฎร์ธานี. พรเพ็ญ
 พันธุ์ประดิษฐ์. (2546). การศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปหัตถกรรมเครื่องถม จังหวัด
 นครศรีธรรมราช. ดาว กางกั้น. (2546). การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์งานแกะสลักไม้
 ของ คำอ้าย เดชดวงตา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515-2544. สมพจน์ หวลมานพ. (2546). การศึกษาภูมิ
 ปัญญาในงานเครื่องปั้นดินเผาที่ปรากฏในแหล่งผลิตภัณฑ์บริเวณ แอ่งสกลนคร. อรวรรณ สมใจ
 นึก. (2547). เรือไทย : กรณีศึกษาเรือไทยพื้นบ้านในพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้านวัดยาง ณ รังสี จังหวัด
 ลพบุรี. นุกูล สุวรรณรัตน์. (2547). ศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านการทอผ้า
 พื้นเมืองภาคใต้. รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว. (2547). ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษา
 ผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา. กมลรัตน์ หนองรัง. (2547).
 การศึกษาหัตถกรรมผ้าชาวไทยภูเขาในจังหวัดเชียงใหม่. อนุมาน สมบูรณ์ศิลป์. (2547).
 การศึกษาโคมในจังหวัดเชียงใหม่. ชูชาติ งานดี. (2547). การศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของช่าง
 ทอถิ่นเรื่อง "ตุ่ง" ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย. ศิริรัตนา นันสุนานนท์. (2547).
 การศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีษะนาลัยจังหวัดสุโขทัย. ธนียา กิตติ
 สิทธิ. (2547). การศึกษาหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันในจังหวัดกระบี่ และจังหวัดตรัง. พงศ์ชาติ
 อินทชุม. (2548). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะบนใบเสมาของวัด ในบริเวณแหล่งชุมชนโบราณพื้นที่
 อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เกษสินี โชติกเสถียร. (2548). การศึกษางานศิลปหัตถกรรม
 และวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำใน ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. อภิศักดิ์ บุญเลิศ.
 (2548). การศึกษาวิเคราะห์งานหัตถกรรมหล่อทองเหลืองชุมชนบ้านท่ากระยาง อำเภอเมืองลพบุรี
 จังหวัดลพบุรี. พงศพร พินิจวัฒน์. (2548). ศิลปกรรมท้องถิ่น : กรณีศึกษาหน้ากากผีตาโขน
 อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. สายยนต์ เสือสูงเนิน. (2548). การศึกษาครุภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม
 ในตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี. เลิศชาย สินเสริฐ. (2549). การวิเคราะห์
 ผลงานลวดลายปูนปั้นของสกุลช่างเพชรบุรี นรินทร์ รักนุ้ย. (2549). การศึกษาเครื่องจัก
 สานกลุ่มบ้านโพธิ์ศรี ตำบลบางปลาหมอ อำเภอบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี. สุรัชย์ เสือสูงเนิน.
 (2549). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยเบิ่งโคกสูงจังหวัดลพบุรี.

ปริญญาานิพนธ์เชิงปริมาณ ได้แก่ จิระวดี วชิรานนท์. (2547). การศึกษาหัตถกรรมพื้นบ้านในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์กับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มทอผ้า อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น.

ตาราง 3 แสดงจำนวนและค่าร้อยละปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน
จำแนกตามปีพุทธศักราชและเนื้อหาที่ศึกษา

ปีพุทธศักราช	เนื้อหาที่ศึกษา					
	ทัศนศิลป์พื้นบ้าน		หัตถกรรมพื้นบ้าน		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2535	1	3.70			1	3.70
2540			1	3.70	1	3.70
2546	3	11.11	4	14.81	8	29.62
2547			9	33.33	9	33.33
2548	1	3.70	4	14.81	5	18.51
2549	1	3.70	2	7.40	3	11.11
รวม	7	25.92	20	74.07	27	100

จากตาราง 3 พบว่าส่วนใหญ่เป็นปริญญาานิพนธ์ที่ศึกษาเนื้อหาทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านมากที่สุด มีจำนวน 20 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 74.07 และเป็นปริญญาานิพนธ์ที่ศึกษาเนื้อหาทางด้านทัศนศิลป์พื้นบ้าน มีจำนวน 7 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 25.92 ตามลำดับ

ปริญญาานิพนธ์ที่ศึกษาเนื้อหาทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน ได้แก่ โมตรี เกตุขาว. (2540). การศึกษาลวดลายผ้าตีนจกในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย. พัชรานี วัฒนชัย. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง ในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย. ตีรวิทย์ แพทย์เพียร. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะงานสลักกระดาดระดับโกศสกุลช่างเพชรบุรี. แก้วทง สอนสังข์. (2546). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมกระจูดในจังหวัดนราธิวาส พัทลุง และสุราษฎร์ธานี. พรเพ็ญ พันธุ์ประดิษฐ์. (2546). การศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปหัตถกรรมเครื่องถม จังหวัดนครศรีธรรมราช. อรวรรณ สมใจนึก. (2547). เรือไทย : กรณีศึกษาเรือไทยพื้นบ้านในพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้านวัดยาง ณ รังสี จังหวัดลพบุรี. นุกุล สุวรรณรัตน์. (2547). ศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านการทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้. รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว. (2547). ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา. จิระวดี วชิรานนท์. (2547). การศึกษาหัตถกรรมพื้นบ้านในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์กับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของ

สมาชิกรุ่นทอผ้า อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น. กมลรัตน์ หนองรัง. (2547). การศึกษา
 หัตถกรรมผ้าชาวไทยภูเขาในจังหวัดเชียงใหม่. อนุমান สมบูรณ์ศิลป์. (2547). การศึกษาโคมใน
 จังหวัดเชียงใหม่. ชูชาติ งานดี. (2547). การศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของช่างท้องถิ่นเรื่อง "ตุง"
 ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย. ศิริรัตนา นันสนานนท์. (2547). การศึกษางาน
 หัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชชนาลัยจังหวัดสุโขทัย. ธนียา กิตติสิทโธ.
 (2547). การศึกษาหัตถกรรมจักสารเตยปาหนันในจังหวัดกระบี่ และจังหวัดตรัง. เกษสินี โชติก
 เสถียร. (2548). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำใน ตำบลเขาย้อย
 อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. อภิศักดิ์ บุญเลิศ. (2548). การศึกษาวิเคราะห์งานหัตถกรรมหล่อ
 ทองเหลืองชุมชนบ้านท่ากระยาง อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี. พงศพร พินิจวัฒน์. (2548).
 ศิลปกรรมท้องถิ่น : กรณีศึกษาหน้ากากผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. สายยนต์ เสือสูงเนิน.
 (2548). การศึกษาครุภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมในตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัด
 ลพบุรี. นรินทร์ รัคน้อย. (2549). การศึกษาเครื่องจักสานกลุ่มบ้านโพธิ์ศรี ตำบลบางปลา
 อำเภอบางปลา จังหวัดสุพรรณบุรี. สุรัชย์ เสือสูงเนิน. (2549). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมและ
 วิถีชีวิตของชาวไทยเบิ่งโคกสูงจังหวัดลพบุรี.

ปริญญาานิพนธ์ที่ศึกษาเนื้อหาทางด้านทัศนศิลป์พื้นบ้าน ได้แก่ ประยงค์ มุทเสนา.
 (2535). วิวัฒนาการรูปแบบ เนื้อหาและกลวิธีทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมเทียนพรรษา
 จังหวัดอุบลราชธานีระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533. เก่งกาจ ต้นทองคำ. (2546). การศึกษา
 วิเคราะห์ศิลปะพื้นบ้าน : กรณีศึกษางานแทงหยวกในเขตภาคกลาง. มธุรส ตั้งสุวรรณ. (2546).
 การศึกษาธรรมเนียมยอดในจังหวัดลพบุรี. ดาว กางกั้น. (2546). การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการ
 สร้างสรรค์งานแกะสลักไม้ของ คำอ้าย เดชดวงตา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515-2544. สมพจน์ หวลมานพ.
 (2546). การศึกษาภูมิปัญญาในงานเครื่องปั้นดินเผาที่ปรากฏในแหล่งผลิตภัณฑ์บริเวณแอ่ง
 สกลนคร. พงศ์ชาติ อินทชุม. (2548). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะบนในเสมาของวัด ในบริเวณแหล่ง
 ชุมชนโบราณพื้นที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เลิศชาย สินเสริฐ. (2549). การวิเคราะห์
 ผลงานลวดลายปูนปั้นของสกุลช่างเพชรบุรี

ตาราง 4 แสดงจำนวนและค่าร้อยละปริญญาโททางด้านศิลปะพื้นบ้าน
จำแนกตามปีพุทธศักราชและจุดมุ่งหมายที่ศึกษา

ปีพุทธศักราช	จุดมุ่งหมายที่ศึกษา									
	การสร้างสรรค์		การผลิต		การถ่ายทอด		การผลิต และการถ่ายทอด		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2535	1	3.70							1	3.70
2540	1	3.70							1	3.70
2546	3	11.11	1	3.70	1	3.70	3	11.11	8	29.62
2547	1	3.70	1	3.70	1	3.70	6	22.22	9	33.33
2548	2	7.40			1	3.70	2	7.40	5	18.51
2549	1	3.70					2	7.40	3	11.11
รวม	9	33.33	2	7.40	3	11.11	13	48.14	27	100

จากตาราง 4 พบว่าส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายที่ศึกษาการผลิตและการถ่ายทอดงานศิลปะพื้นบ้านมากที่สุด มีจำนวน 13 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 48.14 รองลงมาคือจุดมุ่งหมายที่ศึกษาการสร้างสรรค์จำนวน 9 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 33.33 จุดมุ่งหมายที่ศึกษาการถ่ายทอด มีจำนวน 3 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 11.11 และน้อยที่สุดมีจุดมุ่งหมายที่ศึกษาการผลิต มีจำนวน 2 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 7.40 ตามลำดับ

ปริญญาโทที่มีจุดมุ่งหมายที่ศึกษาการผลิตและการถ่ายทอด ได้แก่ เก่งกาจ ต้นทองคำ. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะพื้นบ้าน : กรณีศึกษางานแหงหยวกในเขตภาคกลาง. ตรีวิทย์ แพทย์เพียร. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะงานสลักกระดาษประดับโกศ สกุลช่างเพชรบุรี. แก้วทวง สอนสังข์. (2546). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมกระจูดในจังหวัดนราธิวาส พัทลุง และสุราษฎร์ธานี. นกุล สุวรรณรัตน์. (2547). ศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านการทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้. กมลรัตน์ หนองรัง. (2547). การศึกษาหัตถกรรมผ้าชาวไทยภูเขาในจังหวัดเชียงใหม่. อนุมาน สมบูรณ์ศิลป์. (2547). การศึกษาโคมในจังหวัดเชียงใหม่. ชูชาติ งานดี. (2547). การศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของช่างทอถิ่นเรื่อง "ตุ่ง" ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย. ศิริรัตนา นันสุนานนท์. (2547). การศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีษะนาลัยจังหวัดสุโขทัย. ธนียา กิตติสิทโธ. (2547). การศึกษาหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันในจังหวัดกระบี่ และจังหวัดตรัง. เกษสินี โชติกเสถียร. (2548). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำใน ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. อภิศักดิ์ บุญเลิศ. (2548). การศึกษาวิเคราะห์งานหัตถกรรมหล่อทองเหลืองชุมชนบ้านท่ากระยาง อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี. เลิศชาย สินเสริฐ. (2549). การวิเคราะห์

ผลงานลวดลายปูนปั้นของสกุลช่างเพชรบุรี สุรัชย์ เสือสูงเนิน. (2549). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยเบ็ญโคกสูงจังหวัดลพบุรี.

ปริญญาณีพนธ์ที่มีจุดมุ่งหมายที่ศึกษาการสร้างสรรค์ ได้แก่ ประยงค์ มุทษเสน. (2535). วิวัฒนาการรูปแบบ เนื้อหาและกลวิธีทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533. ไมตรี เกตุขาว. (2540). การศึกษาลวดลายผ้าตีนจกในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย. พัชราณี วัฒนชัย. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง ในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย. มธุรส ตั้งสุวรรณ. (2546). การศึกษาธรรมเนียมยอดในจังหวัดลพบุรี. ดาว กางกั้น. (2546). การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์งานแกะสลักไม้ของ คำอ้าย เดชดวงตา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515-2544. อรวรรณ สมใจนึก. (2547). เรือไทย : กรณีศึกษาเรือไทยพื้นบ้านในพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้านวัดยาง ณ รังสีจังหวัดลพบุรี. พงศ์ชาติ อินทชุ่ม. (2548). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะบนในเสมาของวัด ในบริเวณแหล่งชุมชนโบราณพื้นที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. พงศพร พินิจวัฒน์. (2548). ศิลปกรรมท้องถิ่น : กรณีศึกษาหน้ากากผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. นรินทร์ รักนุ้ย. (2549). การศึกษาเครื่องจักสานกลุ่มบ้านโพธิ์ศรี ตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี.

ปริญญาณีพนธ์ที่มีจุดมุ่งหมายที่ศึกษาการถ่ายทอด ได้แก่ พรเพ็ญ พันธุ์ประดิษฐ์. (2546). การศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปหัตถกรรมเครื่องถม จังหวัดนครศรีธรรมราช. รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว. (2547). ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา. สายยนต์ เสือสูงเนิน. (2548). การศึกษาศูภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมในตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี.

ปริญญาณีพนธ์ที่มีจุดมุ่งหมายที่ศึกษาการผลิต ได้แก่ สมพจน์ หวลมานพ. (2546). การศึกษาภูมิปัญญาในงานเครื่องปั้นดินเผาที่ปรากฏในแหล่งผลิตภัณฑ์บริเวณ แอ่งสกลนคร. จิระวดี วชิรานนท์. (2547). การศึกษาหัตถกรรมพื้นบ้านในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์กับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มทอผ้า อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น.

ตาราง 5 แสดงจำนวนและค่าร้อยละปริญญาโททางด้านศิลปะพื้นบ้าน
จำแนกตามปีพุทธศักราชและประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ปีพุทธศักราช	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย						รวม	
	ผลงานศิลปะพื้นบ้าน		ช่างพื้นบ้าน		ผลงานและช่างพื้นบ้าน			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2535					1	3.70	1	3.70
2540	1	3.70					1	3.70
2546	3	11.11			5	18.51	8	29.62
2547	1	3.70	2	7.40	6	22.22	9	33.33
2548	1	3.70	1	3.70	3	11.11	5	18.51
2549					3	11.11	3	11.11
รวม	6	22.22	3	11.11	18	66.66	27	100

จากตาราง 5 พบว่าปริญญาโทส่วนใหญ่ใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นผลงานและช่างพื้นบ้านมากที่สุด มีจำนวน 18 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 66.66 ใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นผลงานศิลปะพื้นบ้าน มีจำนวน 6 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 22.22 และใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นช่างพื้นบ้าน มีจำนวน 3 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 11.11 ตามลำดับ

ปริญญาโทที่ใช้ผลงานและช่างพื้นบ้านเป็นประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประยงค์ มุกทเสน. (2535). วัฒนาการรูปแบบ เนื้อหาและกลวิธีทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533. เก่งกาจ ต้นทองคำ. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะพื้นบ้าน : กรณีศึกษางานแทงหยวกในเขตภาคกลาง. ตรีวิทย์ แพทย์เพียร. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะงานสลักกระดาษประดับโกศ สกุลช่างเพชรบุรี. แก้วทนาง สอนสังข์. (2546). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมกระจูดในจังหวัดนราธิวาส พัทลุง และสุราษฎร์ธานี. พรเพ็ญ พันธุ์ประดิษฐ์. (2546). การศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปหัตถกรรมเครื่องถม จังหวัดนครศรีธรรมราช. สมพจน์ หวลมานพ. (2546). การศึกษาภูมิปัญญาในงานเครื่องปั้นดินเผาที่ปรากฏในแหล่งผลิตภัณฑ์บริเวณ แอ่งสกลนคร. นุกูล สุวรรณรัตน์. (2547). ศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านการทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้. กมลรัตน์ หนองรัง. (2547). การศึกษาหัตถกรรมผ้าชาวไทยภูเขาในจังหวัดเชียงใหม่. อนุমান สมบูรณ์ศิลป์. (2547). การศึกษาโคมในจังหวัดเชียงใหม่. ชูชาติ งานดี. (2547). การศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของช่างทอถิ่นเรื่อง "ตุง" ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย. ศิริรัตนา นันสุนานนท์. (2547). การศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัยจังหวัดสุโขทัย. ธนียา กิตติสิทธิ. (2547). การศึกษาหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันในจังหวัดกระบี่ และจังหวัดตรัง. เกษสินี

โชติกเสถียร. (2548). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำใน ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. อภิศักดิ์ บุญเลิศ. (2548). การศึกษาวิเคราะห์งานหัตถกรรมหล่อทองเหลืองชุมชนบ้านท่ากระยาง อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี. พงศพร พิณจวัฒน์. (2548). ศิลปกรรมท้องถิ่น : กรณีศึกษาหน้ากากผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. เลิศชาย สิ้นเสริฐ. (2549). การวิเคราะห์ผลงานลวดลายปูนปั้นของสกุลช่างเพชรบุรี. นรินทร์ รักนุ้ย. (2549). การศึกษาเครื่องจักสานกลุ่มบ้านโพธิ์ศรี ตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี. สุรัชย์ เสือสูงเนิน. (2549). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยเบิ่งโคกสูงจังหวัดลพบุรี.

ปริญญาณิพนธ์ที่ใช้ผลงานศิลปะพื้นบ้านเป็นประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ไมตรี เกตุขาว. (2540). การศึกษาลวดลายผ้าตีนจกในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย. พัชรานี วัฒนชัย. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง ในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย. มธุรส ตั้งสุวรรณ. (2546). การศึกษาธรรมเนียมอดในจังหวัดลพบุรี. ดาวกานัน. (2546). การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์งานแกะสลักไม้ของ คำอ้าย เดชดวงตา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515-2544. อรวรรณ สมใจนึก. (2547). เรือไทย : กรณีศึกษาเรือไทยพื้นบ้านในพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้านวัดยาง ณ รังสี จังหวัดลพบุรี. พงศ์ชาติ อินทชุม. (2548). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะบนในเสมาของวัด ในบริเวณแหล่งชุมชนโบราณพื้นที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี.

ปริญญาณิพนธ์ที่ใช้ช่างพื้นบ้านเป็นประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว. (2547). ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา. จิระวดี วชิรานนท์. (2547). การศึกษาหัตถกรรมพื้นบ้านในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์กับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มทอผ้า อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น. สายยนต์ เสือสูงเนิน. (2548). การศึกษาครุภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมในตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี.

ตาราง 6 แสดงจำนวนและค่าร้อยละปริญญาโททางด้านศิลปะพื้นบ้าน
จำแนกตามปีพุทธศักราช และวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ปีพุทธศักราช	วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล								รวม	
	แบบสอบถาม		แบบสัมภาษณ์		แบบตรวจรายการ		แบบสัมภาษณ์และ แบบตรวจรายการ			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2535			1	3.70					1	3.70
2540					1	3.70			1	3.70
2546			1	3.70	1	3.70	6	22.22	8	29.62
2547	1	3.70	3	11.11			5	18.51	9	33.33
2548			3	11.11			2	7.40	5	18.51
2549			2	7.40			1	3.70	3	11.11
รวม	1	3.70	10	37.03	2	7.40	14	51.85	27	100

จากตาราง 6 พบว่าปริญญาโทส่วนใหญ่ใช้แบบสัมภาษณ์และแบบตรวจรายการเป็นวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลมากที่สุด มีจำนวน 14 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 51.85 ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นวิธีเก็บรวบรวมมีจำนวน 10 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 37.03 ใช้แบบตรวจรายการเป็นวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลมีจำนวน 2 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 7.40 และใช้แบบสอบถามเป็นวิธีเก็บรวบรวมมีจำนวน 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 3.70 ตามลำดับ

ปริญญาโทที่ใช้แบบสัมภาษณ์และแบบตรวจรายการเป็นวิธีเก็บรวบรวม ได้แก่ เก่งกาจ ต้นทองคำ. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะพื้นบ้าน : กรณีศึกษางานแทงหยวกในเขตภาคกลาง. ตรีวิทย์ แพทย์เพียร. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะงานสลักกระดาษประดับโกศสกุลช่างเพชรบุรี. แก้วทอง สอนสังข์. (2546). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมกระจูดในจังหวัดนราธิวาส พัทลุง และสุราษฎร์ธานี. พรเพ็ญ พันธุ์ประดิษฐ์. (2546). การศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปหัตถกรรมเครื่องถม จังหวัดนครศรีธรรมราช. ดาว กางกั้น. (2546). การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์งานแกะสลักไม้ของ คำอ้าย เดชดวงตา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515-2544. สมพจน์ หวลมานพ. (2546). การศึกษาภูมิปัญญาในงานเครื่องปั้นดินเผาที่ปรากฏในแหล่งผลิตภัณฑ์บริเวณ แอ่งสกลนคร. กมลรัตน์ หนองรัง. (2547). การศึกษาหัตถกรรมผ้าชาวไทยภูเขาในจังหวัดเชียงใหม่. อนุমান สมบูรณ์ศิลป์. (2547). การศึกษาโคมในจังหวัดเชียงใหม่. ชูชาติ งานดี. (2547). การศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของช่างท้องถิ่นเรื่อง "ตุ้ง" ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย. ศิริรัตนา นันสุนานนท์. (2547). การศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีษฐานาลัยจังหวัดสุโขทัย. ธนียา กิตติสิทโร. (2547). การศึกษาหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันในจังหวัดกระบี่ และจังหวัดตรัง. พงศ์ชาติ อินทชุ่ม. (2548).

การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะบนใบเสมาของวัด ในบริเวณแหล่งชุมชนโบราณพื้นที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. อภิศักดิ์ บุญเลิศ. (2548). การศึกษาวิเคราะห์งานหัตถกรรมหล่อทองเหลืองชุมชนบ้านท่ากระยาง อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี. นรินทร์ รัชนี. (2549). การศึกษาเครื่องจักสานกลุ่มบ้านโพธิ์ศรี ตำบลบางปลาหมอ อำเภอบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี.

ปริญญาานิพนธ์ที่ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นวิธีเก็บรวบรวม ได้แก่ ประยงค์ มุทเสน. (2535). วิวัฒนาการรูปแบบ เนื้อหาและกลวิธีทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533. อรรวรรณ สมใจนึก. (2547). เรือไทย : กรณีศึกษาเรือไทยพื้นบ้านในพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้านวัดยาง ณ รังสี จังหวัดลพบุรี. นุกูล สุวรรณรัตน์. (2547). ศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านการทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้. รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว. (2547). ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา. เกษสินี โชติกเสถียร. (2548). การศึกษางานศิลปะหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำใน ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. พงศพร พินิจวัฒน์. (2548). ศิลปกรรมท้องถิ่น : กรณีศึกษาหน้ากากผีตาโชน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. สายยนต์ เสือสูงเนิน. (2548). การศึกษาครุภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมในตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี. เลิศชาย สินเสริฐ. (2549). การวิเคราะห์ผลงานลวดลายปูนปั้นของสกุลช่างเพชรบุรี สุรัชย์ เสือสูงเนิน. (2549). การศึกษางานศิลปะหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยเบิ่งโคกสูงจังหวัดลพบุรี.

ปริญญาานิพนธ์ที่ใช้แบบตรวจรายการเป็นวิธีเก็บรวบรวม ได้แก่ ไมตรี เกตุขาว. (2540). การศึกษาลวดลายผ้าตีนจกในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย. พัชราณี วัฒนชัย. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง ในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย.

ปริญญาานิพนธ์ที่ใช้แบบสอบถามเป็นวิธีเก็บรวบรวม ได้แก่ จิระวดี วชิรานนท์. (2547). การศึกษาหัตถกรรมพื้นบ้านในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์กับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มทอผ้า อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น.

ตาราง 7 แสดงจำนวนและค่าร้อยละปริญญาโททางด้านศิลปะพื้นบ้าน
จำแนกตามปีพุทธศักราช และการวิเคราะห์ข้อมูล

ปีพุทธศักราช	การวิเคราะห์ข้อมูล				รวม	
	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย		การวิเคราะห์ข้อมูลโดยอ้างอิงสถิติ			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2535	1	3.70			1	3.70
2540	1	3.70			1	3.70
2546	8	29.62			8	29.62
2547	8	29.62	1	3.70	9	33.33
2548	5	18.51			5	18.51
2549	3	11.11			3	11.11
รวม	26	96.29	1	3.70	27	100

จากตาราง 7 พบว่าปริญญาโทส่วนใหญ่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายมากที่สุด มีจำนวน 26 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 96.29 และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยอ้างอิงสถิติ มีจำนวน 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 3.70 ตามลำดับ

ปริญญาโทที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย ได้แก่ ประยงค์ มุทเสน. (2535). วิวัฒนาการรูปแบบ เนื้อหาและกลวิธีทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533. ไมตรี เกตุขาว. (2540). การศึกษาลวดลายผ้าตีนจกในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย. เก่งกาจ ต้นทองคำ. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะพื้นบ้าน : กรณีศึกษางานแหงหยวกในเขตภาคกลาง. พัชรานี วัฒนชัย. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง ในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย. ตริวิทย์ แพทย์เพียร. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะงานสลักกระดาดระดับโกศ สกุลช่างเพชรบุรี. มรุส ตั้งสุวรรณ. (2546). การศึกษาธรรมเนียมยอดในจังหวัดลพบุรี. แก้วทอง สอนสังข์. (2546). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมกระจูดในจังหวัดนราธิวาส พัทลุง และสุราษฎร์ธานี. พรเพ็ญ พันธุ์ประดิษฐ์. (2546). การศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปหัตถกรรมเครื่องถม จังหวัดนครศรีธรรมราช. ดาว ทางกัน. (2546). การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์งานแกะสลักไม้ของ คำอ้าย เดชดวงตา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515-2544. สมพจน์ หวลมานพ. (2546). การศึกษาภูมิปัญญาในงานเครื่องปั้นดินเผาที่ปรากฏในแหล่งผลิตภัณฑ์บริเวณ แอ่งสกลนคร. อรวรรณ สมใจนึก. (2547). เรือไทย : กรณีศึกษาเรือไทยพื้นบ้านในพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้านวัดยาง ณ รังสี จังหวัดลพบุรี. นกุล สุวรรณรัตน์. (2547). ศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านการทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้. รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว. (2547). ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษา

ผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา. กมลรัตน์ หนองรัง. (2547). การศึกษาหัตถกรรมผ้าชาวไทยภูเขาในจังหวัดเชียงใหม่. อนุমান สมบูรณ์ศิลป์. (2547). การศึกษาโคมในจังหวัดเชียงใหม่. ชูชาติ งานดี. (2547). การศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของช่างทอถิ่นเรื่อง "ตุง" ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย. ศิริรัตนา นันสุนานนท์. (2547). การศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสันถลายนจังหวัดสุโขทัย. ธนียา กิตติสิทธิ. (2547). การศึกษาหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันในจังหวัดกระบี่ และจังหวัดตรัง. พงศ์ชาติ อินทชุม. (2548). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะบนในเสมาของวัด ในบริเวณแหล่งชุมชนโบราณพื้นที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เกษสินี โชติกเสถียร. (2548). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำใน ตำบลเขาหย่อม อำเภอเขาหย่อม จังหวัดเพชรบุรี. อภิศักดิ์ บุญเลิศ. (2548). การศึกษาวิเคราะห์งานหัตถกรรมหล่อทองเหลืองชุมชนบ้านท่ากระยาง อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี. พงศพร พินิจวัฒน์. (2548). ศิลปกรรมท้องถิ่น : กรณีศึกษาหน้ากากผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. สายยนต์ เสือสูงเนิน. (2548). การศึกษาศรีภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมในตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี. เลิศชาย สินเสริฐ. (2549). การวิเคราะห์ผลงานลวดลายปูนปั้นของสกุลช่างเพชรบุรี นรินทร์ รักนุ้ย. (2549). การศึกษาเครื่องจักสานกลุ่มบ้านโพธิ์ศรี ตำบลบางปลาหมอ อำเภอบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี. สุรัชย์ เสือสูงเนิน. (2549). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยเบิ่งโคกสูงจังหวัดลพบุรี.

ปริญญาณิพนธ์ที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยอ้างอิงสถิติ ได้แก่ จิระวดี วชิรานนท์. (2547). การศึกษาหัตถกรรมพื้นบ้านในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์กับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มทอผ้า อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น.

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ปริญญาานิพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษา ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ระหว่างปีพุทธศักราช 2531 ถึง 2549 สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในด้านประเภทของปริญญาานิพนธ์ เนื้อหาที่ศึกษา จุดมุ่งหมายที่ศึกษา ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

2. วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นปริญญาานิพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษา ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งเป็นปริญญาานิพนธ์ของสาขาวิชาศิลปศึกษา ระหว่างปีพุทธศักราช 2531 ถึง 2549 รวมทั้งสิ้น 27 เล่ม จากสำนักงานหอสมุดกลาง ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบวิเคราะห์ปริญญาานิพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษา ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ระหว่างปีพุทธศักราช 2531 จนถึงปีพุทธศักราช 2549 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะต่าง ๆ ของปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน โดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) เพื่อบันทึกข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ ของปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ไว้สำหรับเป็นข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยข้อมูลมาวิเคราะห์ตามรายการในแบบวิเคราะห์ปริญญาานิพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษา ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ระหว่างปีพุทธศักราช 2531 ถึง 2549 จำนวน 27 เล่ม โดยวิเคราะห์ข้อมูลแบบแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

3. สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

3.1 ประเภทของปริญญาานิพนธ์ พบว่าปริญญาานิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นปริญญาานิพนธ์เชิงคุณภาพมากที่สุด มีจำนวน 26 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 96.29 ของปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน และเป็นปริญญาานิพนธ์เชิงปริมาณ มีจำนวนละ 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 3.70 ของปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ตามลำดับ

3.2 เนื้อหาที่ศึกษา พบว่าส่วนใหญ่เป็นปริญญาานิพนธ์ที่ศึกษาเนื้อหาทางด้านหัตถกรรม พื้นบ้านมากที่สุด มีจำนวน 20 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 74.07 และเป็นปริญญาานิพนธ์ที่ศึกษาเนื้อหาทางด้านทัศนศิลป์พื้นบ้าน มีจำนวนละ 7 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 25.92 ตามลำดับ

3.3 จุดมุ่งหมายของการศึกษา พบว่าส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายที่ศึกษาการผลิตและการถ่ายทอดงานศิลปะพื้นบ้านมากที่สุด มีจำนวน 13 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 48.14 รองลงมาคือจุดมุ่งหมายที่ศึกษาการสร้างสรรคจำนวน 9 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 33.33 จุดมุ่งหมายที่ศึกษาการถ่ายทอด มีจำนวน 3 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 11.11 และน้อยที่สุดมีจุดมุ่งหมายที่ศึกษาการผลิต มีจำนวน 2 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 7.40 ตามลำดับ

3.4 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง พบว่าปริญญาานิพนธ์ส่วนใหญ่ใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นผลงานและช่างพื้นบ้านมากที่สุด มีจำนวน 18 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 66.66 ใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นผลงานศิลปะพื้นบ้าน มีจำนวน 6 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 22.22 และใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นช่างพื้นบ้าน มีจำนวนละ 3 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 11.11 ตามลำดับ

3.5 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่าปริญญาานิพนธ์ส่วนใหญ่ใช้แบบสัมภาษณ์และแบบตรวจรายการเป็นวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลมากที่สุด มีจำนวน 14 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 51.85 ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นวิธีเก็บรวบรวมมีจำนวนละ 10 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 37.03 ใช้แบบตรวจรายการเป็นวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลมีจำนวน 2 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 7.40 และใช้แบบสอบถามเป็นวิธีเก็บรวบรวมมีจำนวนละ 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 3.70 ตามลำดับ

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าปริญญาานิพนธ์ ส่วนใหญ่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายมากที่สุด มีจำนวน 26 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 96.29 และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยอ้างอิงสถิติ มีจำนวนละ 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 3.70 ตามลำดับ

4. อภิปรายผล

จากการศึกษางานศึกษาวิเคราะห์ปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้านพบว่า ปริญญาานิพนธ์ ระดับมหาบัณฑิต ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน มีปริญญาานิพนธ์ที่สำเร็จมากที่สุด ในปีพุทธศักราช 2546 คิดเป็นร้อยละ 61.53 รองลงมาปีพุทธศักราช 2547 คิดเป็นร้อยละ 45.00 ปีพุทธศักราช 2548 คิดเป็นร้อยละ 21.73 ปีพุทธศักราช 2535 คิดเป็นร้อยละ 33.33 ปีพุทธศักราช 2541 คิดเป็นร้อยละ 25.00 ปีพุทธศักราช 2549 คิดเป็นร้อยละ 15.00 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าช่วงที่ปรากฏปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้านมากที่สุด จะอยู่ช่วงปีพุทธศักราช 2546 และ 2547 ที่มีจำนวนปริญญาานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ที่ค่อนข้างมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนปริญญาานิพนธ์ที่สำเร็จในแต่ละปีน่าจะมีผลมาจากกระแสสังคมที่ปลูกจิตสำนึกให้คนไทยรู้จักภูมิปัญญาไทยและสนับสนุนให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาไทยในรูปแบบต่างๆ กระแสสังคมที่น่าจะมีผลต่อปริญญาานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ทางด้านศิลปะพื้นบ้านนั้น น่าจะมาจากนโยบายทางสังคม 2 ส่วนด้วยกัน คือโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2544 มี

แนวทางในการปฏิบัติที่จะส่งเสริมการนำเอาภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการเลี้ยงชีพของคนในชุมชนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ด้วยเหตุนี้การเผยแพร่งานศิลปะพื้นบ้านเกิดขึ้นอย่างมีแนวทางในการพัฒนาเป็นสินค้าที่เป็นที่ต้องการของสังคม ปริญญาธิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้านหลายเล่มที่ได้แนวทางจากโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในการเผยแพร่ เช่นปริญญาธิพนธ์ทางด้านหัตถกรรมการถักทอ ได้แก่ พืชราณี วัฒนชัย. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง ในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย. ปริญญาธิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นุกุล สุวรรณรัตน์. (2547). ศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านการทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นต้น ซึ่งเมื่อมีความต้องการในการทำผลิตภัณฑ์เพื่อการจัดจำหน่าย ชาวบ้าน หรือช่างพื้นบ้านย่อมนำเอาความรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดต่อกันมาแสดงออกให้เป็นผลงานที่มีความหลากหลายมีความน่าสนใจ และมีภูมิปัญญาที่มีค่ายิ่ง จึงควรมีการศึกษาวิจัย อีกส่วนหนึ่งน่าจะมีผลมาจากในช่วงปีพุทธศักราช2542 ได้มีการปฏิรูปการศึกษา และมีการกำหนดความมุ่งหมายให้มีการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้านถือเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง จึงอาจเป็นสาเหตุทำให้ผู้สนใจทำการวิจัยศิลปะพื้นบ้านเพิ่มขึ้น และต้องการนำเอาผลของการวิจัยนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช2542 เนื่องด้วยหลักสูตรมหาบัณฑิตศิลปะ เป็นหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในการในการผลิตผู้สอนศิลปะ ดังนั้นผู้ที่มาศึกษาสาขานี้ใหญ่จะมีหน้าที่การทำงานอยู่ในวงการการศึกษา การสอนศิลปะ การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์กับการเรียนการสอนจึงเป็นหน้าที่หนึ่งที่ครูผู้สอนต้องจัดการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องกับท้องถิ่น การที่ทำปริญญาธิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน จึงมีสานในการนำความรู้ไปต่อยอดกับการศึกษาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี สำหรับในปีพุทธศักราช2548 เป็นต้นมานั้นปริญญาทางด้านศิลปะพื้นบ้านนั้นมีจำนวนลดลงนั้น หากจะพิจารณาถึงเนื้อหาที่ผู้วิจัยมีความสนใจในการทำปริญญาธิพนธ์พบว่าผู้วิจัยมีความสนใจในเนื้อหาของศิลปะพื้นบ้านลดลง แต่ความสนใจที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาอันเป็นสิ่งที่ควรเร่งศึกษา นั้นได้รับความสนใจอยู่ แต่จะมุ่งศึกษาในเนื้อหาวัฒนธรรมหลวง ทั้งนี้อาจจะมีผลมาจากงานศิลปะพื้นบ้านนั้นเป็นงานที่ความเกี่ยวข้องกับวิถีของการดำเนินชีวิต การสร้างงานศิลปะพื้นบ้านเนื้อหาของการศึกษาวิจัย ได้มีการวิจัยไปบ้างแล้วบางส่วนในปีพุทธศักราช2546 และปีพุทธศักราช2547 การวิจัยงานศิลปะประจำชาตินั้นจึงได้รับความสนใจมากกว่า แต่หากพิจารณาดูพบว่าเป็นการศึกษาที่ความเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ที่มีความสำคัญควรที่จะอนุรักษ์เช่นกัน

4.1 ประเภทของปริญญาธิพนธ์ ผลการวิจัยพบว่า ปริญญาธิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้านส่วนใหญ่เป็นปริญญาธิพนธ์เชิงคุณภาพมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 81.37 และเป็นปริญญาธิพนธ์เชิงปริมาณ คิดเป็นร้อยละ 3.70 ปริญญาธิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ทั้งหมดการวิจัยพื้นฐานทั้งหมดเนื่องจากการศึกษางานวิจัยทางด้านศิลปะพื้นบ้านเป็นงานวิจัยที่ต้องอาศัยวิธีการในการศึกษาหลายวิธีการ เพื่อศึกษาวิถีการดำเนินชีวิต การวิจัยในลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น เป็นวิธีการ

วิจัยที่สามารถได้พบกับคำตอบที่มีความใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด เนื่องจากผู้วิจัยนั้นต้องมีการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาหาข้อมูลทางด้านศิลปะพื้นบ้านที่เกิดขึ้นตามสภาพจริงในปัจจุบัน การวิจัยเชิงคุณภาพจึงถือได้ว่าเป็นการวิจัยที่สามารถค้นพบข้อมูลบางอย่างที่อาจไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าได้ ซึ่งการวิจัยเชิงคุณภาพสามารถที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งหมด ทั้งที่เป็นข้อมูลที่ได้การวางแผนการวิจัยไว้ล่วงหน้าและข้อมูลที่ผู้วิจัยไม่อาจสามารถคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าได้เป็นจริงมากที่สุด

4.2 เนื้อหาที่ศึกษา ปริญญาโทระดับมหาบัณฑิต ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ส่วนใหญ่เป็นปริญญาโทที่ศึกษาเนื้อหาทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 74.07 และเป็นปริญญาโทที่ศึกษาเนื้อหาทางด้านทัศนศิลป์พื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 25.92 หากพิจารณาเนื้อหาของปริญญาโทระดับมหาบัณฑิต ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน มีความสอดคล้องกับจำนวนปริญญาโทที่เพิ่มมากขึ้นในปีพุทธศักราช 2546 และ 2547 ที่มีจำนวนของปริญญาโทที่เพิ่มมากขึ้นมากที่สุด เป็นที่น่าสังเกตว่าการเพิ่มขึ้นของปริญญาโทนั้น น่าจะเกิดจากกระแสสังคมใน 2 ประเด็น คือ 1. นโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ 2. การปฏิรูปการศึกษา ในปีพุทธศักราช 2542 กระแสสังคมทั้ง 2 ประการนั้นมีผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นวงกว้างครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศ กล่าวคือนโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ที่มีจุดมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน โดยการให้ประชาชนรวมกลุ่มกันผลิตสินค้าที่สามารถหาวัสดุหลักที่มีอยู่ในชุมชนมาเป็นวัสดุหลักของการผลิตสินค้า เพื่อการจำหน่ายสร้างรายได้ให้กับครอบครัว และชุมชน และเมื่อพิจารณาก็คพบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีการผลิตสินค้าที่เป็นงานศิลปะพื้นบ้านค่อนข้างมาก เนื่องจากเป็นงานที่ประชาชน หรือชาวบ้านมีความถนัด จึงทำให้งานศิลปะพื้นบ้านนั้นสร้างความประทับใจให้กับประชาชนทั่วไปในความสวยงามของงานศิลปะพื้นบ้านและมีความภาคภูมิใจต่อภูมิปัญญาไทยได้อย่างดี ในส่วนของการปฏิรูปการศึกษา ปีพุทธศักราช 2542 ที่มีจุดมุ่งหมายในการรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เกิดหลักสูตรท้องถิ่น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้เป้าหมายของการศึกษามีความสำเร็จ นั่นก็คือครู อาจารย์ ที่มีอยู่ประเทศไทย ศิลปะพื้นบ้าน ก็เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ผู้ศึกษาทางด้านศิลปะจะต้องได้ผ่านการศึกษา ในการศึกษาศิลปะสายครู หรือสายการศึกษาที่เช่นเดียวกัน ดังนั้นผู้ที่ศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาของสาขาศิลปศึกษา ซึ่งเป็นสาขาที่เกี่ยวข้องกับครู หรือบุคลากรทางการศึกษา นั้นย่อมเห็นความสำคัญต่อการทำปริญญาโททางด้านศิลปะพื้นบ้านอย่างแน่นอน จึงทำให้ปริญญาโททางด้านศิลปะพื้นบ้านมีจำนวนที่เพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณาเนื้อหาของปริญญาโทก็พบว่าเนื้อหาของปริญญาโทระดับมหาบัณฑิต ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน มีเนื้อหาทางด้านหัตถกรรมมากที่สุด และเมื่อจำแนกเนื้อหาทางด้านงานหัตถกรรมพบว่า มีเนื้อหาทางด้านหัตถกรรมถักทอมีจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ ไมตรี เกตุขาว. (2540). การศึกษาลวดลายผ้าตีนจกในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย. พัชราณี วัฒนชัย. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง ในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย. นุกุล สุวรรณรัตน์. (2547). ศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านการทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้. จิระวดี วชิรานนท์. (2547).

การศึกษาหัตถกรรมพื้นบ้านในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์กับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มทอผ้า อำเภอนบพิตำ จังหวัดขอนแก่น. กมลรัตน์ หนองรัง. (2547).

การศึกษาหัตถกรรมผ้าชาวไทยภูเขาในจังหวัดเชียงใหม่. เนื้อหาหัตถกรรมจักสาน มีจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ แก้วทอง สอนสังข์. (2546).

การศึกษางานศิลปหัตถกรรมกระจูดในจังหวัดนราธิวาส พัทลุง และสุราษฎร์ธานี. ธนียา กิตติสิทโธ. (2547).

การศึกษาหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันในจังหวัดกระบี่ และจังหวัดตรัง. นรินทร์ รัคน้อย. (2549).

การศึกษาเครื่องจักสานกลุ่มบ้านโพธิ์ศรี ตำบลบางปลาหมอ อำเภอบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี. เฉพาะของกลุ่มเครื่องจักสานบ้านโพธิ์ศรี เนื้อหาหัตถกรรมงานไม้ มีจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ อรรพรรณ สมใจนึก. (2547).

เรือไทย : กรณีศึกษาเรือไทยพื้นบ้านในพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้านวัดยาง ณ รังสี จังหวัดลพบุรี. เนื้อหาหัตถกรรมเครื่องโลหะ มีจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ กฤษิศักดิ์ บุญเลิศ. (2548).

การศึกษาวิเคราะห์งานหัตถกรรมหล่อทองเหลืองชุมชนบ้านท่ากระยาง อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี. พรเพ็ญ พันธุ์ประดิษฐ์. (2546).

การศึกษากระบวนการถ่ายถอดศิลปหัตถกรรมเครื่องถม จังหวัดนครศรีธรรมราช. ศิริรัตนา นันสุนานนท์. (2547).

การศึกษางานหัตถกรรมเครื่องทองในตำบลท่าชัยและตำบลศรีสำราญ อำเภอเมืองสุโขทัย. เนื้อหาหัตถกรรมเครื่องกระดาศ มีจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ ตรีวิทย์ แพทย์เพียร. (2546).

การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะงานสลักกระดาศประดับโกศ สกุลช่างเพชรบุรี. พงศพร พิณจิววัฒน์. (2548).

ศิลปกรรมท้องถิ่น : กรณีศึกษาหน้ากากผีตาโชน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. เนื้อหาหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา มีจำนวน 1 เรื่อง สมพจน์ หวลมานพ. (2546).

การศึกษาภูมิปัญญาในงานเครื่องปั้นดินเผาที่ปรากฏในแหล่งผลิตภัณฑ์บริเวณ แอ่งสกลนคร. และเนื้อหาหัตถกรรมเบ็ดเตล็ด มีจำนวน 6 เรื่อง ได้แก่. รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว. (2547).

ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา. อนุমান สมบูรณ์ศิลป์. (2547).

การศึกษาโคมในจังหวัดเชียงใหม่. ชูชาติ งานดี. (2547).

การศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของช่างท้องถิ่นเรื่อง "ตุ่ง" ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย. เกษสินี โชติกเสถียร. (2548).

การศึกษางานศิลปหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำใน ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. สายยนต์ เสือสูงเนิน. (2548).

การศึกษาภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม ในตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี. สุรัชย์ เสือสูงเนิน. (2549).

การศึกษางานศิลปหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยเบิ่งโคกสูงจังหวัดลพบุรี. เนื้อหาทางด้านทัศนศิลป์พื้นบ้าน และเมื่อจำแนกเนื้อหาทางด้านงานทัศนศิลป์พื้นบ้าน พบว่ามีเพียงเนื้อหาประติมากรรมพื้นบ้านเท่านั้น มีจำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ ประยงค์ มุททเสน. (2535).

วิวัฒนาการรูปแบบ เนื้อหาและกลวิธีทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533. เก่งกาจ ต้นทองคำ. (2546).

การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะพื้นบ้าน : กรณีศึกษางานแหงหยวกในเขตภาคกลาง. มรุรส ตั้งสุวรรณ. (2546).

การศึกษาธรรมเนียมยอดในจังหวัดลพบุรี. ดาว กางกั้น. (2546).

การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์งานแกะสลักไม้ของ คำอ้าย เดชดวงตา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515-2544. พงศ์ชาติ อินทชุ่ม. (2548).

การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะบนในเสมาของวัด ในบริเวณแหล่งชุมชนโบราณพื้นที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เลิศชาย สิ้นเสริญ. (2549). การวิเคราะห์ผลงานลวดลายปูนปั้นของสกุลช่างเพชรบุรี.

สรุปได้ว่าเนื้อหาที่ผู้วิจัยสนใจในการวิจัยในเนื้อหาทางทัศนกรรมนั้น สามารถแบ่งออกได้ตามวัตถุประสงค์ของการสร้างงาน แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ด้วยกัน คือ 1. กลุ่มงานทัศนกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อการจำหน่าย 2. งานทัศนกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในงานพิธีประเพณีต่างๆ จากความต้องการในการสร้างงานเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ จึงเป็นเหตุให้งานทัศนกรรมยังคงมีแพร่หลายอยู่ทั่วไป ง่ายต่อการศึกษาวิจัย ส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์พื้นบ้านนั้น มีผู้วิจัยสนใจในการศึกษาน้อยกว่างานทัศนกรรมพื้นบ้านนั้น น่าจะเป็นผลมาจากลักษณะการสร้างงานในปัจจุบัน อาจไม่มีปรากฏให้พบเห็นได้ทั่วไป หรืองานทัศนศิลป์แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ปัจจุบันมีการผสมผสานจนไม่หลงเหลือถึงความเป็นศิลปะพื้นบ้านเลย ส่วนงานทัศนศิลป์พื้นบ้านที่ปรากฏให้เห็นตามสถานที่สำคัญต่างๆ ของแต่ละท้องถิ่นนั้นได้แก่งานประติมากรรมพื้นบ้าน งานจิตรกรรมพื้นบ้าน และงานสถาปัตยกรรมพื้นบ้าน อาจจะมีความสมบูรณ์ของผลงานไม่เท่างานทัศนกรรมพื้นบ้าน จึงยากต่อการศึกษาวิจัย ซึ่งสังเกตได้ว่างานทัศนศิลป์พื้นบ้าน ที่มีผู้วิจัยศึกษาทั้งหมดเป็นงานประติมากรรมพื้นบ้านทั้งสิ้น หากพิจารณาแล้วในด้านวัสดุที่นำสร้างสรรคงานประติมากรรมพื้นบ้านมีความทนทานกว่าวัสดุที่ใช้ในการสร้างสรรค งานจิตรกรรมพื้นบ้าน ส่วนงานสถาปัตยกรรมพื้นบ้านนั้น ที่น่าจะยังหลงเหลือความสมบูรณ์ในผลงานน่าจะเป็นงานสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นมาจากความเชื่อและความศรัทธา ได้แก่ วัด ส่วนงานสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยนั้นได้แปรเปลี่ยนไปตามกระแสวัฒนธรรมตะวันตกในด้านวัสดุ และรูปแบบ จึงมาสามารถที่จะศึกษาวิจัยได้

4.4 จุดมุ่งหมายศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เป็นปริญญาโทมีจุดมุ่งหมายศึกษาการผลิตและการถ่ายทอดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.14 รองลงมาเป็นการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 33.33 การถ่ายทอดผลงานศิลปะพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 11.11 การผลิตผลงานศิลปะพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 7.40 เนื่องด้วยการศึกษาผลงานศิลปะพื้นบ้านนั้น มีความน่าสนใจ ในทุกกระบวนการ การศึกษาวิจัยสามารถทำได้ครอบคลุมในทุกๆ เรื่องได้ ตามที่มารุต อัมรานนท์ ได้กล่าวถึงแนวทางของการศึกษาศิลปะพื้นบ้าน สรุปได้ว่าการศึกษางานศิลปะพื้นบ้าน อาจศึกษาอย่างกว้างได้ 2 แนวทางคือ 1. ศึกษาคุณค่าและประโยชน์ใช้สอย 2. ศึกษาคุณค่าความงามและศิลปะ นอกจากนี้ประเด็นแรกแล้วยังสามารถศึกษาในลักษณะการวิเคราะห์แง่มุมต่างๆ ได้อีก คือ 1. วัตถุประสงค์ 2. แหล่งกำเนิด 3. วัตถุประสงค์ 4. เทคนิค วิธีการ 5. เครื่องมือและอุปกรณ์ 6. ลักษณะ รูปทรง 7. โครงสร้าง 8. คติความเชื่อ จากการทำงานศิลปะพื้นบ้านเป็นงานที่ได้รับการถ่ายทอด สืบต่อกันมาหลายชั่วคน การศึกษาในด้านภูมิปัญญาที่มีความเกี่ยวข้องกับการผลิตและการถ่ายทอดงานให้คงอยู่ จึงเป็นประเด็นได้รับความสนใจในการศึกษาวิจัยและครอบคลุมถึงกระบวนการของงานศิลปะพื้นบ้านมากที่สุดมากที่สุด เช่น เก่งกาจ ดันทองคำ. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะพื้นบ้าน : กรณีศึกษางานแทงหยวกในเขตภาคกลาง. ตรีวิทย์ แพทย์เพียร. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะงานสลักระดาษประดับโกศ สกุลช่างเพชรบุรี.

แก้วทง สอนสังข์. (2546). การศึกษางานศิลปหัตถกรรมกระจูดในจังหวัดนราธิวาส พัทลุง และ สุราษฎร์ธานี. นุกูล สุวรรณรัตน์. (2547). ศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านการทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้. กมลรัตน์ หนองรัง. (2547). การศึกษาหัตถกรรมผ้าชาวไทยภูเขาในจังหวัดเชียงใหม่. เป็นต้น การศึกษาเกี่ยวกับการผลิตและการถ่ายทอดนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่างานศิลปะพื้นบ้านเหล่านั้นยังคงมีอยู่ในชุมชน ในท้องถิ่น หน่วยงานราชการต่างๆ ควรที่จะมีส่วนในการส่งเสริมงานศิลปะพื้นบ้านเหล่านั้นด้วยเพื่อให้คงอยู่กับสังคมไทยต่อไป ส่วนจุดมุ่งหมายที่ศึกษาในด้านการสร้างสรรค์งานศิลปะพื้นบ้านนั้น ได้มีการศึกษาเพื่อจะได้องค์ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้าพื้นบ้าน เช่นด้านการออกแบบ กลวิธี การใช้สี ลวดลาย เป็นต้น การศึกษาในด้านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะพื้นบ้านนั้นถึงแม้ว่าจะไม่วิจัยถึงการผลิต แต่การศึกษาวิเคราะห์ถึงการสร้างสรรค์ผลงานก็มีความน่าสนใจและมีประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อการนำไปใช้ในวงการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงองค์ความรู้ แนวคิดของช่างพื้นบ้านในอดีต สำหรับปริญญานิพนธ์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะพื้นบ้าน เช่น วิวัฒนาการรูปแบบ เนื้อหาและกลวิธีทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533. ไมตรี เกตุขาว. (2540). การศึกษาลวดลายผ้าตีนจกในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย. มจรุส ตั้งสุวรรณ. (2546). การศึกษาธรรมชาติของผ้าตีนจกในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย. เรือไทย : กรณีศึกษาเรือไทยพื้นบ้านในพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้านวัดยาง ณ รังสี จังหวัดลพบุรี. พงศ์ชาติ อินทชุม. (2548). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะบนใบเสมาของวัด ในบริเวณแหล่งชุมชนโบราณพื้นที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เป็นต้น ส่วนการศึกษาเฉพาะการถ่ายทอดนั้น ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับบุคคลที่มีความสามารถ ความชำนาญ ในการถ่ายทอดงานศิลปะพื้นบ้าน ถึงแม้จะมีการศึกษาจำนวนน้อยแต่ความสำคัญและความจำเป็นนั้นก็ยังมีมากเช่นกัน เช่นสายยนต์ เสือสูงเนิน. (2548). การศึกษาครุภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมในตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี. ซึ่งการวิจัยในลักษณะการถ่ายทอดองค์ความรู้ของช่างพื้นบ้านนั้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาในปัจจุบันได้อย่างดี หรือเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่มีความสนใจในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาของช่างพื้นบ้านต่อไปได้ ในด้านการศึกษาเกี่ยวกับการผลิต เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่างานศิลปะพื้นบ้านนั้นยังมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องผลิตเพื่อเป็นอาชีพ สร้างรายได้แก่ครอบครัว จิระวดี วชิรานนท์. (2547). การศึกษาหัตถกรรมพื้นบ้านในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์กับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มทอผ้า อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น. การวิจัยเกี่ยวกับการผลิตนั้นจะทำให้ทราบถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านในการวางแผน การใช้เทคโนโลยีแบบพื้นบ้านมาใช้ในการผลิตเพื่อให้จำนวนการผลิตตามที่ต้องการ การศึกษาในลักษณะนี้จะเป็นประโยชน์ต่อวงการการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่นกระทรวงอุตสาหกรรม ที่นำไปประยุกต์ใช้ทั้งการนำแนวคิดของชาวบ้านไปพัฒนาออกแบบเครื่องมือสำหรับการผลิตงานศิลปะพื้นบ้านที่ยังรักษาเอกลักษณ์ให้คงอยู่ได้ต่อไป

4.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่มีเป็นผลงานศิลปะพื้นบ้านและช่างพื้นบ้านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.66 เป็นผลงานศิลปะพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 22.22 และช่างพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 11.11 ตามลำดับ จากจุดมุ่งหมายในการศึกษานั้นก็ย่อมอธิบายได้ว่าประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ นั้น จะต้องเป็นผลงานและช่างพื้นบ้านมากที่สุด เพราะว่าการศึกษางานศิลปะพื้นบ้านนั้น ควรที่จะต้องศึกษาช่างพื้นบ้านควบคู่ไปด้วยกัน เนื่องจาก การที่ศึกษาขั้นตอนของการสร้างสรรค์ และการผลิตงานศิลปะพื้นบ้าน ช่างพื้นบ้านเป็นผู้ที่จะอธิบายและให้คำตอบกับผู้วิจัยได้ดีที่สุด เช่น เก่งกาจ ต้นทองคำ. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะพื้นบ้าน : กรณีศึกษางานแหงหยวกในเขตภาคกลาง. ตรีวิทย์ แพทย์เพียร. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะงานสลักกระดาดระดับโกศ สกุลช่างเพชรบุรี. แก้วทอง สอนสังข์. (2546). การศึกษางานศิลปะหัตถกรรมกระจูดในจังหวัดนราธิวาส พัทลุง และสุราษฎร์ธานี. พรเพ็ญ พันธุ์ประดิษฐ์. (2546). การศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปหัตถกรรมเครื่องถม จังหวัดนครศรีธรรมราช. สมพจน์ หวลมานพ. (2546). การศึกษาภูมิปัญญาในงานเครื่องปั้นดินเผาที่ปรากฏในแหล่งผลิตภัณฑ์บริเวณ แอ่งสกลนคร. เป็นต้น การใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผลงานศิลปะพื้นบ้าน เช่น ไมตรี เกตุขาว. (2540). การศึกษาลวดลายผ้าตีนจกในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย. พัชราณี วัฒนชัย. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง ในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย. มธุรส ตั้งสุวรรณ. (2546). การศึกษาธรรมเนียมยอดในจังหวัดลพบุรี. การใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นช่างพื้นบ้านเช่น รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว. (2547). ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา. จิระวดี วชิรานนท์. (2547). การศึกษาหัตถกรรมพื้นบ้านในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์กับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มทอผ้าอำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น. เป็นต้น

4.6 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่าปริมาณนิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ระหว่างปีพุทธศักราช 2531 ถึง 2549 จำนวน 27 เล่ม ส่วนใหญ่มีแบบสัมภาษณ์และแบบตรวจรายการเป็นวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.85 รองลงมามีแบบสัมภาษณ์เป็นวิธีเก็บรวบรวม คิดเป็นร้อยละ 37.03 มีแบบตรวจรายการเป็นวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล คิดเป็นร้อยละ 7.40 และมีแบบสอบถามเป็นวิธีเก็บรวบรวม คิดเป็นร้อยละ 3.70 ตามลำดับ การใช้แบบสัมภาษณ์และแบบตรวจรายการเป็นวิธีเก็บรวบรวม เพื่อรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์ช่างพื้นบ้าน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และแบบตรวจรายการเพื่อบันทึกรายละเอียดของผลงานศิลปะพื้นบ้าน เช่น เก่งกาจ ต้นทองคำ. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะพื้นบ้าน : กรณีศึกษางานแหงหยวกในเขตภาคกลาง. ตรีวิทย์ แพทย์เพียร. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะงานสลักกระดาดระดับโกศ สกุลช่างเพชรบุรี. แก้วทอง สอนสังข์. (2546). การศึกษางานศิลปะหัตถกรรมกระจูดในจังหวัดนราธิวาส พัทลุง และสุราษฎร์ธานี. พรเพ็ญ พันธุ์ประดิษฐ์. (2546). การศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปหัตถกรรมเครื่องถม จังหวัดนครศรีธรรมราช. ดาว กางกัน. (2546). การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์งานแกะสลักไม้ของ คำอ้าย เดชดวงตา ตั้งแต่ปี พ.ศ.

2515-2544. การใช้แบบสัมภาษณ์เป็นวิธีเก็บรวบรวม เช่น ประยงค์ มุทเสน. (2535). วิชาการรูปแบบ เนื้อหาและกลวิธีทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533. อรวรรณ สมใจนึก. (2547). เรือไทย : กรณีศึกษาเรือไทยพื้นบ้านในพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้านวัดยาง ณ รังสี จังหวัดลพบุรี. ถึงแม้ว่าการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์ จะไม่มีการใช้แบบตรวจรายการเพื่อบันทึกรายละเอียดต่างๆของผลงานศิลปะ แต่ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ถึงผลงานศิลปะพื้นบ้านร่วมอยู่ด้วย การใช้แบบตรวจรายการเป็นวิธีเก็บรวบรวม เช่น ไมตรี เกตุขาว. (2540). การศึกษาลวดลายผ้าตีนจกในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย. พัชราณี วัฒนชัย. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง ในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย. การใช้แบบสอบถามเป็นวิธีเก็บรวบรวม ได้แก่ จิระวดี วชิรานนท์. (2547). การศึกษาหัตถกรรมพื้นบ้านในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์กับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มทอผ้า อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น.

4.7 การวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่าปริมาณนิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ระหว่างปีพุทธศักราช 2531 ถึง 2549 จำนวน 27 เล่ม ส่วนใหญ่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 96.29 และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยอ้างอิงสถิติ คิดเป็นร้อยละ 3.70 ตามลำดับ การใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย เป็นการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงตามการศึกษาวิจัย เช่น ประยงค์ มุทเสน. (2535). วิชาการรูปแบบ เนื้อหาและกลวิธีทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533. ไมตรี เกตุขาว. (2540). การศึกษาลวดลายผ้าตีนจกในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย. เก่งกาจ ต้นทองคำ. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะพื้นบ้าน : กรณีศึกษางานแทงหยวกในเขตภาคกลาง. พัชราณี วัฒนชัย. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ลวดลายผ้ามัดหมี่ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง ในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย. ตรีวิทย์ แพทย์เพียร. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะงานสลักกระดาศประดับโกศ สกุลช่างเพชรบุรี. มธุรส ตั้งสุวรรณ. (2546). การศึกษาธรรมเนียมยอดในจังหวัดลพบุรี. ส่วนใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยอ้างอิงสถิติ ซึ่งใช้วิธีการตอบแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงสามารถใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอ้างอิงสถิติได้แก่ จิระวดี วชิรานนท์. (2547). การศึกษาหัตถกรรมพื้นบ้านในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์กับการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนของสมาชิกกลุ่มทอผ้า อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น.

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

5.1.1 จากการวิจัยพบว่าปริมาณนิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้านส่วนใหญ่ เป็นการวิจัยพื้นฐาน จึงควรมีการส่งเสริมให้มีการวิจัยประยุกต์ เพื่อให้สามารถนำผลของการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาศิลปะพื้นบ้านในลักษณะต่างๆได้

5.1.2 จากการวิจัยพบว่าปริญญานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้านส่วนใหญ่มุ่งศึกษาในประเด็นหัตถกรรมพื้นบ้าน จึงควรมีการส่งเสริมให้ศึกษาประเด็นที่ครอบคลุมงานศิลปะพื้นบ้านในทุกสาขาเพิ่มขึ้น เช่นจิตรกรรมพื้นบ้าน สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน

5.1.3 จากการวิจัยพบว่าปริญญานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้านส่วนใหญ่จุดมุ่งหมายในการศึกษาการฝึกและการถ่ายทอดงานศิลปะพื้นบ้าน จึงควรมีการส่งเสริมให้มีการนำผลของการวิจัยมาประยุกต์ใช้ หรือเผยแพร่ความรู้ให้กว้างขวางขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับปัญหาผู้วิจัย ในการทำปริญญานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน

5.2.2 ควรมีการทำวิจัยประยุกต์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน เนื่องจากปริญญานิพนธ์ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นการวิจัยพื้นฐาน จึงควรนำความรู้ที่เกิดจากการค้นคว้าของบัณฑิตไปต่อยอดให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ

5.2.3 ควรนำมีการทำวิจัยโดยนำศิลปะพื้นบ้าน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจนขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2545). *วัฒนธรรม : บทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2546). *กระทรวงวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. *สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา*. (2549). *มาตรฐานการอุดมศึกษาและเกณฑ์มาตรฐานที่เกี่ยวข้อง*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กฤษฎา เพ็ชรประยูร. (2547). *การวิเคราะห์เนื้อหาในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การวัดและประเมินผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- ขนิษฐา สิงห์เพ็ชร. (2546). *การวิเคราะห์งานวิจัยทางด้านศิลปวัฒนธรรม ระหว่างปีพุทธศักราช 2535 ถึง 2540*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จินตนา เหมทานนท์. (2546). *การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์และการค้นคว้าแบบอิสระ ของสาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระหว่างปีพุทธศักราช 2539 ถึง 2544*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ฉัตรชัย อรรถปักษ์. (2548). *องค์ประกอบศิลปะ*. กรุงเทพฯ: วิทพัฒนา.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). *วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วิทพัฒนา.
- ชะว๊อชัย ภาคินธุ์. (2544). *ทัศนศิลป์วิจักษ์ณ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2543). *การวิจัยทางศิลปะ*. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ดำรงศักดิ์ รุ่งเรืองวงศ์. (2543). *การวิเคราะห์งานวิจัยประเภทวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษาในประเทศไทย ระหว่างปีพุทธศักราช 2529 ถึง 2540*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- น. ณ ปากน้ำ. (2543). *ความเข้าใจในศิลปะ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- นวลออ ทินานนท์. (2543). *ศิลปะพื้นบ้านไทย*. กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- (2543, มกราคม-มิถุนายน). *การเปลี่ยนแปลงและสถานภาพของศิลปะพื้นบ้านไทยวารสารศิลปกรรมศาสตร์ ปีที่ 8 ฉบับที่ (1): 29-33*.
- นิตยา บุญสิงห์. (2546). *วัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: เรื่องแสงการพิมพ์.

- บวร ใจป่า. (2543). *การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น ระหว่างปี พ.ศ.2525 - 2539*. ปรินูญานิพนธ์ ศศ.ม. (หลักสูตรและการสอน). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- พวงผกา คุโรวาท. (2539). *ศิลปะและวัฒนธรรมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
- พิรดา ศักดิ์แสง. (2548). *การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ทางด้านฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร*. ปรินูญานิพนธ์ ศศ.ม. (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- ภรณ์ พันธุมภกร. (2542). *การวิจัยศิลปะและศิลปะประยุกต์*. ชลบุรี: กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. บัณฑิตวิทยาลัย. (2547). *คู่มือการจัดทำปรินูญานิพนธ์และสารนิพนธ์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- มโน พิสุทธิรัตนานนท์. (2539). *ศิลปะพื้นบ้าน*. เอกสารประกอบการสอน. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตภาคใต้. เอกสารอัดสำเนา.
- มารุต อัมรานนท์. (2541,มกราคม-มิถุนายน). *ศิลปะพื้นบ้านและสาเหตุของการเกิด*. วารสาร มศว ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่1 ฉบับที่2: 47-61.
- (2542,กรกฎาคม-ธันวาคม). *ศิลปะพื้นบ้าน: ศิลปกรรม*. วารสารสถาบันวิจัย ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่1 ฉบับที่1(1): 42-59.
- (2542,มกราคม-มิถุนายน). *ศิลปะพื้นบ้านหัตถกรรม*. วารสาร มศว ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่2 ฉบับที่2: 64-84.
- (2542,กรกฎาคม-ธันวาคม). *ความเปลี่ยนแปลงและการสลายตัวของศิลปะพื้นบ้าน*. วารสารสถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรม. ปีที่2 ฉบับที่(3): 20-29.
- (2543,มกราคม-มิถุนายน). *แนวทางในการศึกษาศิลปะพื้นบ้าน*. วารสารสถาบันวิจัย ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่2 ฉบับที่2(2): 46-57.
- (2544,มกราคม-มิถุนายน). *การอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปะพื้นบ้าน*. วารสารสถาบันวิจัย ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่2 ฉบับที่2(4): 72-81.
- มโน พิสุทธิรัตนานนท์. (2539). *ศิลปะพื้นบ้าน*. เอกสารประกอบการสอน. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตภาคใต้. เอกสารอัดสำเนา.
- ระวีวรรณ วรรณวิชัย. (2545). *การวิเคราะห์ปรินูญานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ทางด้านนาฏศิลป์ไทย ระหว่างปีพุทธศักราช 2515 ถึง 2543*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น.
- ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- วิญญา วิศาลาภรณ์. (2540). *การวิจัยทางการศึกษา หลักการและแนวทางการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: คอมแพคท์พริ้นท์.
- วิทย์ พิณคันเงิน. (2547). *ศิลปะทรรศน์*. กรุงเทพฯ: เพิ่มทรัพย์การพิมพ์.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2546). *ศิลปะชาวบ้าน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
- . บรรณารักษ์. (2546). *ศิลปะวิชาการ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี*. กรุงเทพฯ: วิสคอมเซ็นเตอร์.
- . (2542). *ศิลปะทัศนกรรมพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: คอมแพคท์พริ้นท์.
- . (2542). *มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: คอมแพคท์พริ้นท์.
- . (2547). *ทัศนศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ: ปิรามิด.
- วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ. (2541, มกราคม-มิถุนายน). ศิลปะพื้นบ้าน. *วารสาร ศิลปกรรม*. ปีที่ 6 ฉบับที่ 1: 49-51.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2537). *มนุษย์กับความงาม*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- . (2544). *ศิลปะวัฒนธรรม ศิลปกรรม และศิลปะอาชีพ*. กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- . (2546). *สุนทรียภาพของชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์
- วัฒน์ จุฑะวิภาต. (2545). *ศิลปะพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: เอมี เทรดดิง.
- สกนธ์ ภู่งามดี. (2545). *จิตรกรรมสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: มิตรสัมพันธ์กราฟฟิค.
- สุจิตรา กลิ่นเกษร. บรรณารักษ์. (2549). *สารานุกรมสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฉบับเสริมการเรียนรู้ เล่ม 6*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2544). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: เฟื่องฟ้าพริ้นติ้ง.
- แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. (2548). *วัฒนธรรมในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- อัญชิสา ธรรมคุณ. (2546). *การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในช่วงปีการศึกษา 2543-2545*. ปรินูญานีพนธ์ ศศ.ม. (พื้นฐานการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- อารี สุทธิพันธ์. (2535). *ศิลปะนิยม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- เอกภพ คำงาม. (2546). *การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาพลศึกษาในประเทศไทย*. ปรินูญานีพนธ์ ศศ.ม. (พลศึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). *ภาพรวมภูมิปัญญาไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
- . (2544). *ความรู้เรื่องเมืองไทย เล่มที่ 1*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง

ภาคผนวก

แบบวิเคราะห์ปริญญาโทระดับหาบัณฑิต ทางด้านศิลปะพื้นบ้าน

ชื่อมหาบัณฑิต

.....

ชื่อปริญญาโท

.....

เพศ

( ) ชาย

( ) หญิง

ปีสำเร็จการศึกษา

( ) 2531

( ) 2532

( ) 2533

( ) 2534

( ) 2535

( ) 2536

( ) 2537

( ) 2538

( ) 2539

( ) 2540

( ) 2541

( ) 2542

( ) 2543

( ) 2544

( ) 2545

( ) 2546

( ) 2547

( ) 2548

( ) 2549

ประเภทของปริญญาโท

- ( ) การวิจัยเชิงปริมาณ
- ( ) การวิจัยเชิงคุณภาพ
- ( ) อื่นๆ

ประเภทเนื้อหาที่ศึกษา

- ( ) ทักษะศิลปะพื้นบ้าน
- ( ) ทัศนกรรมพื้นบ้าน
- ( ) อื่นๆ

ประเภทประเด็นที่ศึกษา

- ( ) ศึกษาการสร้างสรรคศิลปะพื้นบ้าน
- ( ) ศึกษาการผลิตศิลปะพื้นบ้าน
- ( ) ศึกษาการถ่ายทอดศิลปะพื้นบ้าน
- ( ) ศึกษาการผลิตและการถ่ายทอดศิลปะพื้นบ้าน
- ( ) อื่นๆ

ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง

- ( ) ผลงานศิลปะพื้นบ้าน
- ( ) ช่างศิลปะพื้นบ้าน
- ( ) ผลงานและช่างศิลปะพื้นบ้าน
- ( ) อื่นๆ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

- ( ) แบบสอบถาม
- ( ) แบบสัมภาษณ์
- ( ) แบบตรวจรายการ
- ( ) แบบสัมภาษณ์และแบบตรวจรายการ
- ( ) อื่นๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

- ( ) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย
- ( ) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยอ้างอิงสถิติ
- ( ) อื่นๆ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อสกุล	นายภัทรารุช	ทองแย้ม
วันเดือนปีเกิด	27	กรกฎาคม 2520
สถานที่เกิด	อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร	
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	189/554 ถนนจรูญสนิทวงศ์ แขวงบางขุนศรี เขตบางกอกน้อย จังหวัดกรุงเทพฯ 10700	
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์อัตราจ้าง หลักสูตรคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต	
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 295 ถนนราชสีมา แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต จังหวัดกรุงเทพฯ 10300	
ประวัติการศึกษา	คป. (คหกรรมศาสตร์) จาก สถาบันราชภัฏสวนดุสิต กศ.ม. (ศิลปศึกษา) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	